

Vho Angie Mutshekga
Minista wa Muhasho
wa Pfunzo ya Muteo

Vho Enver Surty
Muthusaminista wa
Pfunzo ya Muteo

Bugu idzi dzo ṅwalelwa vhana vha Afrika Tshipembe, mushumo wa hone wo rangiwa phanḓa nga Minista wa Pfunzo ya Muteo, Vho Angie Motshekga na Muthusaminista wa Pfunzo ya Muteo, Vho Enver Surty.

Bugu dza mishumo dza Rainbow ndi tshipiḓa tsha zwe Muhasho wa Pfunzo ya Muteo wa ita zwa u khwiṋisa vhukoni ha vhagudi vha Afrika Tshipembe vha gireidi dza rathi dza u ranga. Sa tshiṅwe tsha zwithu zwihulwane zwa Pulanetshumisi ya Muvhuso, thandela iyi yo konadzea nge ya lambedzwa lu sa vhudziswi nga Muhasho wa Gwama ḽa Lushaka.

Hezwi zwo ita uri Muhasho u kone u bveledza bugu idzi, dzi kha nyambo dzoṱhe dza tshiofisi, dzi tshi waniwa mahala.

Ri na fulufhelo ḽa uri bugu idzi dzi ḓo thusa vhadededzi (vhagudisi) mushumoni wavho wa u funza wa ḓuvha ḽiṅwe na ḽiṅwe khathihi na u vha na vhuṱanzi uri vha khunyeledze kharikhuḽamu yoṱhe. Ro ita nga vhuronwane uri ri sumbedze ndila vhadededzi kha nyito nge ra shumisa aikhoni dzi no sumbedza uri mugudi u tea u ita zwifhio.

Ri na fulufhelo ḽi no bva ḽi mbiluni uri vhana vha ḓo ḓiphiṋa nga u shumisa bugu idzi zwenezwi vha tshi khou aluwa na u guda, khathihi na uri na vhonevho, sa mudededzi, vha ḓo ḓiphiṋa na vhana avha.

Ri ri kha vhone na vhagudi vhavho, ngavhe zwi tshi vha nakela musi vha tshi shumisa bugu idzi. Zwi pfumbe.

U ṱalukanya Mulayotewa (Ndayotewa) wa Riphabuḽiki ya Afrika Tshipembe (1996)

Milayo ya nṱhesa ya shango i wanala kha Mulayotewa (Ndayotewa) wa Riphabuḽiki ya Afrika Tshipembe (1996). Milayo iyi i na maanḓa u fhira na muphuresidennde, maanḓa ayo a fhira a dzikhothe na a muvhuso woṱhe.

Ndi milayo ine ya laya vhathu vha ḽino shango uri vha tea u farana nga nḓilaḓe. Mulayotewa wa shango wo itelwa u tsireledza roṱhe ri no khou tshila zwino na vhana vhashu vhane vha kha ḓi ḓo ḓa.

Ṱalukanyani hune ra bva hone.	Ri songo dovha vhukhakhi ha mulovha.	Mulayotewa washu u ri thusa uri ri elekanye nga vhumatshelo ha khwiṋe ha roṱhe khathihi na u vhu fhaṱa.

Riṋe, vhathu vha Afrika Tshipembe;

Ri dzhiela nṱha u shaea ha vhulamukanyi kha tshifhinga tsho fhelaho;

Ri ṱhonifha havho vhe vha tambulela vhulamukanyi na mbofholowo kha shango ḽashu;

Ri ṱhonifha havho vhe vha shuma vha tshi itela u fhaṱa na u bveledzisa shango ḽashu; na

U tenda uri Afrika Tshipembe ndi ḽa vhoṱhe vhane vha dzula khaḽo, vho vhofhekanywaho vha vha huthihi naho vha sa fani.

Zwenezwo, nga kha vhaimeleli vho khethiwaho zwavhuḓi, ri khou ṱanganedza ino Ndayotewa sa wone Mulayo Muhulusa wa Riphabuḽiki uri u—

- Fhelise khethululo ya tshifhinga tsho fhelaho na u thoma tshitshavha tshine tsho ḓisendeka kha ndeme dza demokirasi, vhulamukanyi ha matshilisano na pfanelo dza vhuthu;
- Fhaṱe mitheo kha demokirasi na tshitshavha tshi re khagala hune
- muvhuso wo ḓisendeka kha lufuno lwa vhathu nahone vhadzulapo
- vho tsireledzwa nga mulayo nga nḓila I linganaho;
- Khwinisa ndeme ya Vhutshilo ha vhadzulapo vhoṱhe na u vhofholola vhukoni ha muthu muṅwe na muṅwe; na
- Fhaṱa mbumbano na demokirasi zwa Afrika Tshipembe uri ḽi kone u vha fhethu ho teaho sa muvhuso wo ḓiimisaho kha muṱa wa tshaka.

Shumisani pfanelo dzaṋu sa mudzulapo wa Afrika Tshipembe ni dovhe ni vhe na vhuḓifhinduleli ha u tsireledza pfanelo dza vhaṅwe.	Ḓivhani Mulayotibe Wa Pfanelo na Mulayotibe Wa Vhuḓifhinduleli.

Mudzimu tsireledza vhathu vhashu.
Nkosi Sikelel' iAfrika. Morena boloka setjhaba sa heso.
God seën Suid-Afrika. God bless South Africa.
Hosi katekisa Afrika.

ISBN 978-1-4315-0079-6

Rainbow WORKBOOKS

TSHIVENḒA HOME LANGUAGE
GRADE 3 – BOOK 2
TERMS 3 & 4
ISBN 978-1-4315-0079-6
THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.

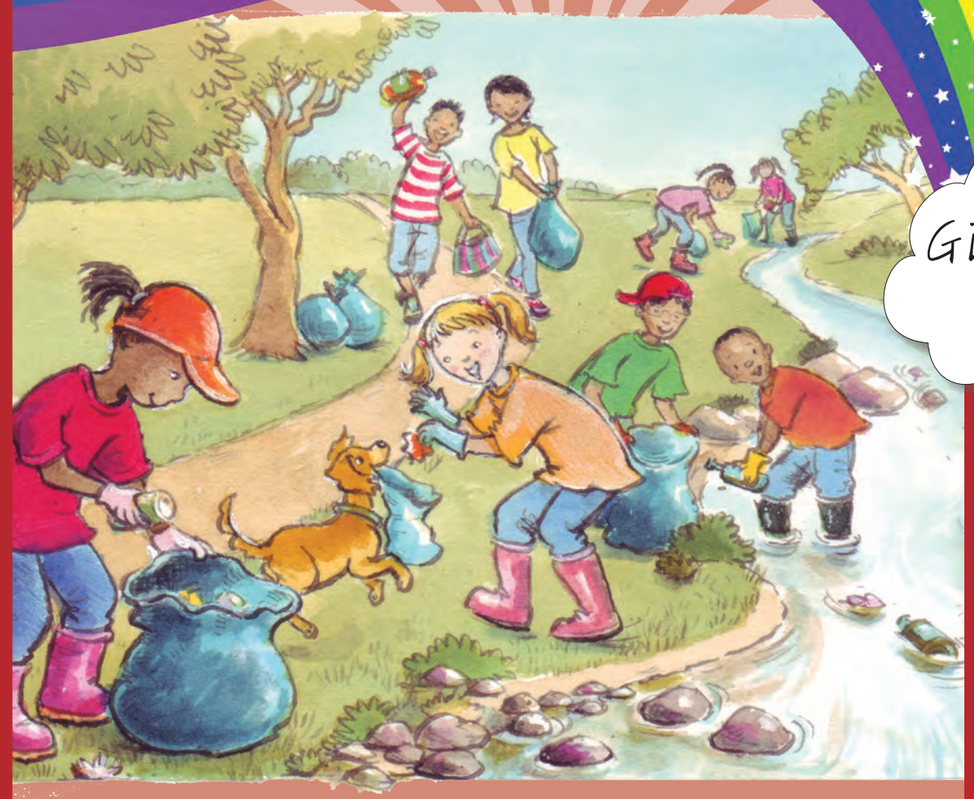
Bugu dza mishumo dzi re kha tsielano iyi:

- *Luambo lwa Nyengedzedzo Gireidi 1–3 (Nga nyambo dzoṱhe dza tshiofisi)*
- *Luambo lwa Nyengedzedzo Gireidi 4–6 (Nga Luisimane)*
- *Ḽitheresi ya Luambo lwa Hayani Giredi 1–6 (Nga nyambo dzoṱhe dza tshiofisi)*
- *Mbalo Gireidi 1–3 (Nga nyambo dzoṱhe dza tshiofisi)*
- *Mbalo Gireidi 4–9 (Luisimane na Afrikaans)*
- *Zwikili zwa Vhutshilo Gireidi 1–3 (Nga nyambo dzoṱhe dza tshiofisi)*

TSHIVENḒA LUAMBO LWA HAYANI – Gireidi ya 3 Bugu ya 2

ISBN 978-1-4315-0079-6

Yo vusuludzwa, i tevhedza CAPS

Gireidi ya 3

TSHIVENḒA LUAMBO LWA HAYANI

Bugu ya 2
Themo dza 3 & 4

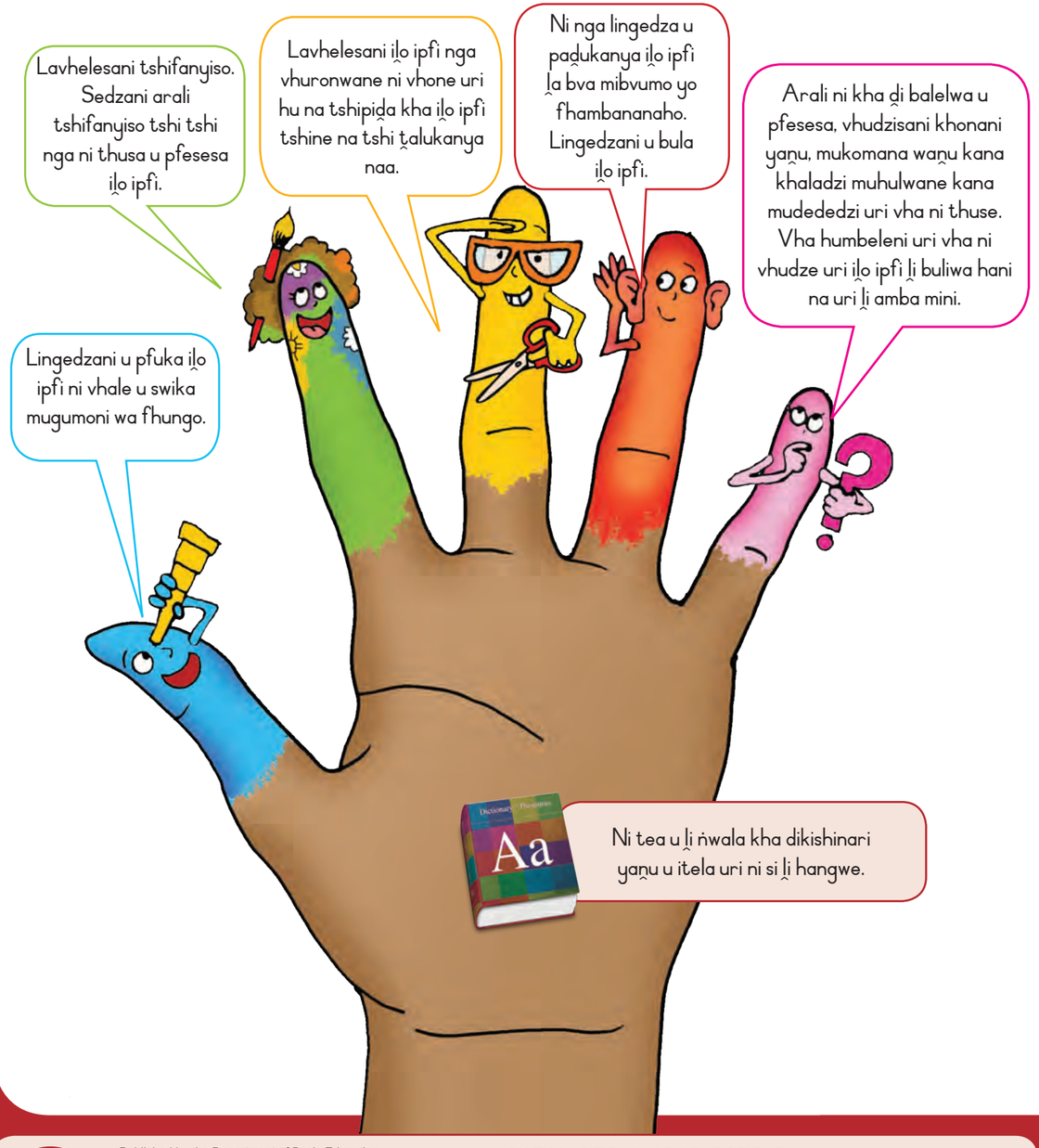
Dzina:

Kiḽasi:

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Minwe i ḓo ni thusa u vhala

Tshiṅwe tshifhinga musi ni tshi vhala, ni ḓo ṱangana na maipfi ane ni sa a ḓivhe. Musi zwi tshi itea ngaurali, minwe yaṋu i ḓo ni thusa u vhala. Muṅwe na muṅwe wa minwe yaṋu u nga ni thusa uri ni pfesese uri ipfi ḽi bulwa nga nḓilaḓe, na u pfesesa uri ipfi ḽi amba mini.

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street
Pretoria
South Africa

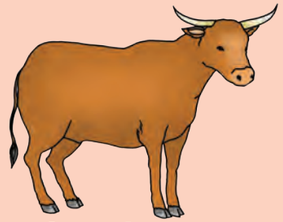
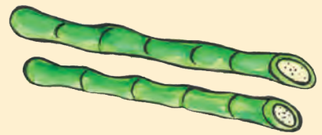
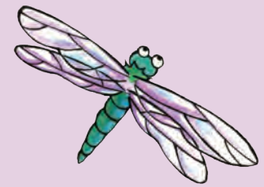
© Department of Basic Education
Sixth edition 2016

ISBN 978-1-4315-0079-6

This book may not be sold.

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright holders but if any have been inadvertently overlooked the Department will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

Mibvumo ya maḽeḓere manzhi

dzw budzwa	khw khwanḓa	ndw ndwevha
ngw ngwana	nzh lwenzhe	phw mphwe
thw thwamba	tsh tshikolo	tshw murutshwe

Gireidi ya 3

Rainbow WORKBOOKS

Lumbolwa Hayani

NGA TSHIVENḒA

Heyi bugu ndi ya:

TSHIVENḒA

Bugu ya 2

TSUMBANḐILA DZA VHADEDEDZI

Bugu ya mishumo iyi i tea u shumiswa khathihi na zwiko zwiṅwevho. Kha vha shumise bugu iyi khathihi na zwiko zwiṅwe u itela u alusa ṱhalukanyo ya vhagudi vhavho tshifhinga tshoṱhe siani ḽa:

- → **Kufarelwe kwa bugu:** Ndila yone ya u fara khathihi na u fhenḓa bugu.
- → **Kuvhekanyelwe kwa bugu:** Siaṱari ḽa nga phanḓa, siaṱari ḽa nga murahu, dzina ḽa bugu na zwi re ngomu.
- → **Buḓo ḽa u vhala:** U vhala u bva phanḓa a tshi ya murahu, u bva kha monde u ya kha tsha u ḽa na u bva nṱha a tshi tsitsa.

VHUSEVHEḒI HA U FUNZA

U thetshelesa na u amba

Kha vha ṱole Tshitatamennde Tsha Pholisi Ya Kharikhuḽamu Na U linga (Tshivenḓa siaṱari ḽa 10).
Kha vha vhe na vhuṱanzi uri vhagudi vhavho vha vhe na nḓivho ya zwiṱori, zwidade zwipfufhi, zwirendo na zwiimbo vhege iṅwe na iṅwe. Ro ita uri izwi zwithu zwi vhe hone zwi zwa mifudafuda ngumo ha iyi Bugu ya Mishumo.

Therisano nga zwifanyiso

1. Kha vha dededze vhagudi kha:
   - → u topola na u rera nga zwithu zwi re kha zwifanyiso (saizi, tshivhumbeo, muvhala na tshivhalo /vhunzhi)
   - → u saukanya zwifanyiso nga u vhudzisa mbudziso dza: nnyi, mini, ngafhi, lini , ngani, ho bvelela mini u rangani, ho bvelela mini nga murahu?
   - → u ḓisikela tshiṱori tsha kiḽasi (vhulapfu hatsho hu tshi langiwa nga nyaluwo ya mugudi)
2. Kha vha tende mugudi muṅwe na muṅwe a tshi anetshela khonani yawe tshiṱori tsha kiḽasi.
3. Kha vha tevhedze kuṅwalele kwa tshiṱori tsha kiḽasi ku re kha (CAPS Luambo lwa Hayani, siaṱari ḽa 14, u ṅwala na vhagudi). Vha dodombedze kuthalanganyele kwone kwa maipfi na kushumiselwe kwa ndongazwiga.
4. Kha vha tende vhagudi vha tshi vhala navho tshiṱori tsha kiḽasi.
5. Kha vha ri vhagudi vha talele kana u tangedzela mibvumo na/kana ngudaluambo ya vhege yeneyo zwi no wanala tshiṱorini tsha kiḽasi.

U vhala

Kha vha ṱole Tshitatamennde tsha Pholisi ya Kharikhuḽamu na u Linga (Tshivenḓa masiaṱari 12 – 18, malugana na zwilangi zwiṱanu zwihulwane zwa u funza u vhala.

U ṅwala

Kha vha ṱole Tshitatamennde tsha Pholisi ya Kharikhuḽamu na u Linga (Tshivenḓa masiaṱari 18 – 19, hu no ambiwa nga muṅwalo na kuṅwalele. Musi themo i tshi fhela, vhagudi vha a pfuka kha muṅwalo wa u ganndisa vha ya kha wa u pomba. Ngudo dza muṅwalo dzi tea u sedzesa nḓowenḓowe ya u ṅwala maḽeḓere maṱuku na maḽeḓeredanzi na zwi thusaho vhagudi vha tshi rathela kha muṅwalo muswa. Vhagudi vha tea u kona u kopolola maṅwalwa o tou ganndisiwaho (tsumbo, maṅwalwa a no bva buguni) vha tshi shumisa muṅwalo wa u ṱumekanya kana wa u pomba.

Kha vha dzulele u elelwa zwi tevhelaho:

- → Kugudele kwa vhagudi ku a fhambana. Zwi na ndeme vhukuma uri vhagudi vha tea u nyanyulwa nga u vhona, nga u pfa na nga u ḓiwanela zwithu nga vhoṱhe u itela u guda ho dombelaho.
- → Vhagudi vha tea u tshenzhela u guda, zwo ralo, nyito dzi tea u itwa sa nḓowedzonḓowe musi dzi sa athu u khunyeledzwa nga u tou ṅwala, tsumbo:

  U vhumba mafhungo: Kha vha ṋee vhagudi tshikhala tsha u vhumba mafhungo vha tshi shunisa garaṱa dza mafhungo.

  Tholokanyonḓivho: Vhagudi vha tea u fhindula mbudziso nga u tou amba musi vhe kha zwigwada zwavho musi vha sa athu u ṅwala phindulo. Kha vha tendele murangaphanḓa wa tshigwada a vhudzise mbudziso ngeno vha tshigwada vha tshi khou lingedza u wana phindulo.

  U nanga maipfi a u fhedzisa mafhungo: Kha vha fhe zwigwada vhubammbiri ha u ṅwalela khaho hu re na mafhungo a re gake vha vha fhe na garaṱa dza maipfi. Vhagudi vha fhedzisa mafhungo aya nga u dubekanya garaṱa idzi nga ngona.

  U livhanya maipfi na zwifanyiso: Kha vha hudze siaṱari ḽi vhe ḽa A3. Musi vhe kha zwigwada, vhagudi vha vhea dzimaka kha phindulo dzone.

  U livhanya zwipiḓa zwa fhungo: Musi vhe kha zwigwada, vhagudi vha livhanya zwipiḓa zwa mafhungo.

  U ṅwala atikili dza vhone vhaṋe dza gurannḓa: Kha vha ri vhagudi vha ṅwale atikili ya kiḽasi vha tevhedze nga atikili ya tshigwada dzi tshi rangela atikili dza vhone vhaṋe.

  Dikishinari: Kha vha shumise dikishinari ḓuvha ḽiṅwe na ḽiṅwe. Vhukoni ha vhagudi ndi hone hu no langa u kukonḓele kwa nyito.

Nzhele: Musi wa nyito dza tshigwada, kha vha fhe murangaphanḓa wa tshigwada sethe ya phindulo uri a kone u dededza vha tshigwada tshawe nga ngona.

Zwi
wi
re
ngo
mu
u

Thero ya 5: Holodei yo no fhela

65 Tshikolo tsho vula 2
U vhala maṅwalwa a nganetshelo i no amba nga ha u humela tshikoloni nga themo ya vhuraru.
U vhala zwithu zwi re kha bodo ya ndivhadzo.
U ita mutevhe wa zwithu zwe zwa nambatedzwa kha bodo ya ndivhadzo.
U dzhenisa kha tsumbatshifhinga mafhungomatsivhudzi a no bva kha maṅwalwa.
U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi (mibvumo ya: dzw, dzh, ṅw, nzh, ṱh)

66 Zwine ra ita tshikolo tsho no bva 4
U rera nga zwipotso, mitambo na hobi.
U fhedzisa tsumbamushumo a tshi itela ene muṋe.
U ṅwala mafhungo nga nyito dza u ḓimvumvusa.
U ṅwala tshiṅwalwa tsha dayari nga ha u vhuya tshikoloni musi holodei yo no fhela.
U vhala tshati na u fhindula mbudziso dzi no kwama tshati.
Vha ita phosiṱara dza u kungedzela mitambo yavho kana hobi.

67 Tshiphiri tsha Nomsa 6
U vhala maṅwalwa a nganetshelo.
U fhindula mbudzisothopolwa dzi no kwama maṅwalwa.
U wana mafhambanyi a maipfi a re maṅwalani.
U elelwa thevhekano ya zwiitei zwa tshiṱori nga u nombora mafhungo.

68 Vhuḓipfi 8
U rera nga muanewadendele.
U ita ḽitambwa nga tshiṱori itshi.
U ṅwala tshiṅwalwa tsha dayari a tshi nweledza tshiṱori.
U vhala na u renda tshirendo tshi no a mba nga vhukonani.
U ita garaṱa ya vhukonani na u ṅwala tshirendo tshipfufhi khayo.
U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi (nṱh, mmb, bv, ṱw).
U ṅwala mafhungo a tshi shumisa maipfi e a ṉewa.

69 Tshikolo tshi re mafhungoni 10
U vhala maṅwalwa a no bva kha gurannḓa.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho nga maṅwalwa.
U paḓukanya maipfi a bva mibvumo kh, tsh, nzh, dzw na pf.
U ṅwala maipfi nga thevhekano ya aḽifabethe.

70 Gurannḓa yanga nṋe muṋe 12
U rera nga mafhungomaitei (nyusi) a no bva hayani, tshikoloni na a no kwama khonani dzawe.
U ṅwala mihumbulo kha mepe wa mihumbulo.
U topola lushaka lwa fhungo (tshitatamennde, mbudziso, ndaela, garukela).
U ṅwalulula mafhungo sa maambiwa.
U ṅwala mafhungo a tshi sumbedza ṱhalutshedzo dza nyambahunzhi.
U ṅwala tshiṱori tsha gurannḓa a tshi shumisa mepe wa mihumbulo.

71 Tambani no tsireledzea 14
U vhala maṅwalwa a mufhindulano.
U ṅwala magumo a mufhindulano.
U ṅwala maipfi kha mapulo a maipfi a tshi sumbedza maambiwa.
U livhanya mihwetedzo.
U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi.

72 Vho ri mini? 16
U amba nga kufhelele kune kwa nga vha kwone kwa tshiṱori.
U ita ḽitambwa ḽa tshiṱori tsha khwiṉesa.
U ṅwalulula mafhungo a tshi shumisa maambiwa..
U ṱuma mibvumo a tshi vhumba maipfi a re na mubvumo wa -sh-.

73 Luṅwalo lwa khonani 18
U vhala luṅwalo.
U fhindula mbudziso dzi no kwama luṅwalo.
U topola maipfi a re kha tshifhinga tshone.
U topola pfanywa.

74 Maanḓa ndi ngweṋa 20
U ṅwala garaṱa ya u fhululedza.
U ita ndongazwiga mafhungoni nga ndila yone..
U topola masala one.
Phadziḽi (khanganyisa) ya maipfi i no amba nga mitambo yo fhambananaho.

75 Ḓuvha ḽa ḽaiburari 22
U vhala maṅwalwa a no amba nga ḽaiburari.
U fhindula mbudziso dzi no kwama maṅwalwa.
U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi.
U ṱanganya mafurase a tshi vhumba mafhungo.
U shumisa –nzh- kha u vhumba maipfi.

76 U vhala bugu 24
U fhindula mbudziso dzi no kwama bugu ye vha vhala.
U ṅwala mafhungo vha tshi bula uri ndi nga mini vha tshi takalela bugu.
U topola dzina ḽa bugu na muṅwali wayo.
U humbulela uri bugu i amba nga mini.
U nombora bugu zwi tshi langwa nga u takalelwa hadzo.

77 Lwendo lwashu lwa u ya sekhasini 26
U vhala maṅwalwa a no amba nga sekhasi.
U fhindula mbudziso dzi no kwama maṅwalwa.
U shumisa maiti kha u fhedzisa mafhungo.
U topola maḓadzisi.

78 Ho bvelela mini kha Dan? 28
U ita ḽitambwa ḽa tshiṱori tsha Dan e sekhasini.
U ṅwala tshiṅwalwa tsha dayari a tshi ḓiita Dan.
U topola maiti a re kha zwiṅwalwa zwa dayari.
U topola zwine ḽiḓadzisi ḽa ri vhudza siani ḽa lini, ngafhi kana hani. U topola ḽiiti ḽine ḽa khou ḓadziswa nga ḽiḓadzisi..
U topola mitshila ya maiti yone ye ya shumiswa.

79 Ri amba nga mibvumo 30
U livhanya maipfi a re na mibvumo i no fana.

80 U ṅwala tshiṱori tshaṋu 31
U amba nga puloto ya tshiṱori.
U ṅwala mihumbulo ya tshiṱori kha nzudzanyatshiṱori.
Vha ṅwala zwiṱori zwavho kha bugu ya zwiṱori ya zwigeriwa.

Tshikolo tsho vula

Ri a vusa.

No ṱanganedzwa zwino tshikolo tsho vula. Ro dzhena kha themo ya vhuraru zwino. Ndi a fulufhela noṱhe ni ḓo shuma nga mafulufulu. Phepho ndi khulu. Arali hu na vhane vha vha na dzhesi kana badzhi dzine dza si tsha vha lingana, kha vha ḓe nadzo ri ṋee vhaṅwe vhana vhaṱuku vha si na zwiambaro zwa vhududo.

Arali na nga sedza kha nothisibodo, ni ḓo vhona uri ino themo i na nyito nnzhi. Ndi a fulufhela ri ḓo shuma roṱhe.

Tshifhinga	Musumbuluwo	Ḽavhuvhili	Ḽavhuraru	Ḽavhuṋa	Ḽavhuṱanu
1–2 maisari	Netibolo Kiḽabu ya murungo	Bola Netibolo	Ḓirama Bola	Bola Ḽaiburari	Netibolo
2–3 maisari	Ateḽetiki	Ḓirama	Ateḽetiki	Khwairi	Ḽaiburari

Lwendo lwa Gireidi ya 3 lwa u ya Sekhasini.

Mugivhela wa 30 Fulwana

Kiḽasi ya Gireidi ya 3 i ḓo vha na Seiḽi ya Khekhe na Maḽegere nga bureiki nga Ḽavhuṱanu ḽa Fulwana.

HO DOBIWA

Ngilasi dza maṱo dza vhasidzana.

TSHIMANGE TSHO XELAHO

Arali na nga vhona tshimange tshanga tshitswu na muvhala mutshena kha milenzhe ya phanda, ni vhudze Livhalani wa Giredi ya 3.

Arali ni tshi tama u thusa ḽaiburari nga bureiki, ni vhudze Vho Ndou.

Deithi: _____

Kha ri ṅwale Ṅwalani mutevhe wa zwithu zwa rathi zwe zwa nambatedzwa kha nothisibodo.

Ho xela zwithu zwifhio? _____

Seili ya khekhe na maḽegere i ḓo vha hone lini? _____

Ndi zwifhio zwe zwa wanala? _____

Ndi nnyi a no tshimbidza zwithu ḽaiburari? _____

Kha ri ṅwale Lavhelesani tsumbatshifhinga i re kha nothisibodo, ni dzhenise maḓuvha na zwifhinga zwa mushumo muṅwe na muṅwe.

Dzhenisani dzina ḽa nyito	Maḓuvha	Tshifhinga
 _____		
 _____		
 _____		
 _____		
 _____		

Ḓivhamaipfi Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi maṱanu kha u ṅwala maḓungo kha bugu yaṋu ya ndowedzo.

Maipfi maḓivhiwa

nga
kuna
sanda
kona

vhidzwa | dzhasi | muṅwalo | vhunzhinzhili | ladzwa

ṱhoṱhela | miṅwenda | ṱhaṱhekanya | dzhena | vhunzhaanzhaa

ṱanganedzwa	badzhi	vhaṅwe	minzhi	roṱhe

Zwine ra ita tshikolo tsho no bva

Kha ri ite nyito

Ambani na khonani yaṋu nga zwipotso, mitambo kana hobi, zwine na zwi takalela.

Ṅwalani zwine na ita ḓuvha ḽiṅwe na ḽiṅwe musi tshikolo tsho no bva.

Kha ri ṅwale

Pulane yanga

Tshifhinga	Musumbuluwo	Ḽavhuvhili	Ḽavhuraru	Ḽavhuṋa	Ḽavhuṱanu
1–2 masiari					
2–3 masiari					

Kha ri ṅwale

Ṅwalani mafhungo mararu nga zwine na ita hayani musi tshikolo tsho no bva.

Zwino ṅwalani kha dayari yaṋu uri no ḓipfa nga ndiladze zwino no vhuya tshikoloni musi holodei yo no fhela.

Dayari yanga

Deithi _____

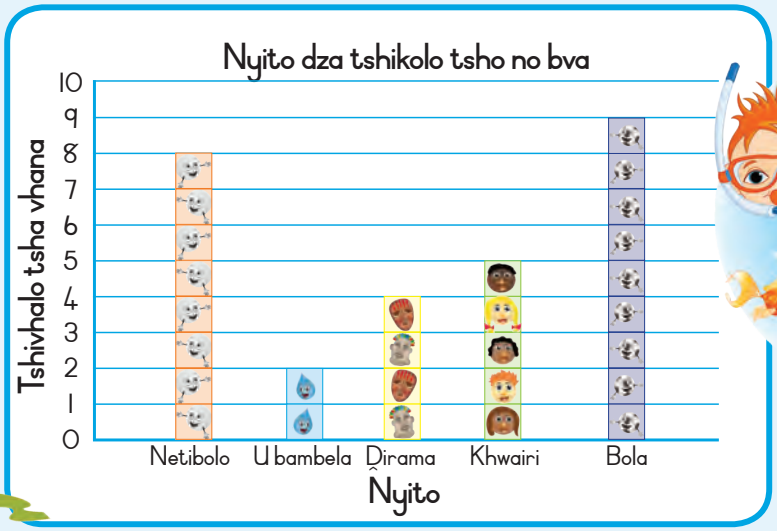
Deithi:

Kha ri ṅwale

Lavhelesani tshati ni kone u fhindula mbudziso idzi.

Ndi nyito ifhio ya musi tshikolo tsho no bva ine ya takaleleswa?	
Ndi nyito ifhio ya musi tshikolo tsho no bva ine ya si takaleleswe?	
Ndi vhana vhangana vha no takalela ḓirama?	
Ndi nyito ifhio ya musi tshikolo tsho no bva ine ya takaleleswa?	

Kha ri ḓiphiṋe

Itani nḓivhadzo ya u kungedzela mutambo kana hobi yaṋu. Phosiṱara yaṋu i tea u ṱuṱuwedza vhathu uri vha tambe mutambo waṋu kana vha tevhele hobi yaṋu.

Tshiphiri tsha Nomsa

Kha ri ambe

Kha ri vhale

Naho nga matsheloni hu tshi rotholela nga masiari l̤i a fhisa. Nga bureiki, vhana vha pfana na u gidimagidima d̤uvhani. Vhot̤he vha bvula dzhesi dzavho dze vha dzi ambara nt̤ha ha hemmbe.

Nomsa u khou swa vhukuma fhedzi ha bvuli dzhesi yawe. Ha i bvuli ngauri yo dzumba tshiphiri tshawe. Nomsa o fhisa hemmbe yawe nga murahu musi a tshi khou aina, ya bva buli l̤ihuluhulu. U dzula o ambara dzhesi hu u itela u dzumba buli il̤i. Mme awe vha ri vha d̤o mu rengela hemmbe ntswa ṅwedzi u d̤aho ngauri zwino a vha na tshelede.

Nomsa ndi ene a no konesa u vhala na u kona mbalo kil̤asini. Mudededzi wawe vha anzela u sumbedza kil̤asi yot̤he mushumo wawe. Yoo, vhaṅwe vha u kona wee!" vhaṅwe vhana vha a vhidzelela. Musi hu tshi khou tambiwa, Nomsa na khonani dzawe, Pam na Busi, vha tamba mutambo une vha u funesa wa mudzumbamo.

Musi vha tshi vhuyelela kil̤asini vha vha vha tshi khou swa vhukuma nga u gidimagidima. Vha bvula dzhesi dzavho, fhedzi ya Nomsa a i bvuliwi.

Busi a zwi vhona uri Nomsa o t̤ungufhala nahone u khou swa vhukuma.

Deithi:

A mu hevhedza ndevheni a ri: "Ndi a zwi ḓivha uri ndi nga mini ni sa ṱoḓi u bvula dzhesi. Ni songo vhilahela Nomsa; ndi ḓo ni fha iṅwe ya hemmbe dzanga dza u tshintsha."

Nomsa o takala nga maanḓa ngauri u a zwi ḓivha zwauri ha nga ḓo tea u ṱwa o ambara dzhesi ngaurali ṅwedzi woṱhe. Ha tsha ḓo dovha a swa na u netiswa nga mufhiso.

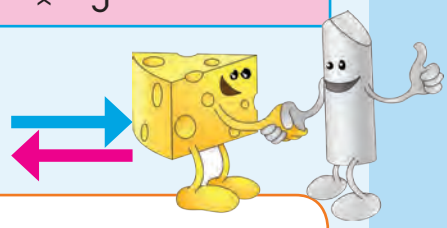
Kha ri ṅwale Musi no no vhala tshiṱori, tangedzelani leḓere la phindulo i re yone.

Nomsa o vha a tshi tambesa na vhonnyi?	
A	Busi na Pam
B	Vhonani na Kanakana
C	Busi
D	Vhonani

Itshi tshiṱori tsho bvelela khalaṅwaha ifhio?	
A	Tshilimo
B	Vhuria
C	Tshifhefho
D	Tshimedzi

Nangani ipfi lithihi line la ṱalutshedza zwavhuḓi	
A	U sa pfa
B	U vhavhalela
C	U ṱalifha
D	U ṱungufhala

Lavhelesani phara mbili dza u thoma dza tshiṱori. Wanani mafhambanyi a maipfi mavhili aya.

fhisa _____

ambara _____

Mafhungo a tevhelaho a ri vhudza nga tshiṱori tsha Nomsa. Nomborani mafhungo a re zwibogisini a tshi bva kha I u ya kha 4 u sumbedza u tevhekana ha zwiitei.

	Busi o fulufhedzisa Nomsa hemmbe.
	Nomsa o ṱungufhala ngauri hemmbe yawe i na buli nga murahu.
	U tea u lindela mme awe vha tshi wana tshelede yo linganaho ya u mu rengela hemmbe ntswa.
	Nomsa o fhisa hemmbe yawe a tshi khou aina ya bva buli nga murahu.

Kha ri ambe

Ambani ngauri Nomsa o ḓipfa nga nḓilaḓe. Ni vhona u nga Busi ndi khonani vhukuma? Ngani? Itani ḽitambwa nga tshiṱori itshi.

Ḓielekanyeni hu inwi Nomsa. Ṅwalani kha dayari ni tshi amba nga zwe zwa bvelela ṋamusi. Ni bule uri no ḓipfa nga nḓilaḓe.

Kha ri nwale

Dayari yanga	Deithi _____

Kha ri vhale

Vhalani tshirendo itshi tsha khonani. Tshi vhaleleni nṱha ni kha tshigwada tshaṋu.

Ndi amba na khonani
Ndi tamba na khonani
Mvulani tshambureni ri a ṋekana.
Ri tshimbila ri tshi imba
Ri farana sa makumba
Ri tshi vhala ri a thusana.

Deithi: _____

Kha ri ḓiphine

Itani garaṱa dza vhukonani dza vhavhili vha khonani dzaṋu. Ro dzhenisa tshirendo kha garaṱa nthihi.

Khonani tshikoloni
Ndi khulwane na ṱhukhu.
Khonani tshikoloni
Ndi dza mbiluni tshoṱhe.

Maipfi maḓivhiwa

fhisa
kunda
muṱa
ṋowa

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi maṱanu kha u ṅwala mafhungo kha bugu yaṋu ya ndowedzo.

nṱhekha muṱwa nṱhakha bvuma

fhaṱwa mmbo mmbudza bvumo

nṱha	hemmbe	bvula	ṱwa

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ḓenzhe ḽa Vhana

Tshikolo tsha Phuraimari tsha Ḽisedi tsho wina hafhu pfufho ya vhukunakisi!

Nga Jenny Smith 12 Ṱhangule 2015

Hoyu ndi ṅwaha wa vhuvhili he vhana vha Tshikolo tsha Phuraimari tsha Ḽisedi vha kunakisa phakha.

Mugivhela wo fhiraho, vhana vha 60 vha Tshikolo tsha Phuraimari tsha Ḽisedi vho kunakisa phakha i re tsini na tshikolo tshavho. Vhana vho dobela maṱakatshi.Vha kona u a khethekanyela mapulasiṭikini uri tshikolo tshi kone u rengisa maṱakatshi ane a ḓo vusuludzwa. Tshikolo tshi ḓo renga bugu dza ḽaiburari tshi tshi shumisa tshelede ye ya waniwa.

Ṱhohoyatshikolo Vho K. Nkuna, vha ri vhana vho guda zwithu zwinzhi kha u kunakisa havho phakha. Tsha u thoma, vho guda u vhavhalela vhupo. Tshavhuvhili, vha vho ḓivha zwino uri ndi

lushaka lufhio lwa mabammbiri na makhadibogisi lune lwa nga vusuludzwa.

Vhonani Tshivhase, wa Gireidi ya 3, o ri: “Ro guda zwithu zwinzhi nahone ro ḓiphiṋa nga maanḓa!” Dan Smit, ane a vha ṅwana wa tshikolo wa Gireidi 3, o ri: “Wo vha mushumo u no vhavha fhedzi ro ḓiphiṋa!”

Vho Meya vha ḓo fha tshikolo pfufho nge vha kunakisa phakha.

Deithi:

Kha ri ṅwale

Ndi tshikolo tshifhio tshi re mafhungoni?	
Dzina ḽa gurannḓa ye ya vhiga ndi ḽifhio?	
Tshiṱori itshi tsho bva nga ḓuvha ḽifhio kha gurannḓa?	
Ṱhohoyatshikolo ndi nnyi?	
Ṱhohoyatshikolo vha vhona u kunakisa tshi tshithu tshavhuḓi? Bulani uri ngani.	

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṱanu kha u ṅwala mafhungo aṇu inwi muṇe buguni yaṇu ya ndowedzo.

phakha	tshikolo	zwinzhi	vusuludzwa	pfufho
phukha	tshithu	lwanzhe	kokodzwa	pfamo
phakho	tshelede	lwenzhe	kapedzwa	pfumi

Maipfimaḓivhiwa

Mugivhela
ima
fumi
dudela

Kha ri ṅwale

Paḓukanyani maipfi aya a bve mibvumo.

tsh/i/k/a/l/o
mazhana
zhendedzi
nzhivha
Mugivhela

Ṅwalani maipfi aya a tshi tevhekana nga alifabethe.

1	
2	
3	
4	
5	

Gurannḓa yanga nṋe muṋe

Kha ri ite nyito

Ambani nga nyusi dza hayani na dza tshikoloni, na dza khonani dzaṋu. Ṅwalani miṅwe ya mihumbulo yaṋu kha mepe wa muhumbulo.

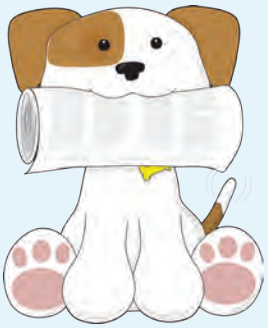
Nyusi (mafhungo) dza hayani

Nyusi dza tshikoloni

Nyusi dzanga

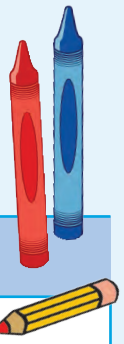
Nyusi dzi no kwama khonani dzanga

Nyusi dzi no kwama zwipotso kana dzihobi

Kha ri ṅwale

Ṅwalani lushaka lwa fhungo ḽiṅwe na ḽiṅwe kha a re kha tsha u ḽa. Ni kone u a ṅwala hafhu ni tshi shumisa zwiga zwa u vhala zwo teaho.

u buletshedza | mbudziso | ndaela | garukela

ndi pfana na maḽegere	
Ndi pfana na maḽegere.	u buletshedza
nthuseni ndi khakhathini	
dan ni fanela u ḓa tshikoloni nga tshifhinga	

Deithi:

ni a funa zwiṋoni	

Kha ri ṅwale Ṅwalani fhungo nga ḽiṅwe na ḽiṅwe ḽa haya maipfi u itela u sumbedza zwine a amba.

fula	
fula	
puta	
puta	

Kha ri ḓiphiṋe Lavhelesani hafhu mepe wa mihumbulo u re kha siaṱari ḽo fhiraho. Shumisani notsi dze na shumisa kha u ṅwala nyusi dzaṋu uri dzi ni thuse ni tshi ṅwala tshiṱori tsha gurannḓa i tevhelaho.

Dzina ḽa ramafhungo.

Ṅwalani dzina ḽaṋu.

Ṅwalani dzina ḽa gurannḓa. Deithi

Ho bvelela mini?

Zwo bvelela ngafhi?

Ni ḓipfa hani nga zwe zwa bvelela?

Olani tshifanyiso ni tshi sumbedza tshiṱori tshaṋu.

Tambani no tsireledzea

Kha ri vhale Ḓadzani mapulo a maipfi ni tshi sumbedza uri Jabu na Sam vho vhudzana mini.

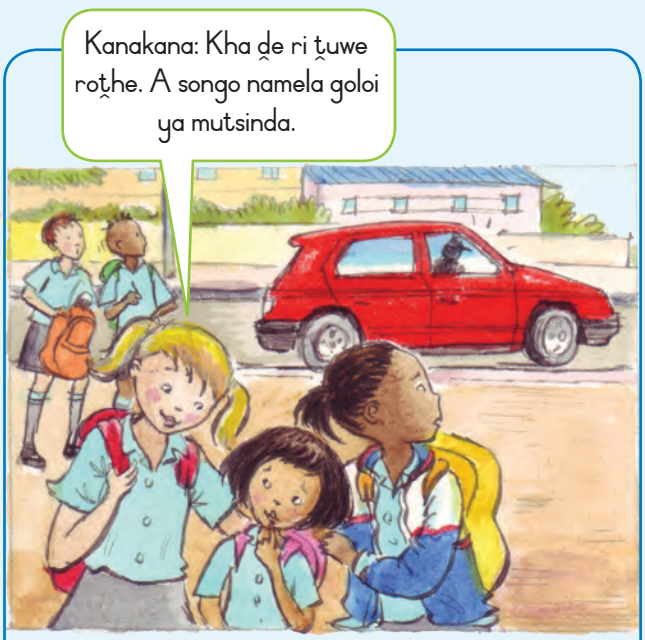

Musi Vhonani na Ann vha tshi bva tshikoloni ṋamusi, vho vhona goloi i tshi ima tsini na kuṅwe kusidzana.

1

2

Vhonani na Ann vha vhidza kuḽa kusidzana vha ṱuwa nakwo.

3

Sam na Ntakadzeni vha dzhia nomboro dza goloi. Nga murahu …

4

Deithi: _____

Kha ri ṅwale

Ṅwalani zwe Sam na Ntakadzeni vha amba vhoṱhe kha bulo ḽa maipfi. Zwino ṅwalani magumo a tshiṱori hune na vha ni tshi khou amba zwine na vhona zwo bvelela nga murahu.

Ni vhona u nga Ann na Vhonani vho sumbedza mbavhalelo kha kuḽa kusidzana? Ndi nga mini ni tshi ralo?

Kha ri ṅwale

Talani mutalo ni tshi ṱuma maipfi a muhwetedzo na o fhelelaho a re kha tsha u ḽa.

ndifhi	ndi ya ngafhi
ndiyafhi	ndi iwe
nditsho	ndi itsho
ndiwe	ndi ngafhi

Maipfi maḓivhiwa

khwiṋe
tshea
malo
vhaisala

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana.

maanḓa mana maano ḽiivha zwiimbo muumo muungo maanga vhana zhana muunda

miina			

Vho ri mini?

Kha ri ite nyito

Musi ni kha zwigwada zwaṋu, vhalani magumo a tshiṱori tshe na ṅwala kha bammbiri ḽa u shumela ḽo fhiraho. Tsheani uri ndi magumo afhio a re avhuḓi u fhira maṅwe. Itani ḽitambwa nga tshiṱori tsha khwiṋesa.

Ṅwalani zwine vha amba, ni tshi shumisa zwiga zwo teaho zwa muambo.

Kha ri ṅwale

Ni songo tshimbila na vhatsinda.

Ntakadzeni o ri, " _____ "

_____

Ndi pfana na ḓirama na u imba.

Vhonani a ri, " _____ "

_____

Ni thanye!

Busi a huwelela, " _____ "

_____

Ri fhelekedze uku kwana hayani?

Ann a vhudzisa, " _____ "

_____

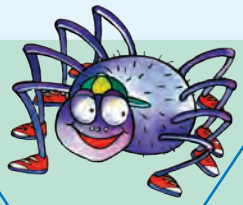
Deithi:

Kha ri ṅwale

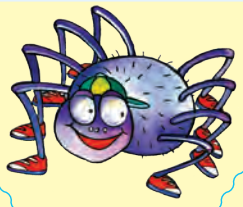
Ni nga vhumba maipfi mangana nga u ṱanganya iyi mibvumo?
A ṅwaleni afho zwikhalani.

fa		a	fasha
sha		e	
ma		ika	
mu	sh	onga	
ma		ango	
mi		umo	
ma		onzha	

i		i	
o		a	
ṋo		i	
ma	tsh	o	
me		isi	
mi		elo	
ma		elo	
mu		ino	

Luṅwalo lwa khonani

Kha ri vhale

24 Jupiter Street
Marsville
2033
14 Ṱhangule 2015

Ha Dan

Ndi kale ni si tsha pfala. Ndi khou tama u ni ḓivhadza mafhungo a no takadza. Ndo wina vhugweṋa. Ndo no vha ngweṋa ya vha fhasi ha miṅwaha ya 9! Ndo vha ndi songo vhuya nda zwi humbula uri ndi nga wina. Ndo vha ndo tshuwa ngauri uḽa muṅwe mutukana o vha e muhulwane kha nṋe.

Nda ḓivhudza uri a thi nga ḓo zwi sedza hezwo, ndi ḓo sedza fhedzi kuposele kwa mipunḓu kwe nda vha ndo ḓigudisa kwone. Nda pfa khonani dzanga dzi tshi khou nkhuza nga dzina nda zwi ḓivha uri ndo wina metshe.

Ndi vhona u nga vhana vhoṱhe vha tea u guda karaṭi. Zwi ni thusa u khwaṱhisa muvhili na kha mutakalo wavhuḓi.

Kha karaṭi, ndo guda u ḓitsireledza. A zwi ambi uri ndi pfana na nndwa, fhedzi ndi a kona u ḓitsireledza kha muthu ane a khou ṱoḓa u nkhuvhadza.

Ni ḓe ni dale mani wa hashu.

Khonani yaṋu
Maanḓa

Deithi:

Ndi nnyi o ṅwalaho ulu luṅwalo?	
O lu ṅwala nga deithi if hio:	
Ndi maf hungo af hio e muṅwali a vhudza Dan?	

Maipfi ma ḓivhiwa

sea
muma
mama
senga

Muṅwali u vhona karaṭi i tshithu tshavhuḓi tshine vhana vha tea u guda? Ndi ngani ni tshi ralo?

Nangani ni tangedzele ipfi ḽo teaho.

Kha ri ṅwale

Musidzana u/vha khou gidimela hayani.
Vhone u/vha tamba karaṭi.
Ene o/vha no vha ngweṇa.
Vhonani u/vha khou f helekedza kusidzana hayani hakwo.

Kha ri ṅwale

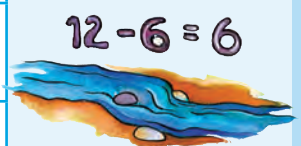
Wanani pfanywa dza ipfi ḽiṅwe na ḽiṅwe ḽa muvhala mutswuku ni dzi ṅwale zwikhalani.

Pfanywa ndi maipfi a no amba zwi no fana.

sima | noniswa | kuvha | shenga

Vhonani ndi ene a no thoma nyimbo kiḽasini.	
O khwaṭhiswa nga zwiḽiwa zwa mapfura.	
Ni songo ṱafuna tshingamu kiḽasini.	
Vho ya u ṱanzwa zwiambaro.	

Maanḓa ndi ngweṇa

Kha ri ite nyito

Rumelani Maanḓa (kana muṅwe wa khonani dzaṇu) garaṭa ya u mu fhululedza. Ṅwalani mulaedza wa tshipentshela nga matungo a garaṭa.

Ṅwalani mafhungo mararu nga zwine na zwi kona vhutshiloni.

Kha ri ṅwale

Ḓivhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo.

vhugweṇa	ngweṇa	nkhuza	mipuṋḓu	nndwa
magwede	ngweḓi	nkhuvhadza	phoṋḓa	nndwela
magwavha	ngwana	nkhamba	khwaṋḓa	nndwisa

Deithi:

!?.

Kha ri ṅwale

Dzhenisani zwiga zwa u vhala zwo teaho magumoni a mafhungo aya. Shumisani tshigambudziso ? kana tshigagarukela ! kana tshiga tsha u awela.

Ri a ni fhululedza, Maanḓa, ni ngweṇa ntswa !
Maanḓa u na bannda ḽitswu ḽa karaṭi _____
Ri tea u guda u ḓitsireledza _____
Maanḓa o ṅwala lini luṅwalo _____
Maanḓa u dzula ngafhi _____

Kha ri ṅwale

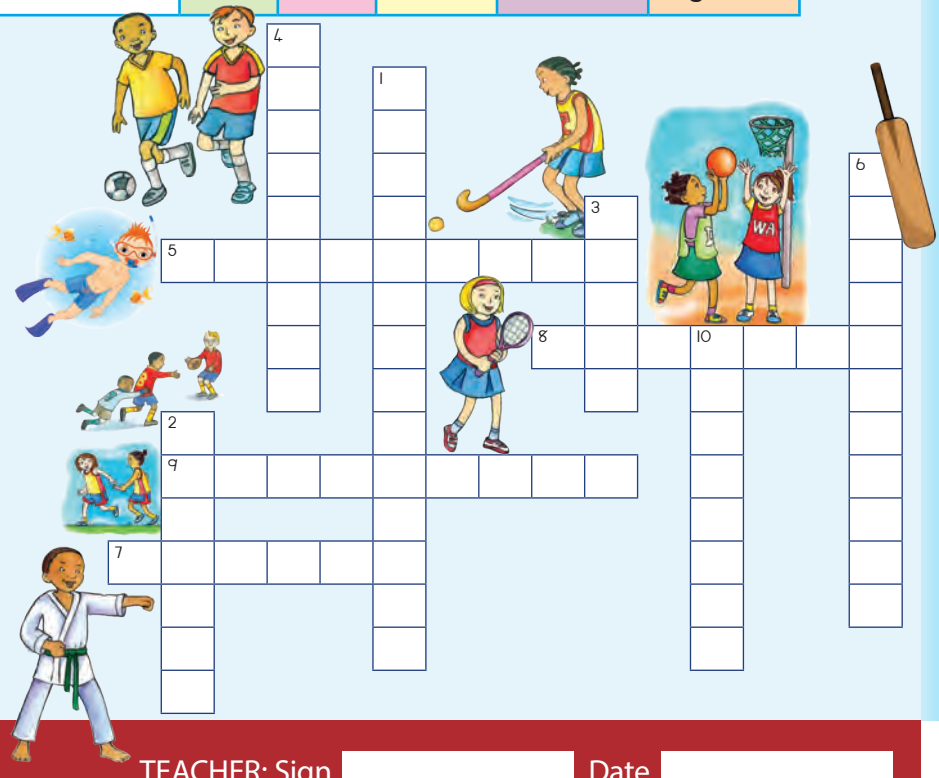
Vhalani fhungo ḽiṅwe na ḽiṅwe, ni tangedzele ḽisala ḽine na nga ḽi shumisa vhudzuloni ha ipfi ḽo talelwaho nga fhasi.

Maanḓa u na bannda ḽitswu ḽa karaṭi.	inwi	ene	riṇe	vhone	yone
Vhonani na nṋe ro dalela Pam.	inwi	ene	riṇe	vhone	yone
Thimu ya netibolo i ḓo ya Durban.	inwi	ene	riṇe	vhone	yone
Mmbwa yo dzhena kiḽasini ṇamusi.	inwi	ene	riṇe	vhone	yone
Nomsa o vha a si na dzhesi.	inwi	ene	riṇe	vhone	yone

Kha ri ḓiphiṇe

Shumisani zwifanyiso izwi uri zwi ni thuse u fhedzisa phaziḽi iyi ya mitambo.

Buḓa

5 Mubambelo
7 Karati
8 Thenisi
9 Atheletiki
10 Netibolo

Tsitsa

1 Dzhiminastiki
2 Ragibii
3 Hokhi
4 Futhubolo
6 Khirikhethe

Ḓuvha ḽa ḽaiburari

Kha ri vhale

Vhege iṅwe na iṅwe, vhana vhoṱhe vha ya ḽaiburari tshikolo tshi tshi bva. Vha a zwi funa u ya ḽaiburari. Mudededzi a re ḽaiburari u a vha vhalela bugu. Pam na Busi vha a thusa ḽaiburari nga bureiki nga Ḽavhuvhili na Ḽavhuṋa. Vha paka dzibugu zwavhuḓi kha dzishelefu. Vha ganṋḓisa tshiganṋḓo tsha ḓuvha kha bugu dze vhana vha ṱuwa nadzo hayani.

Ni a tendelwa u dzhia bugu mbili vhege iṅwe na iṅwe. Ni tea u thoma na vhuisa bugu ni sa athu dzhia dziṅwe haf'hu. Busi na Pam vha vhala bugu mbili nga vhege. Vha ya ḽaiburari u ita tshuṅwahaya yavho hone.

Hu dzula ho f'humula nahone a no ngo tendelwa u ḽela ḽaiburari. Hu na khomphiyutha ḽaiburari. Busi na Pam vha khou guda u i shumisa. Vha tendelwa f'hedzi u i shumisa miminete ya fumbili.

Kha ri ṅwale

Fhindulani idzi mbudziso.

Ndi nga maḓuvha af'hio hune Busi na Pam vha shuma ḽaiburari?	
Vha shuma mini ḽaiburari?	
1	
2	
Vha tendelwa u shumisa khomphiyutha tshif'hinga tshingaf'hani?	

Deithi:

shasha

Ḓivhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi maṱanu kha u ṅwala mafhungo kha bugu yaṋu ya nḓowedzo.

resha | senda | sunda | fusha | farwa | fhurwa | murwa

Kha ri ṅwale

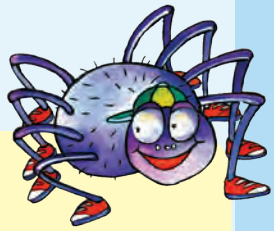
Livhanyani maipfi a re kha tsha monde na maipfi a re kha tsha uḽa uri ni vhumbe fhungo.

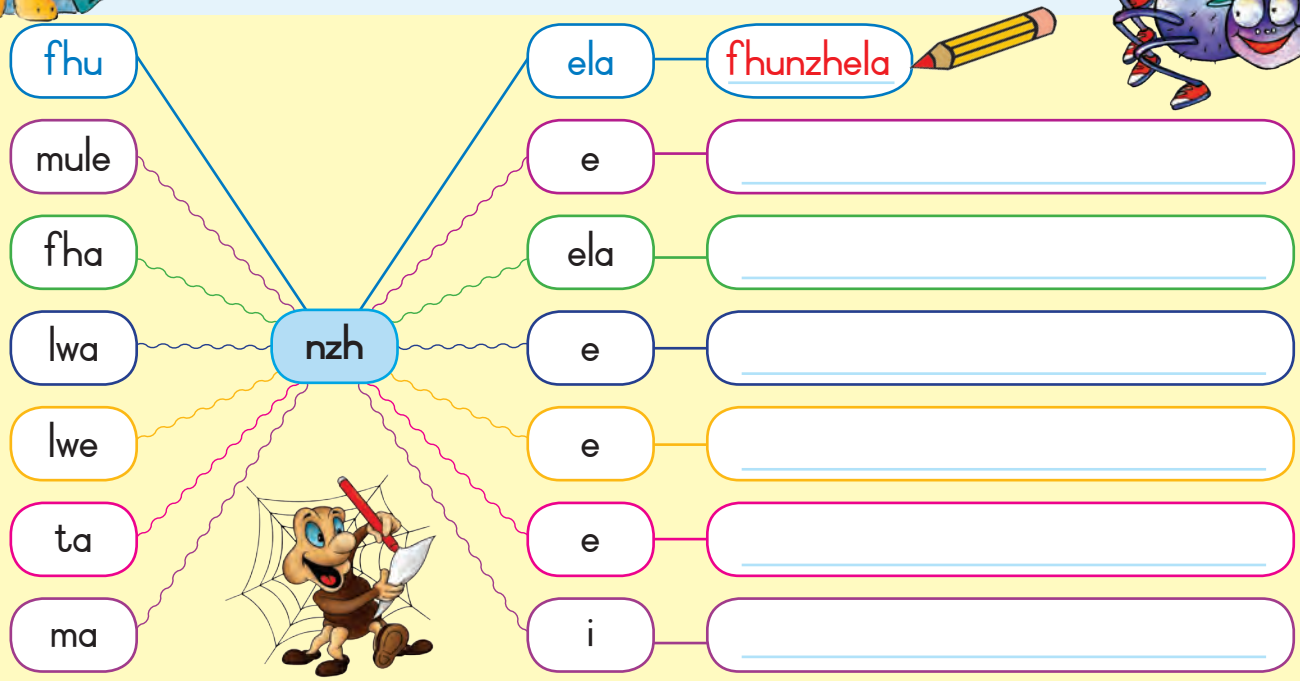
O lenga u swika tshikoloni **ngauri**		muḓagasi wo dzima.
Ni nga si kone u shumisa khomphiyutha **ngauri**		ha iti tshuṅwahaya.
O feila thesithe **ngauri**		u lenga u vuwa.

Kha ri ṅwale

Ni nga vhumba maipfi mangana nga u ṱanganya iyi mibvumo? A ṅwaleni afho zwikhalani.

U vhala bugu

Kha ri ite nyito

Ṅwalani nga bugu ye ya ni takadza.

Dzina:

Muṅwali:

Ambani uri bugu iyi i amba nga mini.

Olani tshifanyiso ni tshi sumbedza uri iyi bugu i amba nga mini.

Kha ri ṅwale

Ṅwalani mafhungo mararu a no amba uri ndi zwifhio zwe zwa ni takadza buguni iyi.

Deithi:

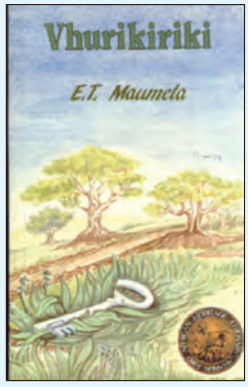

Inwi na khonani yaṋu lavhelesani iṅwe na iṅwe ya khavara idzi dza bugu. Ni fanela u wana dzina ḽa bugu iṅwe na iṅwe khathihi na dzina ḽa muṅwali. Ambani uri bugu iṅwe na iṅwe i ḓo vha i tshi amba nga mini. Ndi bugu dzifhio dzine na nga tama u vhala? Nomborani bugu idzi u bva kha 1 i ya bugu ine na takalelesa u i vhala u swika kha 5 ya u sumbedza bugu ine ni si takalelese u i vhala. Khezwi ni sa yi ḽaiburari ni vhone arali ni tshi nga hadzima dziṅwe dza bugu idzi?

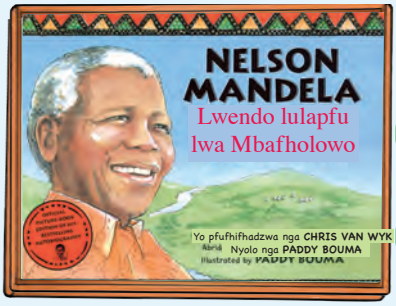
Dzina

Muṅwali

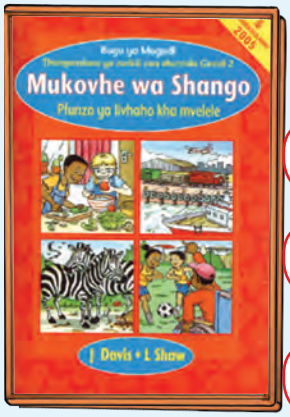
Dzina

Muṅwali

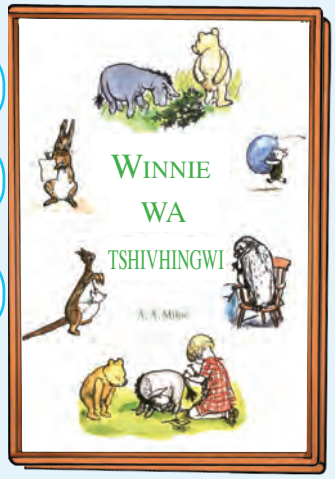
Dzina

Muṅwali

Dzina

Muṅwali

Dzina

Muṅwali

Dzina

Muṅwali

TEACHER: Sign Date

Lwendo lwashu lwa u ya sekhasini

Kha ri vhale

Ḓuvha ḽashu ḽihulwane ḽa vha ḽo swika. Sekhasi yo vha yo swika ha hashu zwino Gireidi 3 yo vha i bisini i ndilani ya u ya u vhona sekhasi. Ra swika denndeni ḽihulu.

Mudededzi: Ni tshimbile noṱhe ni sa ḓo xela. Arali na xela, ni ime tsini na ofisi ya u rengisa thikhithi tsini na muṅango, ri ḓo kona u ni wana.

Ntakadzeni: Woo! Iḓanu vhona kiḽaunara (museisi) a tshi khou tshimbila nga magodobo.

Vhonani: Nṅe ndi takadzwa nga ndaulwanzhe ine ya kona u tshina.

Kanakana: Ri ḓo kona u sendela tsini na ndau musi sekhasi yo no fhela?

Sam: Hu nga bvelela mini arali ya nga ṱaha?

Busi: Yoo! Yoo!, Ndi nga tama arali ndi tshi nga thambuḽa (bidigama) sa houḽa!

Mudededzi: Dan u ngafhi vhoiwe?

Sam: A thi ḓivhi.

Mudededzi: Ṱavhanyani! Tshimbilani ni yo sedza arali o ima ngei thikhithini.

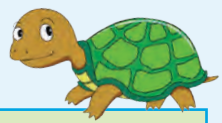
Pam: Kha vha vhone! Hangei! Khouḽa! O namela ndou!

Mudededzi: Yowee, mmaḽoo! A zwi konadzei!

Ḓivhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṱanu kha u ṅwala maafhungo aṋu inwi muṋe buguni yaṋu ya ndowedzo.

denndeni	noṱhe
nndina	ṱhekha
nndindela	ṱhaḽa

takadzwa	mmaloo
ṋukadzwa	mmila
dzwatswatswa	mmona

Deithi: _____

Kha ri ṅwale Ṅwalani phindulo dza idzi mbudziso afho zwikhalani.

Ndi zwifhio zwe muṅwe na muṅwe wa avha vhana a takalela sekhasini?			
Ntakadzeni	Vhonani	Kanakana	Busi

Ho bvelela mini kha Dan?

Ṅwalani magumo a tshiṱori itshi. Ṅwalani zwe mudededzi na Dan vha amba.

Mudededzi:

Dan:

Maipfi ma ḓivhiwa

aluwa
tshedza
lini
sumbe

Kha ri nwale Shumisani maipfi aya a nyito ni tshi fhedzisa mafhungo. Ni kone u talela nga fhasi maipfi ane a ṱalutshedza nyito.

tamba tshimbila vhidzelela namela

Dan o vha o namela tshidele nṱha ha ṋdou.

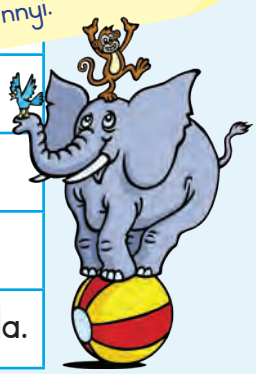
Vhana vha _____ nga dakalo.

Kiḽaunara ya _____ nga vhuronwane nga magodobo.

Ndaulwanzhe ya _____ nga bola nga dakalo.

Ra _____ bisi nga u ongolowa ra humela mahayani ro takala.

Maipfi a nyito a pfi maiti.
A ri vhudza zwi no itwa
nga muthu kana tshithu.
Maḓadzisi a ṱalutshedza
uri nyito i itwa nga ṋḓila ḓe,
lini, ngafhi na
nga nnyi.

Ho bvelela mini kha Dan?

Kha ri ite nyito

Itani ḽitambwa ḽa musi Dan a tshi vhudza khonani dzawe zwe zwa bvelela khae sekhasini. Muṅwe wa vhoiwe a vhe mudededzi.

Ḓiiteni Dan. Ṅwalani kha dayari yaṋu maḓhungo a musi ni sekhasini.

Kha ri ṅwale

Dayari yanga	Deithi _____

Kha ri ṅwale

Talelani maipfi oṱhe a nyito a re tshiṱorini tshaṋu. Zwino dzhenisani zwikhalani maipfi a rathi kha e na a shumisa tshiṱorini.

Deithi:

Kha ri ṅwale

Ḽiḓadzisi ḽo talelwaho nga fhasi ḽi ri vhudza uri nyito yo itea lini, ngafhi kana hani? Ṅwalani hani, lini kana ngafhi tsini na fhungo. Zwino tangedzelani ḽiiti ḽine ḽa khou ṱalutshedzwa nga ḽiḓadzisi.

hani | lini | ngafhi

Ntakadzeni o ḽa ḽantshi nga u ṱavhanya.	hani
Pam u anzela u vhala bugu dzi no amba nga phukha.	
Dan a ri vhudza zwa sekhasini e na dakalo.	
Tshiṅwe tshifhinga ri a fara nyendo nga tshikolo.	
Kiḽaunara yo tshina nga dakalo sekhasini.	
Nga murahu ha sekhasi, vhana vha tshimbila nga u ongolwa vha tshi ya bisini.	

Kha ri ṅwale

Tangedzelani ipfi ḽo teaho kha ḽiṅwe na ḽiṅwe ḽa mafhungo aya.

Vho mu vhuya/vhuyela na dzhesi ntswa.
U ḓo vhonana/vhona nazwo muṅwe musi.
Ndi ḓo bika/bikisa mme anga zwiḽiwa.
Dan o vhona/vhonala o namela ndou.
Tshikolo tshoṱhe tsho takala/takadzwa nga sekhasi.
Ro vhonisa/vhona zwithu zwinzhi zwi no takadza.
Muḓi wa hashu wo naka/nakisa nga maanḓa.

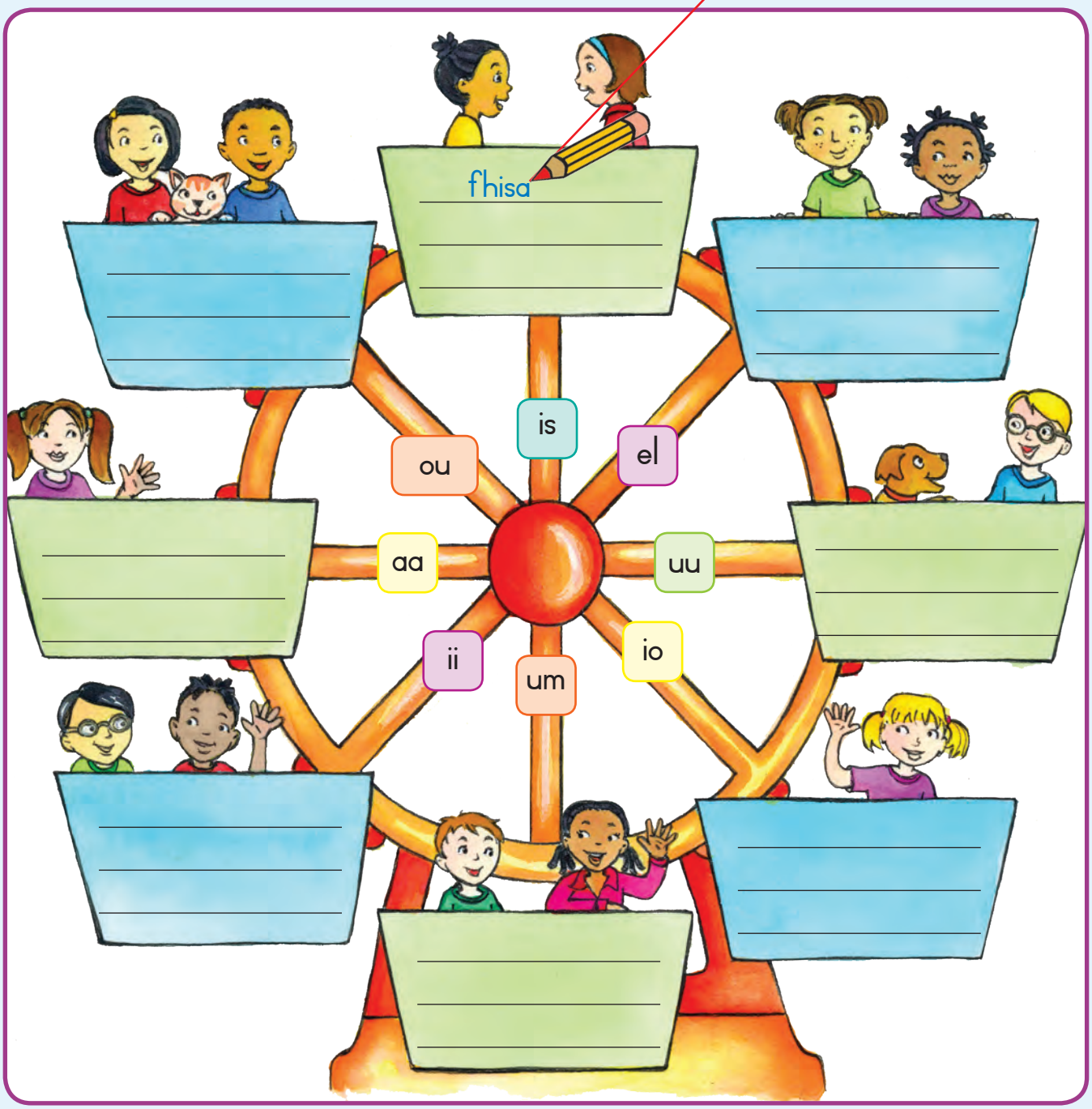
TEACHER: Sign _____ Date _____

Ri amba nga mibvumo

Kha ri ḓiphiṋe Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana.

fhela	nela	muuluso	guma	ṋii	maalo	lutiitii	miomva
tshiombo	pumu	ḽiiti	tshioro	biso	muunga	nisa	maanea
maano	tou	kela	muumba	nḓou	fhisa	founu	kisa

Kha ri ambe

Ambani na khonani yaṋu nga tshiṱori tshine na khou ṱoḓa u ṅwala.
Ni kone u dzhenisa mihumbulo yaṋu kha siaṱari iḽi.

Pulane ya tshiṱori tshanga

Vhaanewa na fhethuvhupo

Ndi vhonnyi vha re tshiṱorini tshaṋu?

Tshiṱori tshi bvelela ngafhi?

Tshiṱori tshi bvelela lini?

Mathomo

Hu bvelela mini mathomoni a tshiṱori?

Mutumbu

Hu bvelela mini kha mutumbu wa tshiṱori?

Magumo

Tshiṱori tshi fhela nga ndila̓de?

Kha ri di̓phine̓

Itani bugu yaṉu inwi muṉe. Gerani siaṱari ḽi tevhelaho kha hei bugu. Gerani kha mitalo ya zwithomathoma. Petani siaṱari kha mitalo. Ṅwalani dzina ḽa bugu kha khavara. Ṅwalani dzina ḽaṉu nga fhasi ha dzina ḽa bugu, ngauri ndi inwi muṅwali wa tshiṱori. Olani tshifanyiso kha khavara. Zwino ṅwalani tshiṱori tshaṉu buguni.

KHAVARA

Olani tshifanyiso hafha.

Ṅwalani dzina ḽa bugu hafha.

Ṅwalani dzina ḽaṋu (ndi inwi muṅwali).

1

Ḽiga ḽa 1: petani kha mutalo wa zwithoma

Ḽiga ḽa 2: petani kha mutalo wa zwithoma

Ḽiga ḽa 3: sitepulaneni kha kurumbu ulu

KHAVARA YA MURAHU

MUṄWALI NDI NNYI?

Ṅwalani dzina ḽaṋu.

Miṅwaha yaṋu.

Hune na dzula hone.

8

Ḽiga ḽa 4: gerani kha mutalo nga murahu ha musi no sotepulara bugu yaṋu

Olani tshifanyiso hafha.

Ṅwalani mutumbu wa tshiṱori tshaṋu hafha.

4

Isani tshiṱori tshaṋu phanda hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

5

Olani tshifanyiso hafha.

Fhedzisani tshiṱori tshaṋu.

7

Olani tshifanyiso hafha.

Thomani u ṅwala tshiṱori tshaṋu hafha.

2

Olani tshifanyiso hafha.

Ṅwalani uri hu bvelela mini maguvhoni a tshiṱori tshaṋu.

6

Olani tshifanyiso hafha.

Isani tshiṱori tshaṋu phanḓa hafha.

3

Z w i r e n g o m u

Thero ya 6: Vhutshilo ha ḓoroboni

Themo ya 3: Vhege dza 5 - 10

81 Vhutshilo ha ḓoroboni 36
U vhala maṅwalwa a no amba nga Jim a tshi pfulutshela ḓoroboni.
U shumisa tshifanyiso tsha buḽoko ya dzifuḽethe kha u wana ṱhangano (mafhande) dza fhethu.
U amba nga zwine zwa khou bvelela fuḽetheni iṅwe na iṅwe..
U ṅwala maiti one a no ṱalutshedza zwine zwa khou bvelela fuḽetheni iṅwe na iṅwe.

82 Fhethu hune ra dzula hone 38
U rera nga mepe.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho nga mepe.

83 Jim u rumela khonani dzawe imeiḽi 40
U vhala maṅwalwa a re kha imeiḽi.
U shumisa maṱanganyi kha u ṱanganya mafhungo.
U topola mafhambanyi.

84 Khonani dza Jim dzi a fhindula 42
U vhala maṅwalwa a re kha imeiḽi.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho nga imeiḽi.
U shumisa maiti kha u fhedzisa mafhungo. U topola zwifhinga zwi re mafhungoni (tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho).
U shumisa masumbafhethu a tshi sumbedza vhuimo na masia.

85 Laedzani ndila 44
U vhala mepe.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho nga mepe.
U ṅwala masia a no sumbedza fhethu hugede kha mepe.
U topola tswayo dza badani na u bula uri dzi amba mini.

86 Hune na dzula hone 46
U ṅwala ḓirese kha fuḽobo.
U ṱanganya mafhungo a tshi shumisa maṱanganyi.
U topola madzina vhukuma.
U ḓadza garaṱa ya u rambela vhathu khontsati ya tshikolo.
U ola mepe a tshi sumbedza ndila.

87 U laedza 48
U nambatedza fhethu kha mepe.
U rera nga mepe e na khonani yawe.
U rera ngauri ndi ngafhi hune ha vha na tsireledzo na hu si na tsireledzo.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho nga mepe.

88 Vhalani nga vhuronwane 50
U vhudzisa na u laedza ndila ya u ya kha masia o fhambananaho kha mepe.
U paḓula maipfi a bva mibvumo.
U nombora maipfi nga thevhekano ya aḽifabethe.
U vhala khungedzelo.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho nga khungedzelo.
U dizaina khungedzelo.

89 Ri khou vhona khombo 52
U vhala tshiṱori tsha zwifanyiso.
U ṅwala mapulo a maipfi a tshi fhedzisa tshiṱori.
U humbulela na u ṅwala u ṅwala magumo a tshiṱori.
U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi zwo teaho.
U vhala maipfi na u thetshelesa mibvumo.
U topola na u livhanya masala.

90 Ho bvelela mini? 54
U topola thevhekano ya tshiṱori.
U vhambedza zwifanyiso zwivhili na u topola pambano.
U fhedzisa fomo ya khombo nga u dzhenisa mafhungomatsivhudzi.

91 Khontsati ya tshikolo 56
U vhala mbekanyamushumo ya khontsati ya tshikolo.
U rera nga mbekanyamushumo e na khonani yawe.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho kha mbekanyamushumo.
U ola phosiṱara ya u kungedzela khontsati a tshi bula mafhungomatsivhudzi o teaho.

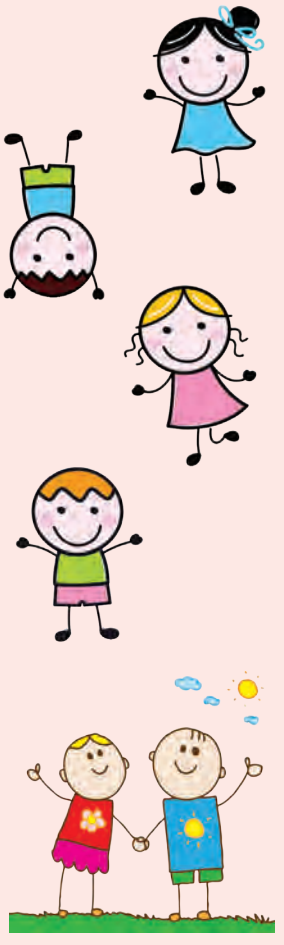
92 Vhaeni khontsatini yashu 58
U vhala atikili ya gurannḓa.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho kha atikili ya gurannḓa.
U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi zwo teaho.
U topola madzina a no khou ṱahela na maṱaluli a zwi shumisa kha u fhedzisa mafhungo.

93 Dan ndi muṅwevho 60
U vhala maṅwalwa a no amba nga Dan.
U ṅwala ṱhalutshedzo ya Dan.

94 U rera nga mepe wa Afrika Tshipembe 62

95 Zwifanyiso zwa zwigeriwa 63

96 U ṅwala tshiṱori tshaṋu 65
U rera nga puloto ya tshiṱori.
U ṅwala mihumbulo ya tshiṱori nga fhasi ha ṱhoho dze dza ṋewa.
U ita bugu ya zwigeriwa.

Kha ri vhale

Jim u pfulutshela ḓoroboni

Khotsi a Jim vho wana mushumo muswa ḓoroboni zwino muṱa wavho u tea u pfuluwa. Jim o pfa o ṱungufhala nga maanḓa musi a tshi tea u sia khonani dzawe dza tshikoloni. Zwo vha zwo tou tea vhukuma uri a ye tshikoloni tshiswa.

U dzula ḓoroboni zwo fhambana na u dzula muḓini wa mahayani. Hu na vhathu vhanzhivhanzhi vha no dzula ḓoroboni nahone hu na goloi nnzhinnzhi. Zwiṱaraṱani muthu u vhona vhathu vha tshi khou tshimbila nga ṋayo, vha tshi khou namela thekhisi na zwidimela, vha tshi ya fhethu ho fhambananaho. Vhathu vhanzhi a vha na ngade ngauri vha dzula kha zwifhaṱo zwilapfulapfu na dzifuḽetheni.

Jim u dzula kha buḽoko ya dzifuḽethe. U dzula kha tshitizi tsha vhuvhili fuḽetheni ya 2A. U dzula tsini na tshikolo lune a kona u tou tshimbila a tshi ya tshikoloni.

Jim u tshimbila a tshi xela ngauri zwiṱaraṱa zwo ḓalesa nahone zwi a fana zwoṱhe. Khonani yawe Shumani u a mu thusa arali o xela. U na miṅwaha mivhili a tshi khou dzula ḓoroboni.

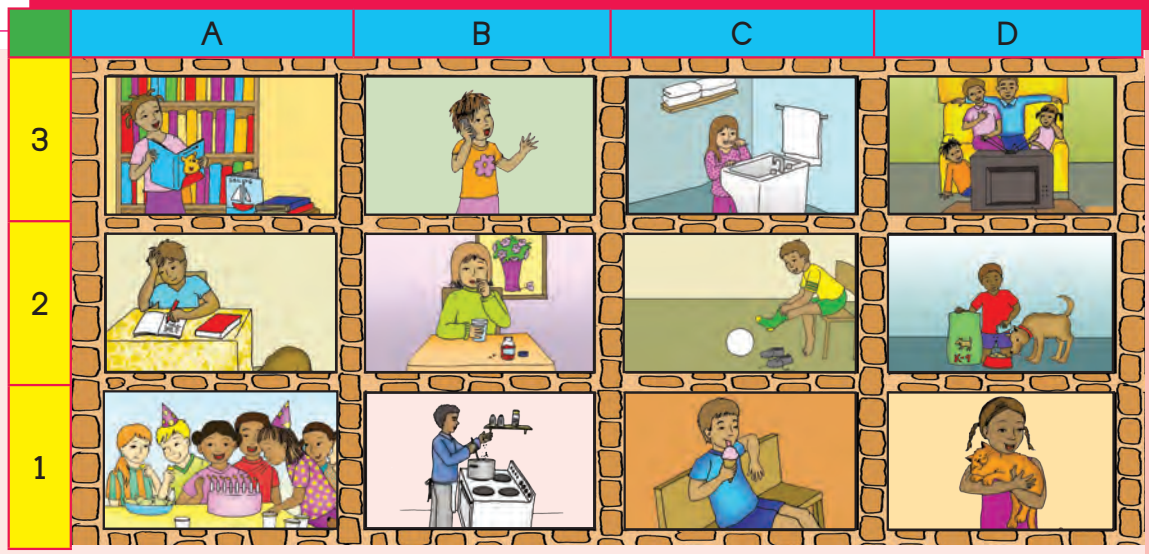

Kha ri ṅwale

Lavhelesani zwine vhathu vha khou ita afho buḽokoni ya dzifuḽethe. Tshifanyisoni itshi, ro nombora fuḽethe dzoṱhe. Hu na zwitizi zwiraru, zwi re na fuḽethe nṋa kha tshitizi tshiṅwe na tshiṅwe. Tshitizi tshiṅwe na tshiṅwe tshi na nomboro, nahone fuḽethe iṅwe na iṅwe i na ḽeḓere ḽa alifabethe.

Thebuḽu i re afho fhasi i na mutevhe wa zwine muṅwe na muṅwe a khou ita. Kha iṅwe na nyito iṅwe, dzhenisani nomboro ya fuḽethe ine itsho tshithu tsha khou itwa khayo. Shumisani nomboro ya tshitizi (i re kha kholomo ya muṱaḓa kha tsha monde), na nomboro ya fuḽethe (i re kha rou ya muvhala wa lutombo nga nṱha).

Deithi:

Jim u khou ita tshuṅwahaya yawe.	2A	Musidzana u khou nwa mushonga.		Musidzana u khou vhala bugu ḽaiburari.	
Vhana vha khou pembela phathini.		Mutukana u khou ambarela u ya bolani.		Munna u khou bika.	
Musidzana u khou ṱamba maṋo.		Mutukana u khou ḽa aisikhirimu.		Musidzana u khou luludzela tshimange.	
Musidzana u khou amba nga luṱingo.		Mutukana u khou fha mmbwa zwiḽiwa.		Vha khou ṱalela TV.	

Kha ri ṅwale

Lavhelesani maipfi e na ṅwala kha thebuḽu. Zwino dzhenisani maipfi ane a khou ṱahela u itela u ṱhaphudza mafhungo.

Vha khou _____ TV.

U khou _____ nga luṱingo.

Mutukana u khou _____ mmbwa.

Mutukana u khou aisikhirimu. _____

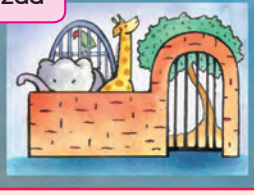
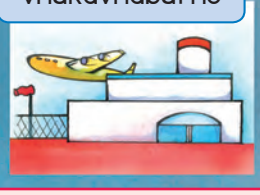
Shumani u khou _____ bugu.

Fhethu hune ra dzula hone

Kha ri vhale

Lavhelesani mepe ni ambe nga zwifhaṱo na fhethu hune wa sumbedza. Sumbani zwine na khou vhona kha tshibuḽoko tshiṅwe na tshiṅwe ni bule uri ndi tshithuḓe.

	A	B	C	D
6	nndu 	 nndu	 bannga	 makete
5	 tshikolo	 phakha	sibadela 	 suphamakete
4	 tshiṱediamu	 bambelo	kereke 	tshiṱitshi
3	resiturente 	 khireshe	ḽaiburari 	fuḽethe
2	kiḽiniki 	mavhengele 	tshiṱitshi tsha mapholisa 	tshiṱitshi tsha vhadzimamulilo
1	zuu 	garatshini 	poswoni 	vhukavhabufho

Deithi:

Kha ri ṅwale

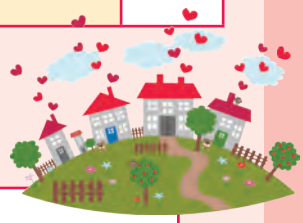
Zwino bulani uri huṅwe na huṅwe ha afha fhethu ndi ngafhi. Shumisani nomboro dza muṱaḓa dzi no bva kha tsha monde tsha mepe na maḽeḓere a muvhala wa lutombo a re nga nṱha.

Kiḽiniki i nga ngafhi?	2A	Sibadela tshi nga ngafhi?	
Ḽaiburari i nga ngafhi?		Tshiṱitshi tsha mapholisa tshi nga ngafhi?	
Tshiṱitshi tsha vhadzimamulilo tshi nga ngafhi?		Fuḽethe dzi nga ngafhi?	
Tshikolo tshi nga ngafhi?		Zuu i nga ngafhi?	
Miri minzhiminzhi i kha buḽoko ifho?		Tshiṱitshi tsha tshidimela tshi nga ngafhi?	

Kha ri ṅwale

Zwino ambani na khonani yaṋu nga fhethu ho fhambananaho hu re kha mepe. Fhindulani mbudziso dzi tevhelaho ni vhavhili ni kone u ṅwala phindulo.

Bulani fhethu huvhili hune ha vha tsini na tshikolo.	
Bulani fhethu huṋa hune ha vha seli na kereke.	
Ndi fhethu hufhio hune ha vha phanda ha vhukavhabufho?	
Ndi fhethu hufhio hune ha vha tsini na tshikolo?	
Bambelo ḽi vhukati ha	
Dzifuḽethe dzi tsini kana kule na tshikolo?	_____ na _____
Arali ha thoma mulilo tshikoloni, ḽori ya tshidzimamulilo i ḓo tea u tshimbila tshikhala tshingafhani? Vhalani zwibuḽoko.	
Ni tama u dzula ngafhi? Bulani uri kha tshibuḽoko tshifhio na uri ndi nga mini no khetha tshibuḽoko tshenetsho.	

TEACHER: Sign _____ Date _____

Jim u rumela khonani dzawe imeiḽi

Kha ri vhale

Ha:	vhonani@library.com, ntakadzeni, ann@library.com, sam@library.com
I bva kha:	Jim@school.com 1 Khubvumedzi 2015 14h22

Khonani dzanga Vhonani, Kanakana, Sam na Ntakadzeni

Ndi vho dzula ḓoroboni zwino. Ndo takala nga maanḓa uri ndi khou ni rumela luṅwalo lwa imeiḽi nga khomphiyutha ya tshikolo. Ndo ni ṱuvha nga maanḓa noṱhe.

Fhano ḓoroboni a ho ngo fhumula hu na ṱhirafiki nnzhinnzhi. Ndo thoma tshikoloni tshiswa. Ndi tshikolo tshihulwane nga maanḓa. Hu na vhana vha no hovhelela1000. Tshikolo itshi tshi tsini na phakha na bambelo. Nga masiari ndi ya u guda u bambela. Ndi na khonani. Dzina ḽawe ndi Shumani. Ri kiḽasini nthihi. Musi ndi tshi xela afha tshikoloni u a nthusa.

Ndi vho dzula fuḽetheni. Ndi dzula kha tshitizi tsha vhu4. Ndi nṱhanṱha. A hu na ngade fhedzi ri na mashudu ngauri ri dzula tsini na phakha. Ndi a kona u ya hone nda tamba na khonani dzanga.

Ndi na fulufhelo ḽauri ndi ḓo nangiwa nda vha khephutheni (mukapuṱeni) wa thimu ya bola nahone ndi tou tama arali ri tshi nga tamba na tshikolo tsha vhoiwe. Ndi ḓo ḓa nda ni dalela ndi tshi ḓa u dalela makhulu wanga nga Khiresimusi.

Ndi khou humbela uri ni mbo ḓi fhindula zwino, ndi ḓo dzula khomphiyuthani ndo lindela phindulo.

Zwavhuḓi

Jim

Rumelani

Ḓivhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṱanu kha u ñwala maf hungo aṇu inwi muṇe buguni yaṇu ya ndowedzo.

maanḓa	muomva	muungo	miumo	tshiimo
maano	muora	muumo	miungo	tshiimbo
maanga	muongi	muunda	miunda	tshiitwa

Maipfi maḓivhiwa

renga
rengiwa
fara
farela

Deithi:

Nahone, zwino, fhedzi na ngauri ndi maṱanganyi. Ri a shumisa kha u ṱanganya mafhungo.

Kha ri ńwale

Ṱumani phere iṅwe na iṅwe ya aya mafhungo ni tshi shumisa maipfi a tevhelaho uri a ni thuse.

nahone | ngauri | zwino | fhedzi

Ḓoroboni hu na vhathu vhanzhi.	Ho ḓalesa ṱhirafiki.
Vhunzhi ha vhathu a vha na ngade.	Vha dzula fuḽetheni.
Jim u dzula tsini na tshikolo.	U a kona u ya tshikoloni nga milenzhe.
Hu na bambelo tsini na tshikolo tshawe.	U a ya u guda u bammbela.
Jim u dzulela u xela.	Zwiṱaraṱa zwo ḓalesa.
A huna ha u tambela dzharaṱani.	Ndi tamba phakhani.

Kha ri ńwale

Wanani ḽifhambanyi (athonimi) ḽa ipfi ḽiṅwe na ḽiṅwe ḽo swifhadzwaho ni ḽi ńwale tshikhalani.

kule | sekena | renga | tshedza | ṱavhanya

Tshikolo tshi tsini.	kule
Vha rengisa maḽegere.	
Bada yo aṱama.	
Ndi a lenga u swika tshikoloni.	
Ḓoroboni hu na swiswi vhusiku.	

Ni kha ḓielelwa uri pfanywa ndi mini? Ndi ipfi ḽine ḽa amba zwi no fana na zwa ḽiṅwe. Ḽifhambanyi ndi ipfi ḽine ḽa amba zwi no fhambana na zwa ḽiṅwe ipfi.

Khonani dza Jim dzi a fhindula

Kha ri vhale

Ha:	Jim@school.com		
I bva kha:	vhonani@library.com	1 Khubvumedzi 2015	14h45

Khonani yanga Jim

Yoo, ri kha ḓi tou bva u ṱanganedza imeiḽi yaṋu. Roṱhe ri khou shumisa khomphiyutha ya ḽaiburari.

Na riṋe ro ni ṱuvha, ṱhama. Ni khou dzhena tshikoloni tshihulwane vhukuma. Zwino ni khou guda u bambela. Ri tou ni tama. Ri tou tama arali ri tshi nga ḓa ra ni dalela khathihi na u vhona tshikolo tshaṋu.

Ṱhamusi ri ḓo ni vhona Khiresimusi i sa athu swika.

Zwavhuḓi

Vhonani, Ann, Sam na Ntakadzeni

Rumelani

Kha ri ṅwale

Ndi nnyi o fhindulaho?	
Vho fhindula nga ḓuvha ḽifhio?	
Vho fhindula nga tshifhingaḓe?	
Avha vhana vho vha vhe ngafhi?	

Deithi: _____

Kha ri ṅwale

Shumisani maipfi a nyito kha u fhedzisa mafhungo aya.
Ni kone u bula uri fhungo ḽi kha tshifhinga tsha zwino naa kana tsho fhiraho.

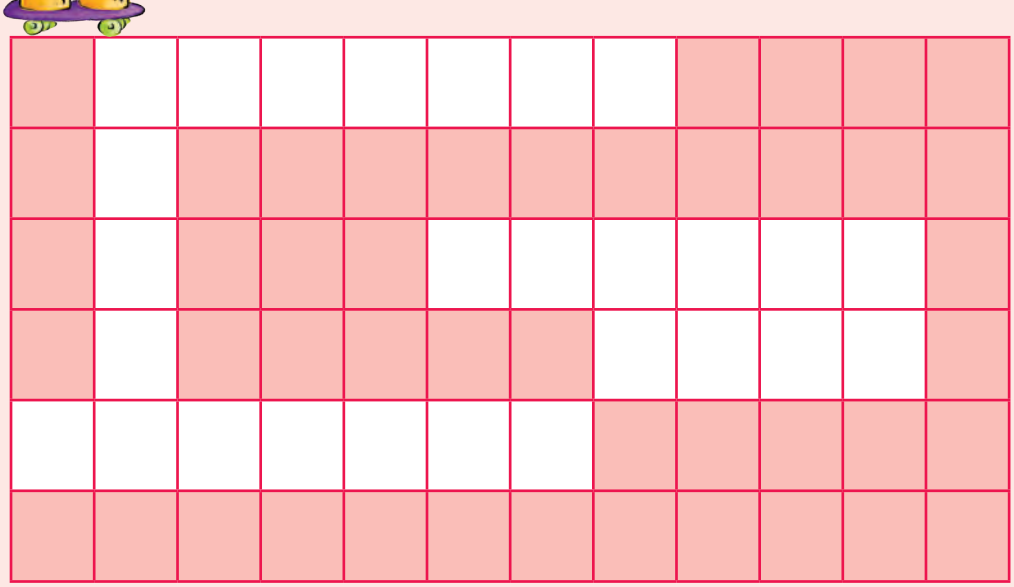

	Jim u pfulutshela ḓoroboni.	tsha zwino
u pfulutshela / o pfulutshela	Mahoḽa Jim _____ ḓoroboni.	
vha ṱoḓa / vho ṱoḓa	Khotsi awe _____ mushumo.	
	Khotsi awe _____ mushumo.	
o ya / u ya	U ya tshikoloni nga milenzhe.	
	Mulovha Jim _____ tshikoloni nga milenzhe.	
o tevhelela / u tevhelela	Shumani u tevhelela bugu.	
	Mulovha Shumani _____ tevhelela bugu.	

Kha ri ḓiphiṋe

Dzhenisani maḓadzisi kha giridi ya maipfi. Vhalani maḽeḓere a re kha ipfi ḽiṅwe na ḽiṅwe uri a ni thuse kha u wana tshikhala tsho teaho tsha maḽeḓere.

ntha

kule

tsini

bolani

tsimuni

tivhani

TEACHER: Sign _____ Date _____

Laedzani ndila

Kha ri vhale Kha ri humele kha mepe. Lavhelesani mepe.

	A	B	C	D
6	poswoni	Tshiozwi Avenue	vhukavhabufho	Muunga Street
5	tshiṱitshi	vhupakagoloi		tshiṱitshi tsha mapholisa
4		kereke	phakha	khireshe
3	suphamakete		tshikolo	
2		sibadela		garatshini
1	makete		khefi ya Inthanete	ḽimaga

Denga Avenue

Mutshedzi Avenue

Mandela Road

Maruḓe Road

Tshiredzi Street

Vhakoma Road

Nzenene Street

Deithi:

Kha ri ṅwale Lavhelesani mepe ni kone u dzhenisa phindulo dza mbudziso idzi.

Maipfi maḓivhiwa
luma
lima
lema
londa

Tshikolo tshi kha tshiṱaraṱa tshifhio?	
Suphamakete i khoneni ifhio?	
Gethe ḽa sibadela ḽi tshiṱaraṱani tshifhio?	
Ndi ngafhi hune vhana vha nga tamba vho tsireledzea?	
Ndi ngafhi hune ha vha na phosho?	
Ndi ngafhi hune ha tambiwa hu si na tsireledzo?	

Kha ri ṅwale

Ṅwalani kutshimbilele kwa u bva tshikoloni u tshi ya poswoni.

Ṅwalani kutshimbilele kwa u bva sibadela u tshi ya tshikoloni.

Ṅwalani kutshimbilele kwa u bva tshikoloni u tshi ya garatshini.

Kha ri ḓiphiṋe Tswayo idzi dzi amba mini?

Hune ra dzula hone

Kha ri ṅwale

Ṅwalani ḓirese kha fulobo i no khou rumelwa inwi.

Kha ri ṅwale

Talani mutalo u tshi bva kha tshibogisi tsha lutombo u tshi ya kha tsha pinki u itela u ṱhaphudza fhungo ḽiṅwe na ḽiṅwe. Talelani ḽiṱanganyi fhungoni ḽiṅwe na ḽiṅwe.

Nahone , zwino na ngauri ndi maṱanganyi. Ri a shumisa kha u ṱanganya mafhungo.

O pfuka bada ngauri		nda ya ḽaiburari.
O bvisa bugu yawe ya risipi ngauri		nda ya nda sedza kha nothisibodo.
Ndo vha ndi tshi khou ya u tamba bola, zwino		roboto dzo vha dzi dala.
Ndo vha ndi sa ḓivhi uri ri tamba netibolo nga maḓuvha afhio, zwino		ndo ṱuwa na khokho dzanga tshikoloni.
Ndo eḓela u lenga nahone		o vha a tshi ṱoḓou baka khekhe.
Ndo vha ndi si na tsha u vhala, zwino		ro vha ri tshi khou tamba metshe.
Ro ya mudavhini wa mitambo ngauri		nda balelwa u buba nga matsheloni.
Vho ri a ye kiḽiniki ngauri		o vha a tshi khou lwala.

Deithi:

Kha ri ṅwale

Talelani madzina ane a tea u thoma nga maḽeḓeredanzi.

vhonani	maanḓa	tshimedzi	lusikisiki	durban	dan
musumbuluwo	tshidulo	khekhe	bugu	polokwane	dzuvha
pene	busi	baisigiri	bugu	johannesburg	tshigero

Kha ri ḓiphiṋe

Rumelani Vhonani na Sam thambo ya u vha ramba khontsatini ya tshikolo. Dzhenisani mafhungomatsivhudzi ngomu garaṱani ya thambo ni ole na u ḽeibuḽa nḓila yavho u bva tshiṱitshini kana vhuimabisi i swika tshikoloni.

Khonani dzanga Vhonani na Sam	Mbekanyamushumo ya khontsati
Ni khou rambiwa khontsatini ya tshikolo tshashu.	
Deithi:	
Tshikolo:	

Olani kutshimbilele u bva tshiṱitshini u ya tshikoloni. Dzhenisani ḽeibuḽu dzi no sumbedza madzina a zwiṱaraṱa na madzina a fhethu hune vha ḓo hu fhira khaho.

Kha ri ite nyito

Olani mepe waṉu inwi muṉe.
Gerani zwifanyiso zwa fhethu ho fhambananaho kha bammbiri ḽa u shumela ḽa 95 (kha siaṱari ḽa 63) ni zwi nambatedze kha giridi iyi.. Ni nga ḓikhethela hune na nga nambatedza hone afho fhethu nga huthihi nga huthihi. Ni nga nanga nthihi ya nnḓu ya vha yaṉu na ḓikhethela hune na tama u i nambatedza hone. Ni i ṱoḓa tsini na tshikolo?

	A	B	C	D
6				
5				
4				
3				
2				
1				

Deithi:

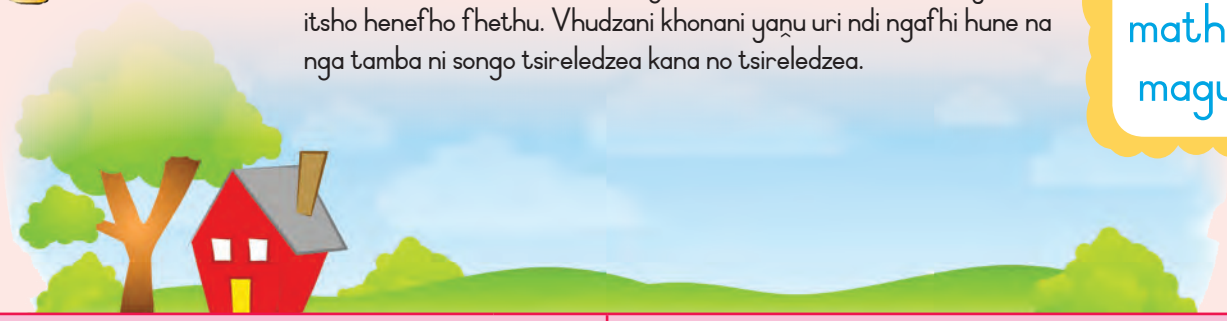

Kha ri ṅwale

Sumbedzani khonani yaṋu mepe waṋu. Sumbani he na nambatedza masia o fhambananaho. Ni kone u dzhenisa nomboro na ḽeḓere ni tshi sumbedza uri sia ḽiṅwe na ḽiṅwe no ḽi vhea ngafhi. Afho zwikhalani, bulani uri ndi ngani no khetha u vhea tshifanyiso itsho henefho fhethu. Vhudzani khonani yaṋu uri ndi ngafhi hune na nga tamba ni songo tsireledzea kana no tsireledzea.

Maipfimaḓivhiwa

vhukati
zwenezwo
mathomoni
magumoni

Zwino bulani uri fhethu afha hu tshibuḽokoni tshifhio.		Bulani uri ndi nga mini masia aya no a vhea afho. Ngauri …
Kiḽiniki i nga ngafhi?		
Ḽaiburari i nga ngafhi?		
Sibadela (vhuongelo) tshi nga ngafhi?		
Tshikolo tshi nga ngafhi?		
Tshiṱitshi tsha vhadzimamulilo tshi nga ngafhi?		
Tshiṱitshi tsha mapholisa tshi nga ngafhi?		
Tshiṱitshi tsha tshidimela tshi nga ngafhi?		
Fuḽethe dzi nga ngafhi?		
Phaka i nga ngafhi?		
Nnḓu ya haṋu i nga ngafhi?		
Bambelo ḽi nga ngafhi?		
Suphamakete i nga ngafhi?		
Kereke i nga ngafhi?		

Vhalani nga vhuronwane

Kha ri ite nyito

Vhudzisanani nga tshaṋu ṋḓila ya u ya fhethu ho fhambananaho kha mepe. Shumisani maipfi a tevhelaho.

khonelani kha tsha monde

khonelani kha tsha u ḽa

iyani phanḓa nga ṋḓila

Ni ḓo vhona ___ kha tsha u ḽa

khoneni ni khonele kha

ni fhire phakha ...

Ḓivhamaipfi

Paḓukanyani maipfi a tevhelaho u itela u sumbedza mibvumo yo fhambananaho. Ni kone u nombora aya maipfi tshibogisini tshiṅwe na tshiṅwe a tshi tevhekana nga alifabethe.

1	si/ba/de/la		mapholisa		suphamakete		mudavhini
3	bambelo		ḽaiburari		resiturente		makete
2	tshiporo		kereke		garatshi		thekhisi

Kha ri vhale

Vhalani khungedzelo i re kha siaṱari ḽa seli, ni kone u amba na khonani yaṋu nga zwine khungedzelo ya ni fulufhedzisa zwone. Ni kone u dzhenisa **ee** kana **hai** siani ḽa mbudziso idzi.

Vhalani mbudziso dzi tevhelaho ni ṅwale ee kana hai. (✓)	ee	hai
Ni vhona u nga itshi tshikhipha tshi nga ita uri ni gidime nga luvhilo?		
Ni vhona u nga itshi tshikhipha tshi nga ni thusa uri ni vhe ngweṋa?		
Ni vhona u nga itshi tshikhipha tshi nga ita uri ni pfe ni na maanḓa?		
Ni vhona u nga itshi tshikhipha tsho tshipa?		
Ni vhona u nga iyi khungedzelo i amba zwone nahone a i fhuri?		
Hu na iṅwe khungedzelo ine na i ḓivha ine ya fhura vhathu?		

Deithi:

Tshikhipha tshine ṅwana muṅwe na muṅwe o thanyaho a tea u vha natsho!

Vhana, arali ni tshi ṱoḓou vha Shapu ni tea u renga tshikhipha tsha Supha Shapu.

Tshi ḓo ita uri ni kone u gidima nga luvhilo nahone ni ḓo vha ngweṇa ya vhugweṇa.

Ni ḓo pfa ni na maanḓa musi no ambara tshikhipha tsha Supha Shapu.

Ni ḓo rambiwa phathini dza muṅwe na muṅwe.

Rengani tshithihi ṇamusi. Mitengo ya fhasisa fhano ḓoroboni.

Ndi R150 fhedzi! Seiḽi ndi ya vhege nthihi fhedzi.

Kha ri ḓiphiṇe

Ḓiiteleni khungedzelo yaṇu inwi muṇe. Olani tshifanyiso ni ṅwale mafhungo a si manzhi a no ḓo ita uri vhathu vha renge itsho tshithu.

Ri khou vhona khombo

Kha ri vhale

Vhalani tshiṱori ni dzhenise kha bulo ḽa maipfi zwine na vhona u nga zwo ambiwa nga ḓiraiva.

Kha ri ṅwale

Ni vhona u nga uyu munna a nga kha ṋi kona u reila goloi yawe nga murahu ha khombo? Zwino ṅwalani mafhungo mararu nga zwine na vhona u nga zwo tevhela tshiṱorini itshi.

Deithi:

Maipfi maḓivhiwa

guma
gama
gogo
gaku

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi maṱanu kha u ṅwala maafhungo kha bugu yaṋu ya ndowedzo.

fhufha fhala phungo phore

khokho shango shavha khani

shaka	fhasi	khakha	phanga

Kha ri ṅwale

Vhalani fhungo ḽiṅwe na ḽiṅwe, ni tingedzele ḽisala ḽine na nga ḽi shumisa vhudzuloni ha maipfi o talelwaho nga fhasi.

Munna o thula muri nga goloi.	inwi	ene	riṋe	vhone	tshone
Tshimange tsho pfuka bada.	inwi	ene	riṋe	vhone	tshone
Jim na Shumani khombo iyi vho i vhona.	inwi	ene	riṋe	vhone	tshone
Shumani a tea u ṅwalela mapholisa muvhigo.	inwi	ene	riṋe	vhone	tshone
Nṋe na Shumani ra isa tshimange hayani.	inwi	ene	riṋe	vhone	tshone

Kha ri ṅwale

Talani mutalo ni tshi livhanya masala a re kha khoḽomo ya u thoma na masala o teaho a re kha khoḽomo ya vhuvhili.

ya ene	kwanga
tsha ene	vhaṋu
tsha tshone	yawe
zwa riṋe	tshawe
kwa nṋe	zwashu
vha inwi	ḽavho
ḽa vhone	tshatsho

Ho bvelela mini?

Kha ri ite nyito

Nomborani zwifanyiso ni tshi sumbedza thevhekano yone ni kone u ṱalutshedza khonani yaṋu uri ho bvelela mini zwi tshi tevhekana nga ngona.

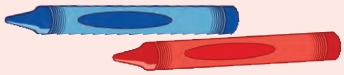

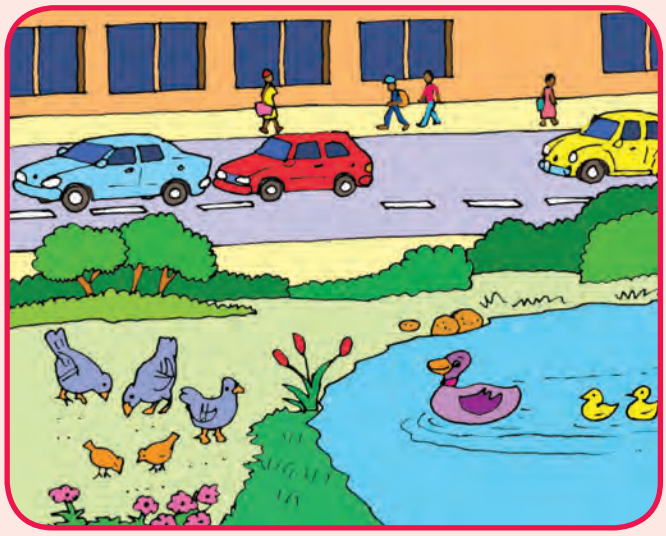

Kha ri ḓiphiṋe

Wanani phambano.

Deithi:

Kha ri ṅwale Ni tea u ḓadza fomo ya u itea ha khombo.

Ḓielekanyeni no vha ni nḓilani ya u bva tshikoloni ni tshi ya hayani. Na vhona khombo nḓilani. No vhona goloi i tshi bva nḓilani i tshi khou tinya tshimange. Goloi ya ya ya thula muri, fhedzi mureili a si huvhale na tshimange na tshone tshi si huvhale.

Ho vha inwi ni noṱhe we na vhona khombo iyi, zwino no humbelwa uri ni ṅwale tshiṱori tsha zwe zwa bvelela. Musi ni sa athu ḓadza fomo, vhudzani khonani yaṋu zwine na ḓo amba.

Fomo ya Khombo

Dzina laṋu	
Deithi ya khombo	
Tshifhinga tsha khombo	
Ho bvela mini:	
Ho thoma	
Ha ḓa	
Nga murahu	
Ha fhedzisela	
Tsaino:	

Khontsati ya tshikolo

Kha ri ambe Vhalani mbekanyamushumo nga vhuronwane ni vhudze khonani yaṋu uri khontsati i ḓo vha i ya mini. Bulani uri ndi tshiteńwa tshifho tshine tsha ḓo ni takadzesa.

Mbekanyamushumo ya Tshikolo tsha Phuraimari tsha TSHITENZHE

Ḓuvha: 3 Khubvumedzi 2015 Tshifhinga: 2:00 u swika 5:30

Tshifhinga	Gireidi	Aitheme (Tshiteńwa)
13:00		U vula mushumo nga Ṱhohoyatshikolo Vho Dama
13:10	Gireidi ya 1	Luimbo lwa Winnie wa Tshivhingwi
13:20	Gireidi ya 2	Luimbo: Riṋe a ri ofhi phele khulukhulu mmbi
13:40	Gireidi ya 3	Maluṱa na muṋawa Vhatambidendele: Jim u tamba sa Maluṱa . Shumani ndi mme a Jim
14:00 to 14:30		Bureiki Vhana vha tshikolo vha ḓo ṋewa dzhusi na mathuthuba. Vhabebi vha nga renga tie na kofi.
14:30		Pfufho dza Gireidi 1, 2 na 3
15:00	Gireidi ya 4	Khwairi ya vhana i imba Luimbo lwa Lushaka
15:15		Tshipitshi tsha u vala mushumo: Minisiṱa wa Pfunzo ya Muteo

Kha ri ńwale Lavhelesani mbekanyamushumo.

Khontsati i thoma nga tshifhinga ḓe?	
Ndi nnyi a no ḓo vula mushumo?	
Kiḽasi ya Gireidi 1 i ḓo ita mini?	

Deithi:

Hu ḓo bvelela mini nga 13:20?	
Vhatambi vha no ḓo tamba nga 13:40 ndi vhonnyi?	
Kiḽasi ya Gireidi 4 i ḓo ita mini?	
Hu ḓo bvelela mini nga bureiki?	
Ndi nnnyi a no ḓo ita tshipitshi tsha u vala mushumo khontsatini?	
Ni tshi ḓo takadzwa nga tshiteṅwa tshifho?	
Arali na nga swika nga 14:30 ni nga ṱahela mini na mini?	1
	2
	3
	4

Kha ri diphine

Olani phosiṱara ya u kungedzela khontsati. Ṋeani mafhungomatsivhudzi oṱhe o teaho.

Kha ri vhale

Ḓenzhe ḽa Vhana

Khontsati khulu tshikoloni tsha Tshitenzhe

Muvhigi: Shandu Maile 4 Khubvumedzi 2015

Vhana vha Tshikolo tsha Tshitenzhe vho bveledza khontsati yavhuḓi nga maanḓa mulovha. Vho mvumvusa vhaṱaleli nga matambwa a no bva kha Winnie wa Tshivhingwi na Zwiguluzwana Zwiraru. Vhatambidendele ho vha hu Jim Brown na Shumani Simba vhe vha tamba kha Maluṱa na Muṋawa. Jim o vha e Maluṱa, ngeno Shumani e mme awe.

Ṱhohoyatshikolo vho vha vho takala nga maanḓa ngauri Miniṱa wa Pfunzo ya Muteo vho vha vhe hone na vhone. Miniṱa vho ri: "Ndi pfa ndi tshi ḓikukumusa vhukuma nga hetshi tshikolo. Vhana vha fhano vha khou shuma zwavhuḓi nga maanḓa nahone ndi a kona u zwi vhona uri vhadededzi na vhabebi vha khou ita mushumo wavhuḓi."

Tshikolo tsho ṋekedza pfufho vhagudi vhane vha dzulela u ita tshuṅwahaya dzavho. Vhagudi vhenevha vho shuma zwavhuḓi na kha milingo ya ANA ṅwedzi wo fhelaho.

Vhengele ḽa Bono ḽo vha ḽone ḽe ḽa lambedza nga pfufho dza bugu.

Kha ri ṅwale

Ni vhona u nga muṅwali wa atikiḽi iyi u vhona Tshikolo tsha Tshitenzhe tshi tshi khou ita mushumo wavhuḓi? Ni zwi ḓivha ngani?

Vhana vho wana pfufho nge vha ita mini?

Deithi:

Tshikolo tsho wana ngafhi pfufho?

Ṅwalululani fhungo ḽine ḽa ri vhudza uri Minisṱa vho takadzwa nga zwe tshikolo tsha ita.

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi maṱanu kha u ṅwala mafhungo kha bugu yaṋu ya ndowedzo.

khontsi | mulambwana | mvula | mbwanana

zwikontsi | mvalo | pfuko | pfano

khontsati	mvumvusa	matambwa	pfufho

Maipfi ane a divhiwa

da
dela
dinga
danzhe

Dzhenisani madzina na maṱaluli ao ane a khou ṱahela. Shumisani maipfi aya uri a ni thuse.

Kha ri ṅwale

Madzina

goloi | zwifhaṱo | miri | tshikolo | vhathu

Maṱaluli

zwihulwane | luvhilo | phosho | vhanzhi | milapfu

_____ zwo vha zwi _____.

_____ dzo vha dzi na _____.

_____ vho vha vhe _____.

_____ tsho vha tshi na _____.

_____ yo vha i _____.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Dan ndi muṅwevho

Kha ri vhale

Dan u dzulela u lenga nahone u dzulela u hangwa zwithu.

Maholạ u hangwa ḓuvha ḽawe ḽa mabebo.

Ṅwedzi wo fhiraho o hangwa bege yawe ya tshikolo bisini.

Vhege yo fhiraho o namela ndou sekhasini.

Mulovha o siwa nga tshidimela a tshi ya khontsatini.

Ṋamusi o ya tshikoloni o ambara khosishumu ya u bambela.

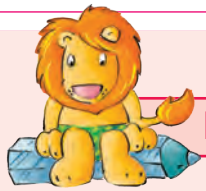
Ndi muṅwevho ngoho.

Deithi:

Kha ri ṅwale

Shumisani mepe uyu wa mihumbulo kha u ṱalutshedza Dan.

U vhonala nga ndi̯la̯de

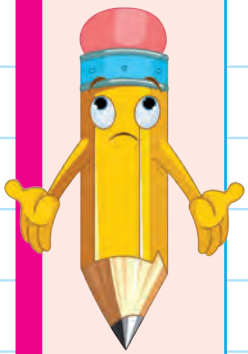
Zwiṅwe zwa zwithu zwi seisaho zwine a ita

Khonani dzawe

Zwine Dan a tea u ita uri a elelwe zwithu

U rera nga mepe wa Afrika Tshipembe

Kha ri ambe

- Lavhelesami mepe wa Afrika Tshipembe.
- Sumbani mavunḓu a ṱahe.
- Ni dzula kha vunḓu lifhio?
- Bulani dzina ḽa musanda wa vunḓu liṅwe na liṅwe.
- Sumbani zwinepe zwine zwa sumbedza huṅwe ha fhethu hu hulwane kha vunḓu liṅwe na liṅwe.
- Ndi mavunḓu afhio a re kha phendelashango?

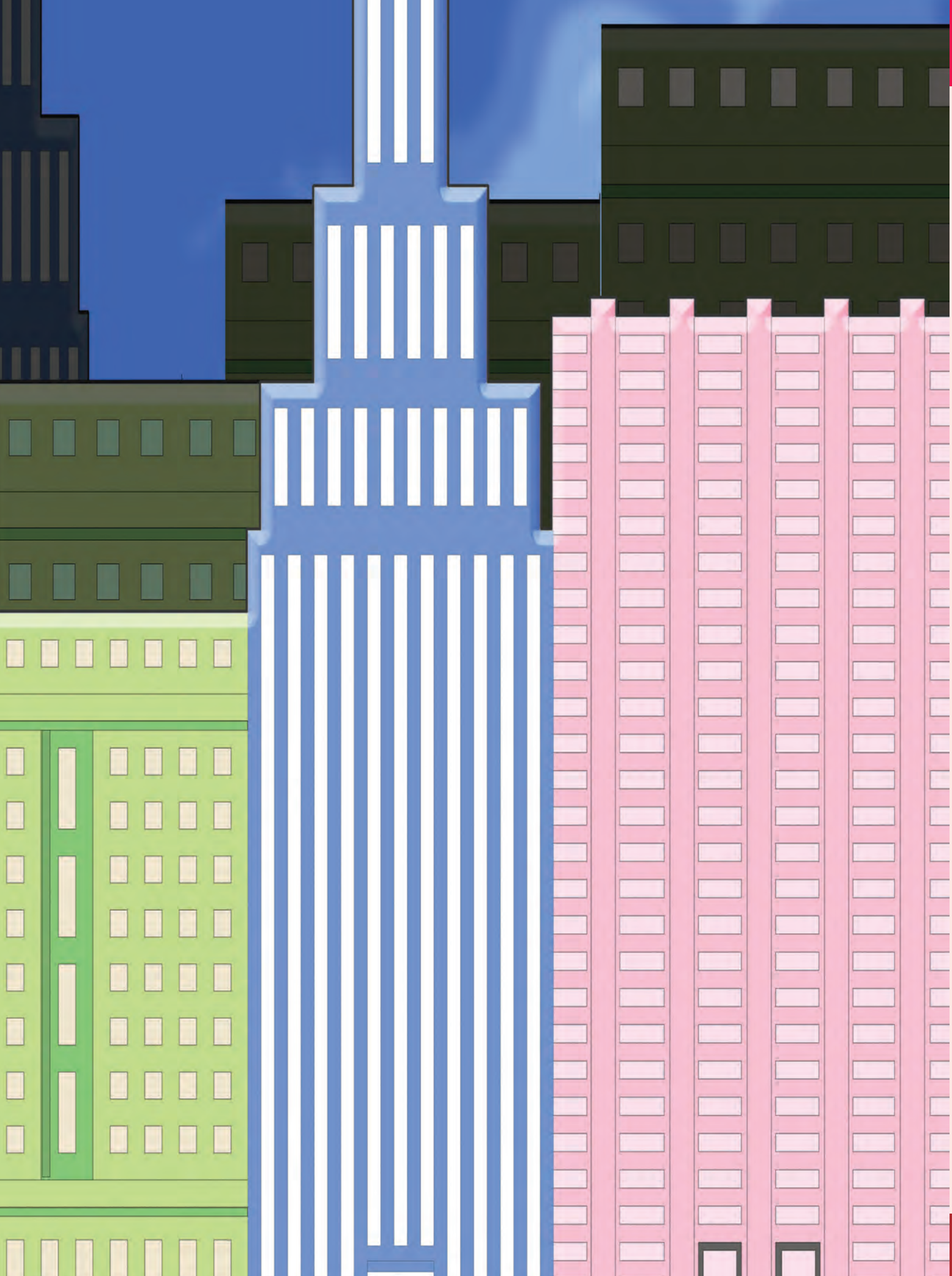
Zwifanyiso zwa zwigeriwa

Kha ri ite nyito

Gerani zwifanyiso izwi ni zwi shumise kha u ita mepe waṉu kha siaṱari ḽa 48.

U ṅwala tshiṱori tshaṋu

Kha ri ambe

Ambani na khonani yaṋu nga tshiṱori tshine na ḓo ṅwala.
Ni kone u dzhenisa mihumbulo yaṋu kha siaṱari iḽi.

Pulane ya tshiṱori tshanga

Vhaenewa na fhethuvhupo

Ndi vhonnyi vha re tshiṱorini tshaṋu?

Tshiṱori tshi bvelela ngafhi?

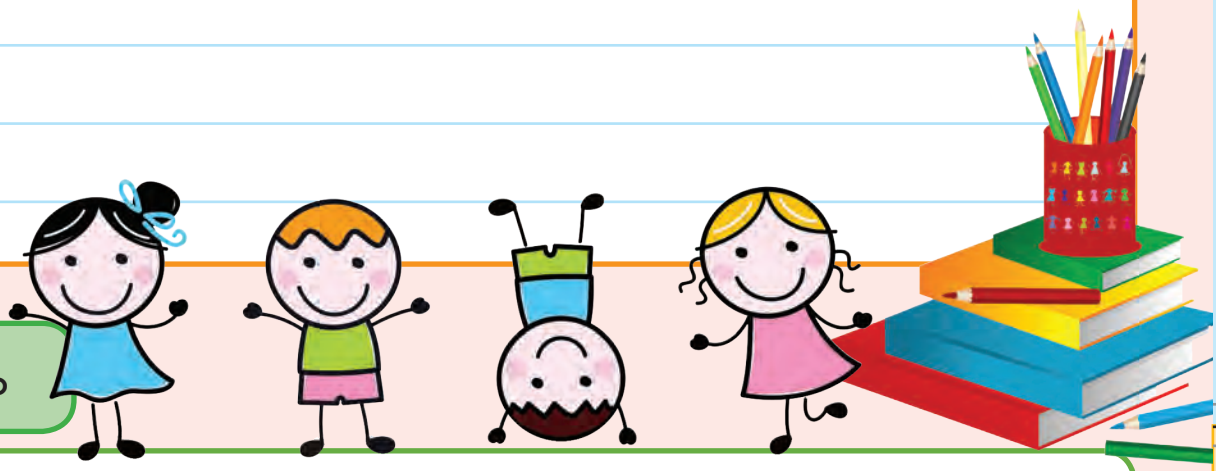
Tshiṱori tshi bvelela lini?

Mathomo

Hu bvelela mini mathomoni a tshiṱori?

Mutumbu

Hu bvelela mini kha mutumbu wa tshiṱori?

Magumo

Tshiṱori tshi fhela nga ndila̓de?

Kha ri ḓiphiṋe

Itani bugu yaṋu inwi muṋe. Gerani siaṱari ḽi tevhelaho kha hei bugu. Gerani kha mitalo ya zwithomathoma. Petani siaṱari kha mitalo. Ṅwalani dzina ḽa bugu kha khavara. Ṅwalani dzina ḽaṋu nga fhasi ha dzina ḽa bugu, ngauri ndi inwi muṅwali wa tshiṱori. Olani tshifanyiso kha khavara. Zwino ṅwalani tshiṱori tshaṋu buguni.

KHAVARA

Olani tshifanyiso hafha.

Ṅwalani dzina ḽa bugu hafha.

Ṅwalani dzina ḽaṉu (ndi inwi muṅwali).

1

Ḽiga ḽa 1: petani kha mutalo wa zwithoma

Ḽiga ḽa 2: petani kha mutalo wa zwithoma

Ḽiga ḽa 3: sitepulareni kha lurumbu ulu

KHAVARA YA MURAHU

MUṄWALI NDI NNYI?

Ṅwalani dzina ḽaṉu.

Miṅwaha yaṉu.

Hune na dzula hone.

8

Ḽiga ḽa 4: gerani kha mutalo nga murahu ha musi no sotepulara bugu yaṉu

Olani tshifanyiso hafha.

Ṅwalani mutumbu wa tshiṱori tshaṉu hafha.

4

Olani tshifanyiso hafha.

Isani tshiṱori tshaṉu phanḓa hafha.

5

Olani tshifanyiso hafha.

Thomani u ṅwala tshiṱori tshaṋu hafha.

2

Olani tshifanyiso hafha.

Fhedzisani tshiṱori tshaṋu.

7

Olani tshifanyiso harfha.

Ṅwalani uri hu bvelela mini magumoni a tshiẖori tshaṋu.

6

Olani tshifanyiso harfha.

Isani tshiẖori tshaṋu phanḍa harfha.

3

Thero ya 7: Vhathu na fhethu

97 Vhana vhaswa tshikoloni tshashu 70
U vhala mańwalwa a no amba nga vhana vhaswa tshikoloni.
U fhedzisa thebuḽu yo ḓisendekaho kha mańwalwa.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho kha mańwalwa.

98 Fhethu ho fhambananaho Afrika Tshipembe 72
U gera na u nambatedza mavunḓu a ṱahe kha mepe.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho nga vunḓu ḽine a dzula khaḽo.
U topola mibvumo i no fhambanya maipfi.
U nanguludza maipfi hu tshi tevhedzwa thevhekano ya aḽifabethe.
U ńwalulula mafhungo a tshi shumisa ndongazwiga dzone.

99 Mutsho washu 74
U vhala muvhigo wa mutsho.
U shumisa mafhungomatsivhudzi a no bva kha khasho ya mutsho kha u fhedzisa tshati ya mutsho.
U shumisa maṱanganyi kha u ṱanganya mafhungo.
U shumisa thangi kha u fhedzisa maipfi.

100 Zwine ra ita 76
U ola zwifanyiso zwiṋa zwe zwe a ita mafheloni a vhege.
U ṱalutshedza nyolo.
U ńwala fhungo nga zwifanyiso a tshi topola ḽiiti.
U livhanya tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho.
U shumisa maiti kha u fhedzisa mafhungo.
U topola tshifhinga tsha zwino, tsho fhiraho na tshi ḓaho.
U itela khonani garaṱa ya vhukonani.

101 Vhana vha bvaho huńwe 78
U vhala mańwalwa a u ṱalutshedza a no amba nga vhana vhano bva mashangoni mańwe.
U dodombedza mafhungomatsivhudzi a no kwama avha vhana.
U vhumba maipfi nga mibvumo ya g, sw, ńw, ny na b.
U sika mbudziso.

102 Zwine zwa ri takadza 80
U ita ṱhoḓisiso a dodombedza mawanwa.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho kha mvelelo dza ṱhoḓisiso.
U paḓula maipfi a bva mibvumo.
U ńwala maipfi nga thevhekano ya aḽifabethe.
U topola zwifhinga zwo fhambananaho zwi tshi sumbedzwa nga maiti.
U fhedzisa meizi.

103 Zwimangana zwivhili 82
U vhala tsirendo tsha zwimangana zwivhili.
U fhindula mbudziso nngede dzi no kwama tshirendo.
U topola maipfi a re na raimi (pfanapheledzo) tshirendoni.

104 Zwe zwimange zwa amba 84
U renda na u ita ḽitambwa nga tshirendo.
U ńwalulula mafhungo sa maambiwa.
U tamba mutambo wa maipfi nga u shumisa maiti a re kha tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho.

105 Luńwalo lu yaho ha khonani yanga 86
U vhala luńwalo lwa vhukonani.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho nga luńwalo.
U topola madzina na maṱaluli e a shumiswa kha luńwalo.

106 Uṱalutshedza zwithu 88
Vha shumisa maṱaluli kha u diṱalutshedza.
U shumisa maṱaluli kha u ṱalutshedza zwifanyiso.
U shumisa maṱaluli kha u fhedzisa mafhungo.
U ńwala shumisa pharaṱhalutshedzi.
U vhambedza zwifanyiso a topola phambano dzi re hone.

107 Ḓuvha ḽa ḽaiburari 90
U vhala mańwalwamatsivhudzi a no amba nga nḓou
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho nga mańwalwa.
U shumisa masala kha u fhedzisa mafhungo.

108 U vhala bugu 92
U vhala khavara ya bugu na mutevhe wa zwi re ngomu.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho kha khavara na zwi re ngomu.
U ńwala mafhungo nga uri ndi ngani vha tshi tama u vhala bugu.
U shumisa mabulafhethu kha u fhedzisa mafhungo.
U vhala khakalulimi.

109 Lwendo lwashu lwa u ya vhugalaphukha ha nḓou 94
U vhala mańwala a no amba nga lwendo lwa u ya vhugalaphukha ha nḓou na u vhala phamfuḽethe i no amba nga nḓou.
U ńwala mafhungo maṋa vha tshi shumisa zwe vha guda nga nḓou.
U ḽeibuḽa tshifanyiso (nyolo) tsha nḓou.

110 U amba nga nḓou 96
U vhudzisa mbudziso dzi no kwama nḓou.
U topola maiti o teaho mafhungo.
U ńwalulula mafhungo sa maambiwa.

111 U amba nga nḓou (hu iswa phanḓa) 97
U shumisa thevhekano ya aḽifabethe kha u ṱuma zwithoma.

112 U ńwala tshiṱori tshaṋu 98
U pulanela u ńwala tshiṱori.
U ńwala mihumbulo ya tshiṱori kha fureme ya u ńwala zwiṱori.
U ita bugu ya tshiṱori a ńwala tshiṱori.

Vhana vhaswa tshikoloni tshashu

Kha ri vhale

Jim na Thandi vho vhuya tshikoloni musi holodei yo no fhela. Tshikolo tshavho tshi Johannesburg. Vhana vhoṱhe tshikoloni itshi vha amba Luisimane musi vhe dzikiḽasini dzavho. Vhoṱhe vha amba nyambo dzo fhambananaho, vhunga vha tshi bva kha masia o fhambananaho. Vhaṅwe vhavho vha bva mashangoni maṅwevho.

Kha ri ḓivhane na vhaṅwe vha avha vhana.

Kapa Devhula

Ndi pfi Maxiriti. Ndi na miṅwaha ya sumbe. Ndi amba Afurikantsi. Ndi pfana na u tamba na zwifuwohaya.

Devhula Vhukovhela

Ndi pfi Dipuo. Ndi na miṅwaha ya malo. Ndi amba Tshitswana. Zwiḽiwa zwine nda zwi funesa ndi maḽegere.

Gauteng

Furesiṱaṱa

Ndi pfi Makgomo. Ndi na miṅwaha ya malo. Ndi amba Tshisuthu. Ndi pfana na u vhala.

Limpopo

Ndi pfi Phaladi. Ndi na miṅwaha ya malo. Ndi amba Tshibeli. Ndi pfana na u tamba na khonani dzanga.

Kapa Vhukovhela

Ndi pfi Yani. Ndi na miṅwaha ya malo. Ndi amba Afurikantsi. Ndi pfana na u ṱalela TV.

Mpumalanga

Ndi pfi Siabelo. Ndi na miṅwaha ya ṱahe. Ndi amba Tshiswaṱi. Ndi muthu wa bola!

Kapa Vhubvaḓuvha

Ndi pfi Lulama. Ndi na miṅwaha ya ṱahe. Ndi pfana na u tamba na zwifuwohaya zwanga.

KwaZulu-Natal

Ndi pfi Mandu. Ndi na miṅwaha ya malo. Ndi amba Tshizulu. Ndi pfana na u tamba netibolo.

Deithi:

Kha ri ṅwale

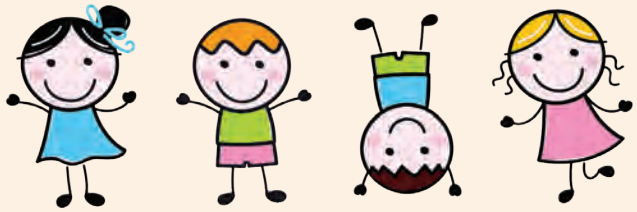
Vhalani nga vhana vhaswa ni fhedzise thebulu. Dzhenisani madzina avho, miṅwaha, vundu line vha bva khalo, nyambo dzavho na zwine vha zwi takalelesa. Itani thiki ni tshi sumbedza uri ndi vhatukana kana vhasidzana naa.

Dzina	Miṅwaha			Luambo	Vundu	Takalela
Dipuo	8		✓	Tshitswana	Devhula Vhukovhela	Malegere

Kha ri ṅwale

Zwino fhindulani mbudziso hedzi.

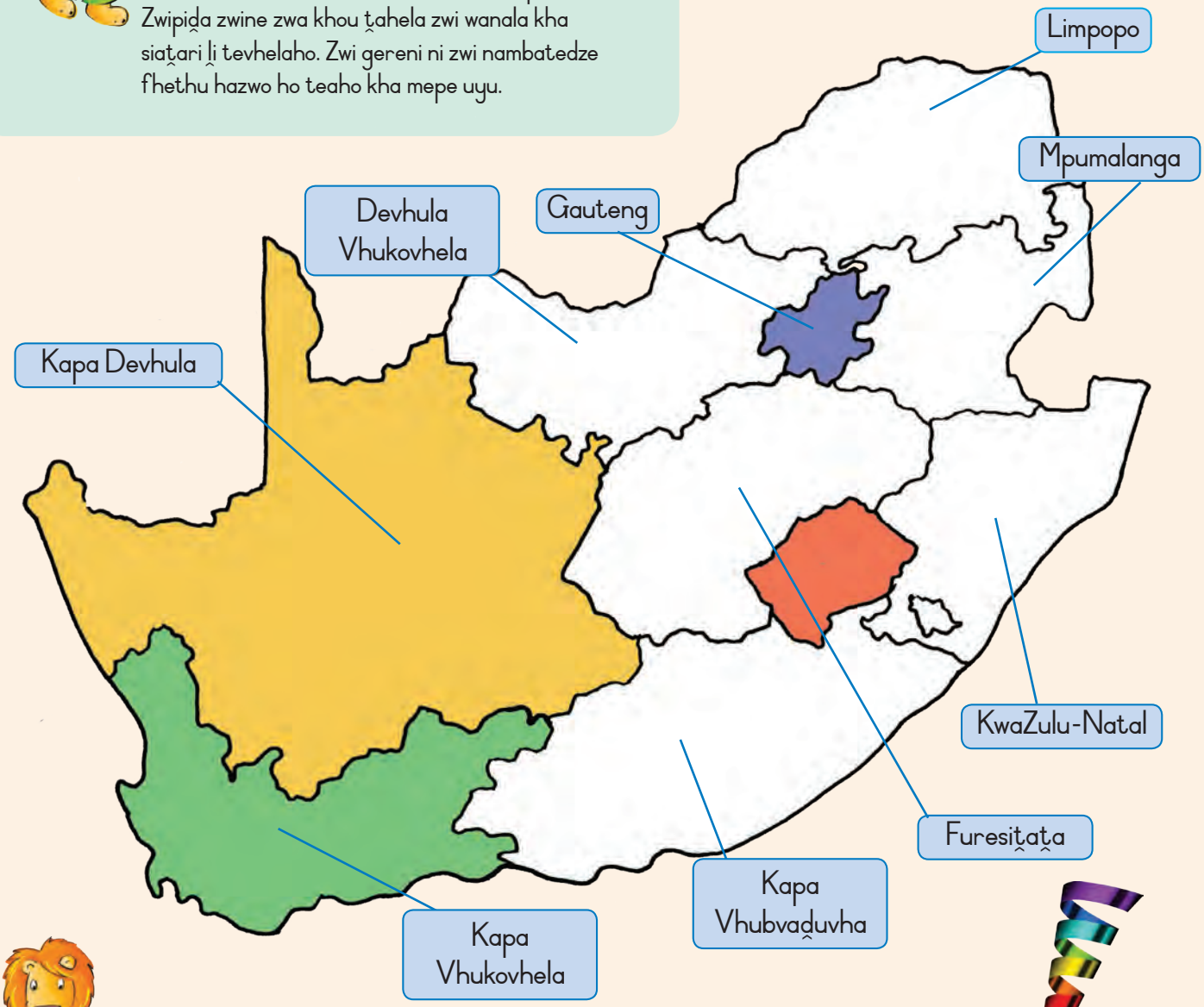
Avha vhana vha dzhena tshikoloni tshifhio?			
Ndi vhatukana na vhasidzana vhangana vhaswa vhe vha thoma tshikolo namusi?	vhatukana vha _____ vhasidzana vha _____		
Ndi vha ngana vha avha vhana:	vha miṅwaha ya 7?	vha miṅwaha ya 8?	vha miṅwaha ya 9?
Shumani na Jim vha dzula vunduni lifhio? (Lavhelesani tshitori hafhu.)			
Vha amba luambo lufhio vhe kilasini?			

Fhethu ho fhambananaho Afrika Tshipembe

Kha ri ite nyito

Hu na mavunḓu a dza rathi a siho kha mepe. Zwipiḓa zwine zwa khou ṱahela zwi wanala kha siaṱari ḽi tevhelaho. Zwi gereni ni zwi nambatedze fhethu hazwo ho teaho kha mepe uyu.

Kha ri ṅwale

Fhindulani mbudziso idzi.

Ni dzula kha vunḓu ḽifhio?	
Ni amba luambo lufhio hayani?	
Ni amba luambo lufhio tshikoloni?	
No no vhuya na dalela vunḓu ḽiṅwe ḽifhio?	
Ndi zwifhio zwa tshipentshela zwi re vunḓuni ḽa haṋu?	

Deithi:

Maipfimaḓivhiwa

dubo

tshoṱhe

kakarika

sema

Divhamaipfi

Bulelani maipfi aya nṱha ni kone u tangedzela mibvumo i no a fhambanya. Tsumbo **nama na ṋama.** Ni kone u nombora maipfi a tshi tevhekana nga alifabethe.

2	ṅwana		vhunwa		nona		ṅoṅa
3	muṅwe		munwe		ṭaṭa		tata
1	fhala		fhaḽa		danda		ḓanḓa

Kha ri ṅwale

Ṅwalululani fhungo ḽiṅwe na ḽiṅwe ni tshi shumisa zwiga zwa u vhala zwo teaho ni kone u sumbedza uri ndi ḽa lushakaḓe.

tshitatamennde | mbudziso | ndaela | garukela

dipuo u pfana na maḽegere	Tshitatamennde
Dipuo u pfana na maḽegere.	
ni kona u amba nyambo nngana	
ṅwalani nga vhudele buguni yaṋu	
ee, i khou na nahone a tho ngo bva na tshisambureni	

Mutsho washu

Kha ri vhale

Ḽo tsha. Mutsho wa ṋamusi khoyu.
I ḓo na KwaZulu-Natal na Kapa Vhubvaḓuvha.
Ḽi ḓo vuwa ḽo tsha hu tshi fhisa Limpopo na Kapa devhula.
Hu ḓo vha hu na makole Gauteng.
Hu ḓo rothola Fureisiṱaṱa.
Hu ḓo vha na mvula ya mithathabo Mpumalanga na Devhula Vhukovhela.
Hu ḓo vha na maḓumbu Kapa Vhukovhela.

Kha ri ite nyito

Talelani dzina ḽa vunḓu khathihi na lushaka lwa mutsho. Ni kone u gera tswayo dza mutsho dzi re fhasi ha siaṱari iḽi ni zwi nambatedze kha tshati ya mutsho.

Gauteng	Kapa Vhukovhela	KwaZulu-Natal	Kapa Vhubvaḓuvha	Devhula Vhukovhela	Mpumalanga	Fureisiṱaṱa	Kapa Devhula	Limpopo

Deithi:

Maipfi ṃaḓivhiwa

buraweni
hwala
kunakisa
vala

Ḓivhamaipfi Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṱanu kha u ṅwala maafhungo aṋu inwi muṋe buguni yaṋu ya ndowedzo.

muthu	phandu	muvhuḓa	vhala	thomba
fhethu	phando	mavhala	vhila	thambo

Kha ri ṅwale Ṱumani maafhungo aya. Ḽiṅwe na ḽiṅwe ḽa maipfi aya ḽi shume luthihi.

zwino | ngauri | ngeno | fhedzi

A vha nga yi tshikoloni ṋamusi.	Ndi Mugivhela.
Dipuo u na miṅwaha ya malo.	Malindi e na ya ṱahe.
Mvula i khou na.	Jim u ḓo shumisa tshisambureni.
Ndi tama u renga baisigiri.	A thi na tshelede yo linganaho.

Thangi na mitshila

Arali ra thoma ipfi nga ku ri khou amba uri tshiṱuku.

Kumange zwi amba tshimange tshiṱuku.

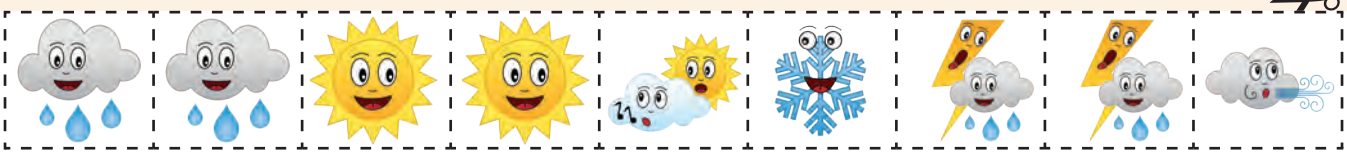
Arali ra fhedza ipfi nga ulula zwi amba u itilula nyito.

Shululula zwi amba itululula nyito ya u shela.

Kha ri ṅwale Dzhenisani phindulo dza mbalo idzo dza maipfi.

ku + mange =		wana + ulula =	
ku + shumo =		ṅwala + ulula =	
ku + bugu =		ita + ulula =	

Zwine ra ita

Kha ri ite nyito

Olani zwifanyiso zwiṅa zwa zwe na ita mafheloni a vhege yo fhelaho. Ambani na khonani yaṇu nga zwe na ita.

Kha ri ṅwale

Zwino ṅwalani fhungo ḽithihi ḽa tshifanyiso tshiṅwe na tshiṅwe ni talele ḽiiti.

Ndo tamba bola ya milenzhe.

Mapfanisi a vhoṇefhungo a fhela nga -o kha tshifhinga tsho fhiraho.

Kha ri ṅwale

Livhanyani tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho tsha maiti aya.

ndi renga

ndo renga

ndi fhufha

vha a ḓa

ndi wana

ndo ḽa

ndi ita

ri nwa

ndo reila

ndi ḽa

ndo wana

ndo fara

ndi fara

ndo fhufha

ro nwa

vho ḓa

ndi reila

ndo ita

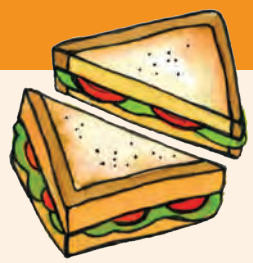

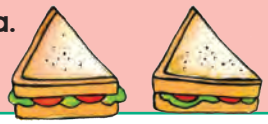
Deithi:

Kha ri ṅwale

Shumisani maiti a re kha thebulu ni tshi fhedzisa mafhungo. Ni kone u amba uri fhungo li kha tshifhinga tsha zwino, tsho fhiraho kana tshidaho.

Nangani ipfi li re lone.	Dzhenisani liiti lone (ipfi li sumbedzaho nyito) kha liṅwe na liṅwe la maipfi aya. 	Ili fhungo li kha tshifhinga tsha zwino, tsho fhiraho kana tshi daho?
do renga ndo renga	Ndi do renga sangwetshi ya tshiswitulo.	tshi daho
	Ṅwedzi wo fhelaho _____ yunifomo ntswa.	
ri ya vha reila	Rine _____ tshikoloni nga bisi ya tshikolo.	
	Khotsi anga _____ vha tshi ya mushumoni nga awara ya 7.	
ndi gweda ndo gweda	Nne _____ ngadeni yanga.	
	Mulovha _____ ngadeni yanga.	
ri imba yo imba	Rine _____ kilasini.	
	Mulovha khwairi _____	

Kha ri diphine

Itani garata ya u fhululedza khonani ye ya shuma zwavhudi kha mutambo kana hobi. Ni ambe uri ndi mutambo kana hobi ifhio nga nnda ha garata. Ni ṅwale mulaedza wa tshipentshela nga ngomu.

Vhana vha bvaho huṅwe

Kha ri vhale

Tshikoloni tshashu, hu na vhana vhaṱanu vhane vha bva kha maṅwe mashango.

Bheki u bva Zimbabwe.
Bheki u funa u tamba bola ya milenzhe. Ndi mulindavhuno.

Lee ndi Mutshaina.
U khou guda u vhala na u ṅwala Tshiisimane. U na zwimangana zwivhili. Ḽiṅwe ḓuvha o ḓa nazwo tshikoloni zwa dzumbama khabodoni.

Naresh u bva India.
U funesa u tamba mitambo ya khomphiyutha. U na khonani nnzhi dzi no tamba nae mitambo ya khomphiyutha. U ya sentharani ya khomphiyutha ḓuvha na ḓuvha tshi tshi bva.

Peter u bva England.
U funa u tamba tshese.

Renate u bva Dzheremane.
U funa u tamba netibolo.

Deithi:

Maipfi ṃaḓivhiwa

zwiambaro
badzhi
tho ngo
songo

Kha ri ṅwale

Ḓadzani thebuḽu iyi nga mafhungo a no kwama ṅwana muṅwe na muṅwe a re tshiṱorini itshi.

Dzina	Shango	Hobi
Renate	Dzheremane	Netibolo

Ḓivhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṱanu kha u ṅwala mafhungo aṇu inwi muṇe buguni yaṇu ya ṇḓowedzo.

gole	ḽiswa	ṅwedzi	nyolo	bola
goko	vuswa	ṅwenda	nyalo	bala
goni	bviswa	ṅwali	nyambo	beba

Kha ri ṅwale

Ḓivhani khonani yaṇu lwa khwiṇe. Ṅwalani mbudziso dzine dza thoma nga ḽiṅwe na ḽiṅwe ḽa aya maipfi. Ni kone u vhudzisa khonani yaṇu mbudziso. Ni ṅwale zwine a fhindula.

Mini
Ngafhi
Lini
Ngani

Zwine zwa ri takadza

Kha ri ite nyito

Itani ṱhoḓisiso ya u wana dzihobi dzine dza takadzesa khonani dzaṋu. Ni humbele khonani dzi ni vhudze uri dzi funesa dzifhio kha hobi idzi. Kha phindulo iṅwe na iṅwe, ni khaḽare tshidanga tshone kha thebuḽu. Ni thome fhasifhasi kha thebuḽu.

Mutambo	U vhala	Zwa vhuvhaḓi	Khomphiyutha	TV

Hobi i ine ya funeswa ndi ifhio?
Hobi ine ya si funeswe ndi ifhio?

Maipfi maḓivhiwa

danda
devhu
dina
dugu

Ḓivhamaipfi

Paḓulani maipfi aya ni sumbedze mibvumo yo fhambanaho. Maipfi kha tshibogisi tshiṅwe na tshiṅwe a sumbedze thevhekano ya aḽifabethe.

si/ba/de/la	3
khomphiyutha	1
bola	2

Zimbabwe	
Dzheremane	
Ingiḽandi	

murahu	
phanḓa	
musi	

murahu	
livhana	
tsini	

Deithi:

Tshifhinga tshi sumbedzwa nga ḽipfanisi na tsinde ḽa ḽiiti. Tshifhinga tsho fhiraho tshi vhonala nga ḽeḓere o kha ḽipfanisi; Tsumbo Mulovha ro shuma ngadeni.

Tangedzelani ḽiiti ḽone.

Kha ri nwale

Mulovha u nwa/no nwa dzhusi nga tshiswiṱulo.
Dan u ḓa/o ḓa u lenga khontsatini mulovha.
Mulovha Shumani u xedza/o xedza bugu yawe.
Muṱa wanga woṱhe u farwa/o farwa nga duda ṅwaha wo fhelaho.
Ro baka/ri baka khekhe ya ḓuvha ḽanga ḽa mabebo maholа.
Ro ya/ri ya zuu mafheleloni a vhege yo fhelaho.
Ro dzhia/ri dzhia tshinepe tsha ndou mulovha.

Kha ri diphine

Wanani ndila ya u ya kha hobi ine na i funesa.

mathomo

bola ya milenzhe

ateḽitiki

u lima ngade

ḓirama

dzikhomphiyutha

u londota zwifuwohaya

u vhala

u shuma nga zwanḓa

Zwimangana zwivhili

Kha ri vhale

Vhuṅwe vhusiku ha maḓumbu, zwimangana zwivhili zwa madumbu zwa thoma u semana, zwa mbo ḓi lwa.Tshiṅwe tsho vha tsho fara mbevha, tshiṅwe tshi si na zwi tshi vhavha. Ndi zwone zwe zwa ita uri tsemano i vhifhe vhukuma.

"Ndi ḓo dzhavhula heyo mbevha," hu amba mukomana,"Ni ḓo dzhavhula mbevha iyi? Na ita ngauralo i ḓo ombana!""Ndi ri ndi ḓo dzhavhula heyo mbevha," mukomana."Ni nga si dzhavhule mbevha yanga," hu amba murathu o pina.

Khathihi fhedzi mukegulu zwa mu dina e na luswielo bvelele. A mbo ḓi swielela zwimangana zwivhili nnḓa, zwe swiswini fhelele. Fhasi ho vha hu na ṅwando na maḓaḓa. Zwimangana zwivhili zwa tumba zwo ḓaḓa.

Zwa mbo dodoma zwi tshi dzhena zwa vhuvha, zwo fhumula sa mbevha. Zwo ṋukala nga maḓaḓa, zwi tshi khou tetemela na maḓaḓa. Zwo vhona uri ndi khwiṋe, vhusiku uho ha maḓumbu, u eḓela u fhirisa u luṱanywa nga madumbu.

Muṋe watsho ha ḓivhei, tsho pambiwa (nga 1880)

Deithi:

Kha ri ṅwale Vhalelani tshirendo nṱha na khonani yaṋu, ni kone u fhindula mbudziso.

Maipfi maḓivhiwa

ṱavhanya
malo
zwoṱhe
maṱo

Zwimangana zwo vha zwi tshi khou lwela mini?

Ṱalutshedzani mutsho wa madekwana ayo?

Ndi ngani zwimange zwo humbula u litsha u lwa?

Ḓivhamaipfi Wanani maipfi a re na raimi (pfanapheledzo).

maḓumbu	mbevha	mukomana	bvelele
madumbu			

vhuvha	pina	maḓaḓa	mukomana

Elelwani

tshiṱuku

tshiṱukusa

tshiṱukusesa

Zwe zwimange zwa amba

Kha ri ite nyito

Rendani na u edzisela tshirendo. Muthihi u tea u vha tshimangana tshihulwane ngeno muṅwe e tshimange tshiṱuku. Muthihi a tambe a tshi edzisela mukegulu a re na luswielo.

Kha ri ṅwale

Ṅwalululani zwine vha khou amba sa maipfi maambiwa.

Tshimangana tshihulwane:

Tshimangana tshihulwane tsho ri, "

Kumangana kuṱuku.

Kumangana kuṱuku kwo ri, "

Mbevha:

Mbevhana ya luvheledza, "

Mukegulu:

Mukegulu a semana, "

Zwimangana zwivhili:

Zwimangana zwa huwelela, "

Deithi:

Mutatisano wa maiiti

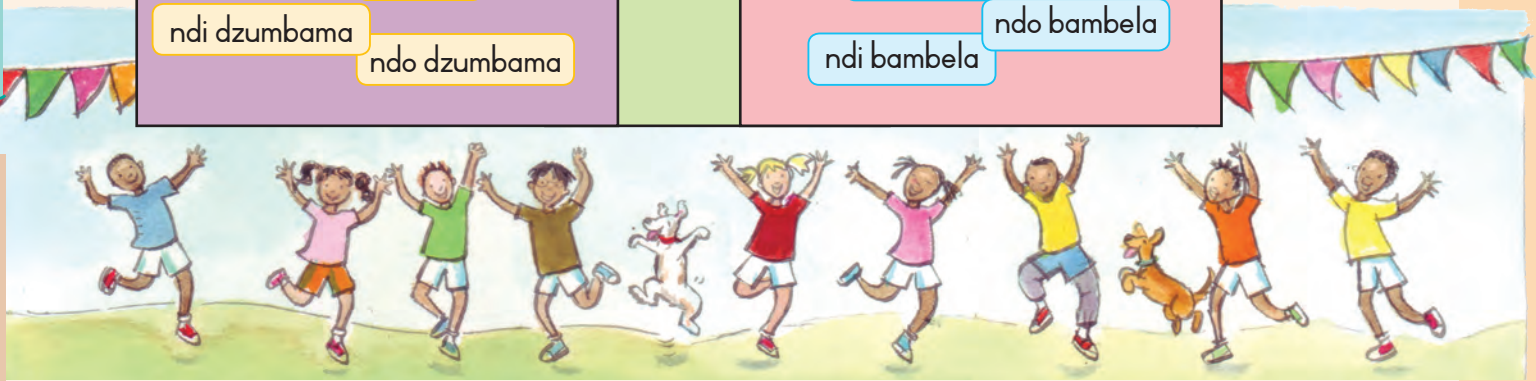
ndi bwa	ndo bwa
ndi ola	ndo ola
ndi reila	ndo reila
ndi la	ndo la
ndi wa	ndo wa
ndi fusha	ndo fusha
ndi pfa	ndo pfa
ndi wana	ndo wana
ndi fhufha	ndo fhufha
ndi wana	ndo wana
ndi nea	ndo nea
ndi tuwa	ndo tuwa
ndi tavha	ndo tavha
ndi nazwo	ndo vha ndi nazwo
ndi pfa	ndo pfa
ndi dzumbama	ndo dzumbama

ndi nea	ndo nea
ndi tuwa	ndo tuwa
ndi nazwo	ndo vha ndi nazwo
ndi vhulunga	ndo vhulunga
ndi divha	ndo divha
ndi ita	ndo ita
ndi badela	ndo badela
ndi gidima	ndo gidima
ndi vhona	ndo vhona
ndi sumbedza	ndo sumbedza
ndi dzula	ndo dzula
ndi edela	ndo edela
ndi amba	ndo amba
ndi ima	ndo ima
ndi swiela	ndo swiela
ndi bambela	ndo bambela

Kha ri dipine

Gidimani mbambe ya Divhaliiti. Vhalani liiti liṅwe na liṅwe li kha tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho kha zwidanga zwa tada. Khonani yanu u fanela u vhala maipfi a re kha zwidanga zwa lutombo. Ni vhone uri hu do kunda nnyi. Ni kone u vhudzisana tshifhinga tsho fhiraho tsha liiti liṅwe na liṅwe.

Luṅwalo lu yaho ha khonani yanga

Kha ri vhale

123 Rose Street
New Town
1234

13 Tshimedzi 2015

Ha Mushe

Ndi miṅwedzi ya rathi u swika zwino ndi tshi khou dzula Afrika Tshipembe ḽa masana. Ndi shango ḽavhuḓi. Ḓuvha ḽi vhonetshela ḓuvha ḽiṅwe na ḽiṅwe. Ndi dzula tshiṱaraṱani tshiṱuku. Nnḓu ya hashu yo lavhelesa phakha dala. Ri na miri miraru ngadeni ya hashu khulwane. Hu na zwifhaṱo zwilapfu zwinzhi ḓoroboni ya hashu. Ndi na zwimangana zwivhili. Zwimangana zwiṱuku zwi sa pfi zwi ntevhelela huṅwe na huṅwe hune nda ya. Ḽiṅwe ḓuvha zwo ntevhela tshikoloni zwa dzula khabodoni swiswini zwi tshi ongolela ḓuvha ḽoṱhe.

Ndi na khonani nṋa Afrika Tshipembe. Vhoṱhe vha amba Tshiisimane. Ndi tama ni tshi nga nndalela shangoni heḽi ḽavhuḓi.

Khonani yaṋu,

Lee

Deithi:

Kha ri ṅwale

Fhindulani mbudziso idzi.

Maipfi ṋadivhiwa

wa
ḍala
ṱavhanya
lifha

Lee u na tshifhinga tshingafhani a tshi dzula Afrika Tshipembe?
U bva ngafhi?
U na khonani nngana Afrika Tshipembe?
Ni vhona u nga u a takalela u dzula Afrika Tshipembe? Ndi ngani ni tshi humbula ngauralo?

Ḍivhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṱanu kha u ṅwala mafhungo aṋu inwi muṋe buguni yaṋu ya ṋḍowedzo.

fula	fhanda	thotha	buba
vula	fhala	thengo	beba
kula	fhula	thatha	baba

Kha ri ṅwale

Dovhani ni lavhelese luḽa luṅwalo. Kha fhungo ḽiṅwe na ḽiṅwe hu na ipfi ḽine ḽa ri vhudza zwinzhi nga dzina. (Maipfi aya ndi maṱaluli.) Vhalani fhungo ḽiṅwe na ḽiṅwe nga vhuronwane ni talele madzina (maipfi a madzina). Ni kone u tangedzela ḽiṱaluli ḽine ḽa khou ṱalutshedza dzina.

Tsumbo: Ndi dzula Afrika Tshipembe ḽa masana.

Musi no no ita izwi, ṅwalani maṱaluli e na a tangedzela nga fhasi ha ṱhoho i re yone kha thebuḽu iyi.

Maipfi a tshivhalo	Maipfi a mivhala	Maipfi a mielo

U ṱalutshedza zwithu

Kha ri ite nyito

Diṱalutshedzeni inwi muṇe. Swayani tshibogisi tsho teaho u itela u ṱalutshedza mavhudzi, maṱo na vhulapfu haṇu.

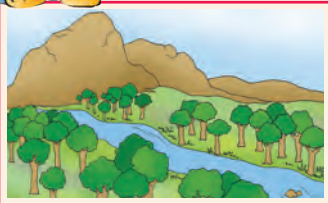
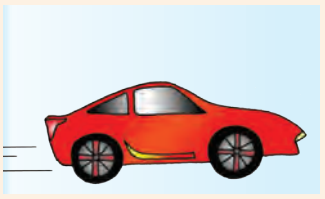
Mavhudzi		Buraweni	Maṱo		Matswu	Vhulapfu		Mupfufhi
		Matswu			Madala			Vhukati
		Matshena			Lutombo			Mulapfu
		Matswuku			Buraweni			Mulapfusa

Kha ri ṅwale

Dzhenisani maṱaluli ane a ṱalutshedza tshiṅwe na tshiṅwe tsha zwifanyiso izwi.

Nangani maṱaluli ane a ri vhudza zwinzhi nga madzina o swifhadzwaho. Ni kone u dzhenisa maṱaluli kha zwikhala zwo ṇetshedzwaho.

muhulwane mulapfu	Munna muhulwane o thula muri _____.
muṱuku ṱhukhu	Mutukana _____ o pandamedza mmbwa _____.
ḓifha ṱalifha	Musidzana wa u _____ o baka khekhe ya u _____.
muṱuku vhulenda	Mudededzi wa _____ o thusa musidzana _____.

Deithi:

Kha ri ṅwale Tangedzelani ipfi ḽine ḽa fhedzisa fhungo zwavhuḓi.

Nṋe	u	ndi	ri	khou ḓiphiṋa nga tshikolo.
Inwi	u	ndi	ni	mugidimi wavhuḓi vhukuma.
Ene	u	ndi	ri	mubiki makone.
Ene	u	ndi	ri	mutambi wavhuḓi wa netibolo.
Tshone	u	tshi	ri	ḓuvha ḽi fhisaho.
Riṋe	u	ndi	ri	khou ya vhengeleni.
Vhone	u	ndi	vho	lenga u ya tshikoloni.

Ṅwalani ṱhalutshedzo ya muṅwe muthu ane na pfa a tshi ni takadza.
A nga vha muthu a ḓivheaho, kana khonani, kana muraḓo wa muṱa.

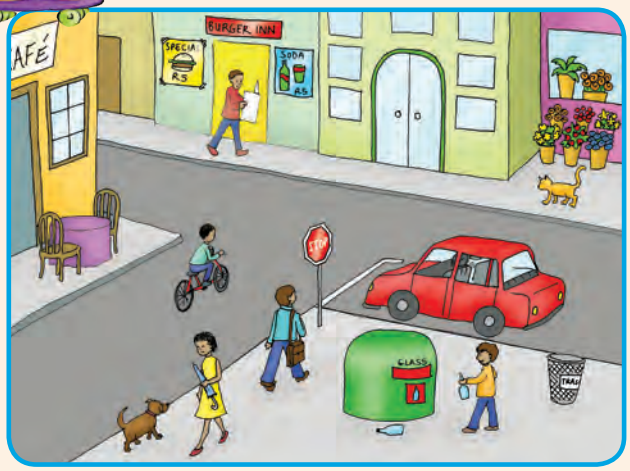

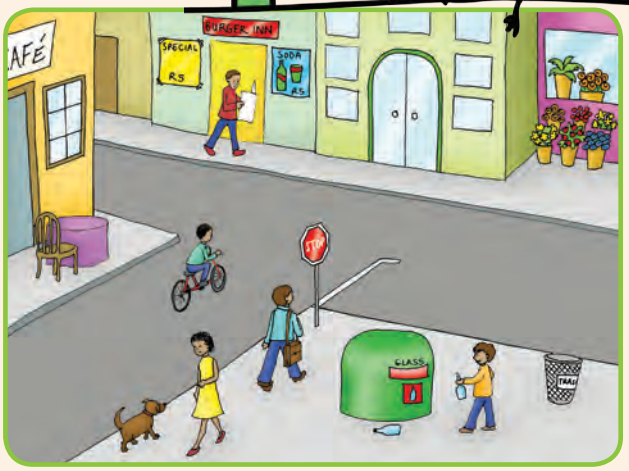
Kha ri ṅwale

Kha ri ḓiphiṋe Topolani phambano. Tangedzelani phambano.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Kha ri vhale

Zwithu zwiraru zwine zwa takadza nga nḓou

Zwoṱhe zwi thoma nga m: musingo, maṋanga na maṋo.

MISINGO

Nḓou dzi shumisa misingo yadzo kha u vhidzelela. Dzi dovha hafhu dza i shumisa kha u panga zwiḽiwa kana maḓi milomoni yadzo. Dziṅwe nḓou dzo ṱalifha lune dza nga shumisa misingo yadzo kha u vula bommbi. Zwi dina uri a hu na muthu we a dzi vhudza uri dzi fanela u vala hafhu bommbi.

MAṊANGA

Nḓou i na maṋanga mavhili. Maṋanga o itwa nga aivori. A mela a tshi bva kha marinini a nga nṱha ha nḓou. Maṋanga a aluwa lwa vhutshilo hoṱhe ha nḓou. Nḓou i shumisa maṋanga ayo kha u bwa maḓi na zwiḽiwa. Vhathu vhanzhi vha vhulaha nḓou vha tshi itela u tswa maṋanga, o itwaho nga aivori.

MAṊO

Nḓou dzi dovha hafhu dza vha na maṋo maṋa a mabande, ane a pfi madzeu. Dzi a shumisa kha u shenga zwimela zwine dza zwi ḽa. Maṋo ayo a a kulea ha dovha ha mela maṅwe maswa. Hezwi zwi itea kha miṅwaha ya fumi miṅwe na miṅwe. Nḓou i shumisa musingo wayo kha u hoha maḓi na u bwa zwiḽiwa. Vhathu vhavhi vha vhulaha nḓou uri vha tswe maṋanga adzo, o itwaho nga aivori.

Deithi:

Maipfimaḓivhiwa

ṋea
ṱuwa
ḓala
aluwa

Divhamaipfi Fhindulani mbudziso idzi.

Ndou dzi takadza nga zwithu zwifhio zwiraru?

M_____ M_____ M_____

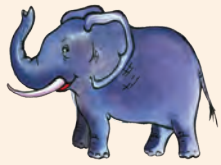
Dzi shumisa misingo yadzo kha u ita mini?

Dzi shumisa maṋanga adzo kha u ita mini?

Ni ḓivha zwifhio nga maṋo adzo?

Divhamaipfi Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṱanu kha u ṅwala mafhungo aṋu inwi muṋe buguni yaṋu ya ndowedzo.

fhula	swaswa	gole	wanga
fhuri	vhaswa	gope	laṱa
fhala	swenda	goko	hau

Kha ri ṅwale Shumisani maipfi aya uri a ni thuse u fhedzisa mafhungo aya.

yaṋu | yawe | zwavho | tshanga

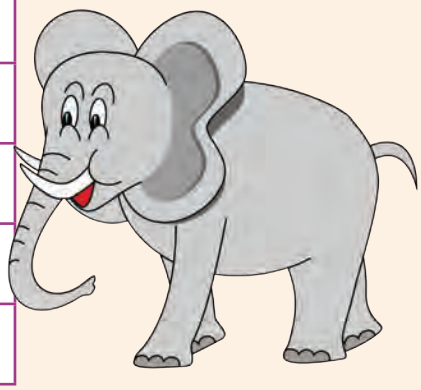
O ita tshuṅwahaya _____.

O ṱuwa na bugu _____ tshikoloni.

Vho ḽa zwilalelo _____.

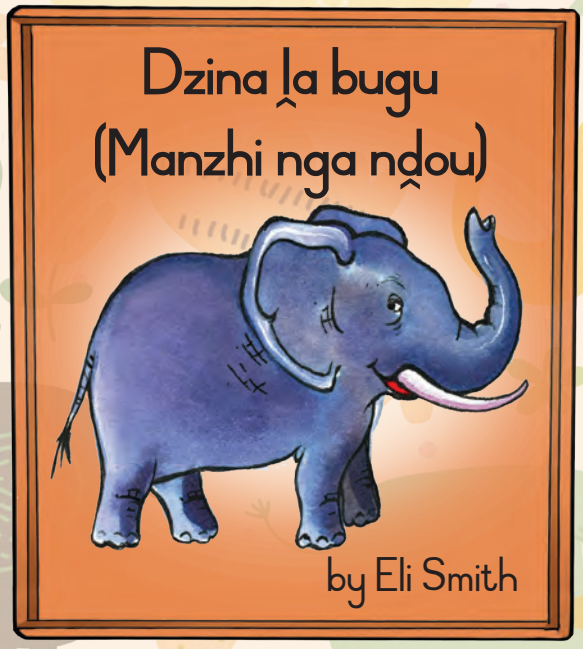
Ndo ḽa tshiswiṱulo _____.

Ni fanela u ita tshuṅwahaya _____.

Kha ri vhale

Mbekanyo ya zwi re ngomu

1 Ndou dzo tou itisa hani? 4
2 Dzi ḽa mini? 10
3 Ndou dzi davhidzana hani? 11
4 Miṱa ya ndou 15

Kha ri ṅwale Fhindulani mbudziso idzi.

Dzina ḽa bugu ndi ḽifhio?	
Muṅwali wa bugu ndi nnyi?	

Ndi khethekanyo nna dzifhio dze dza bulwa kha mbekanyo ya zwi re ngomu? Khethekanyo iṅwe na iṅwe i amba nga mini?

1

2

3

4

Deithi: _____

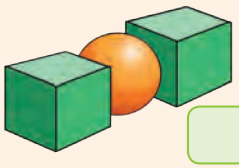
Kha ri ṅwale

Ṅwalani mafhungo maṱanu ni tshi amba uri ni nga takalela u vhala bugu iyi naa. Bulani uri ngani.

Kha ri ṅwale

Maipfi aya o^the ndi mabulafhethu. A ri vhudza nga fhethu. A dzheniseni fhethu ho teaho kha mafhungo aya.

nṱha | kha | tsini | fhasi | vhukati

Zwimangana zwo dzumbama _____ ha khabodo.

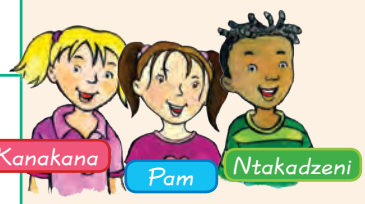
Tshibwanana tsho dzula _____ ha ṱafula.

Pam o dzula _____ ha Kanakana na Ntakadzeni.

Nḑou yo tshimbila _____ tshikwara.

Ro reila _____ ha buroho musi ri tshi ya phakhani.

Ri dzula _____ na tshikolo.

Khakalulimi: Vhalani mafhungo aya nga u ṱavhanya.

Mbudzi dza Fefe dzo fa dzi Fondwe ha Fani wa fagi li^ fanaho na funguvhu.

Lwendo lwashu lwa u ya vhugalaphukha ha nḓou

Kha ri vhale

Bisi yashu yo ima vhugalaphukha ha nḓou. Vhana vha Gireidi ya 3 vho ya u vhona nḓou. Nḓou dza Afrika ndi dzone phukha dza shangoni khulwanesa ḽifhasini. Nḓou dzi na maluvhi mahulwanesa kha phukha dzoṱhe, zwenezwo ndi phukha dzo ṱalifhaho vhukuma. Ro vhala phamfuḽethe iyi.

Dzi aluwa dza swika kha miṅwaha mingana?

Dzi nga tshila u swika kha miṅwaha ya fusembe.

Vhulapfu hadzo?

Ndou dza Afrika dzi nga lapfa u swika kha mithara nṋa.

Ndi phukha dzine dza tshila sa muṱa?

Ee. Muṱa ndi tshithu tshihulwane khadzo.
Dzi a londa vhana vhadzo.
Dzi a lela na nḓou dza tsiwana dzi si na ane a khou dzi londa.

Deithi:

Kha ri ṅwale

Ṅwalani mafhungo maṋa nga zwe na guda nga nḓou.

Maipfimaḓivhiwa

takala
konḓa
ṱhoho
thetshelesa

Divhamaipfi

Vhalani maipfi aya ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfimaṱanu kha u ṅwala mafhungo aṋu inwi muṋe buguni yaṋu ya nḓowedzo.

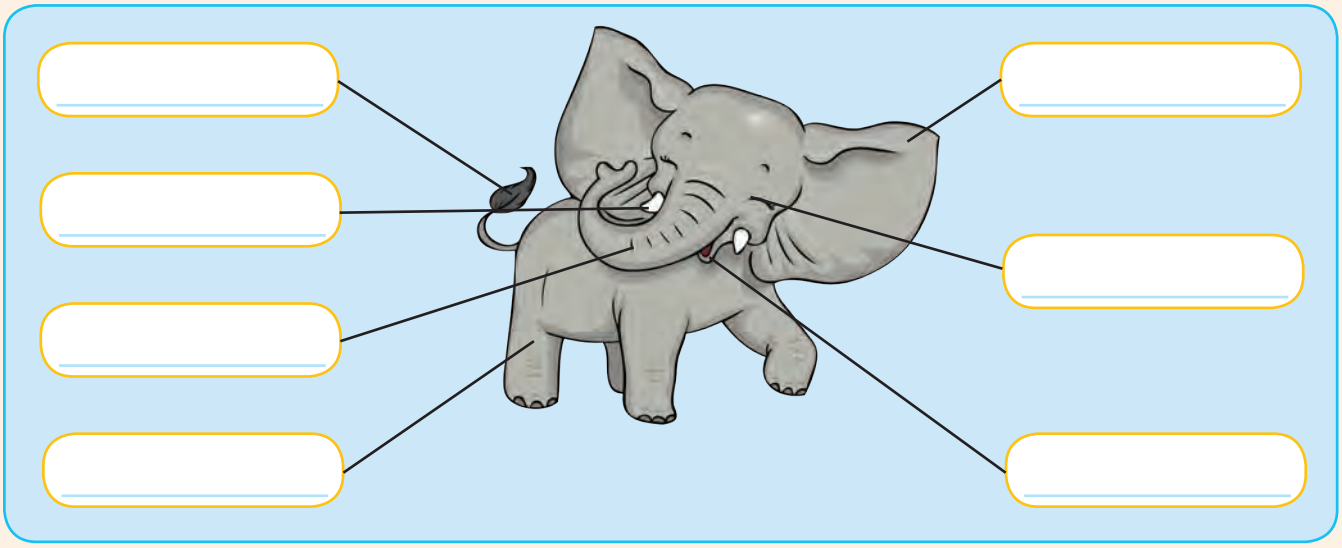
lela	langa	lora	lila
ḽela	ḽanga	ḽora	ḽila
ila	ila	ala	ala

Kha ri ite nyito

Ḽebeḽani nyolo iyi ya nḓou.

mulomo mutshila maṋo musingo nḓevhe maṱo mulenzhe

U amba nga ndou

Kha ri ite nyito

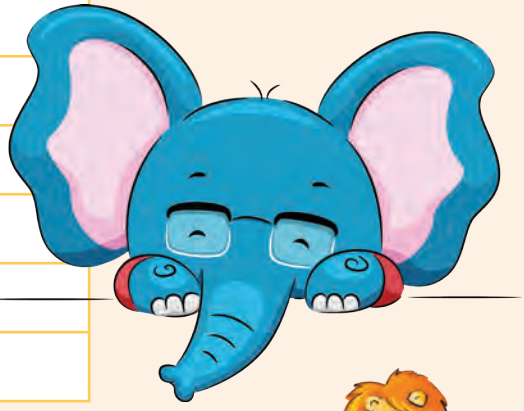
Inthaviwani khonani yanu nga mafhungo a ndou.
Vhudzisani mbudziso dzi elanaho na zwe na vhala nga ndou.

Kha ri ṅwale

Tangedzelani ipfi lo teaho kha liṅwe na liṅwe la maipfi aya.

Ndo li/la apula.
Ni fanela u gireithara/gireithari tshisi.
Ri do vhala/vhali bugu ya nga ndou.
Ndou i na mano mana/mana a madzeu.
Ndou ya tsadzi khulwane yo no neta/neti zwino
Mmbwa yo dihuvhadza khwanda/khwanda yayo.
No vhona/vhoni ndou?

Kha ri nwale

Ṅwalululani zwine vha khou amba sa muambi wa u thoma.
Shumisani tswayo dza u amba.

No diphiṅa nga vhugalaphukha ha ndou?

Shumani o vhudzisa a ri, "

Ee, ndi havhudi nga maanda.

Jim o fhindula a ri, "

Zwo vha zwavhudi u vhala nga ndou.

Shumani o ri, "

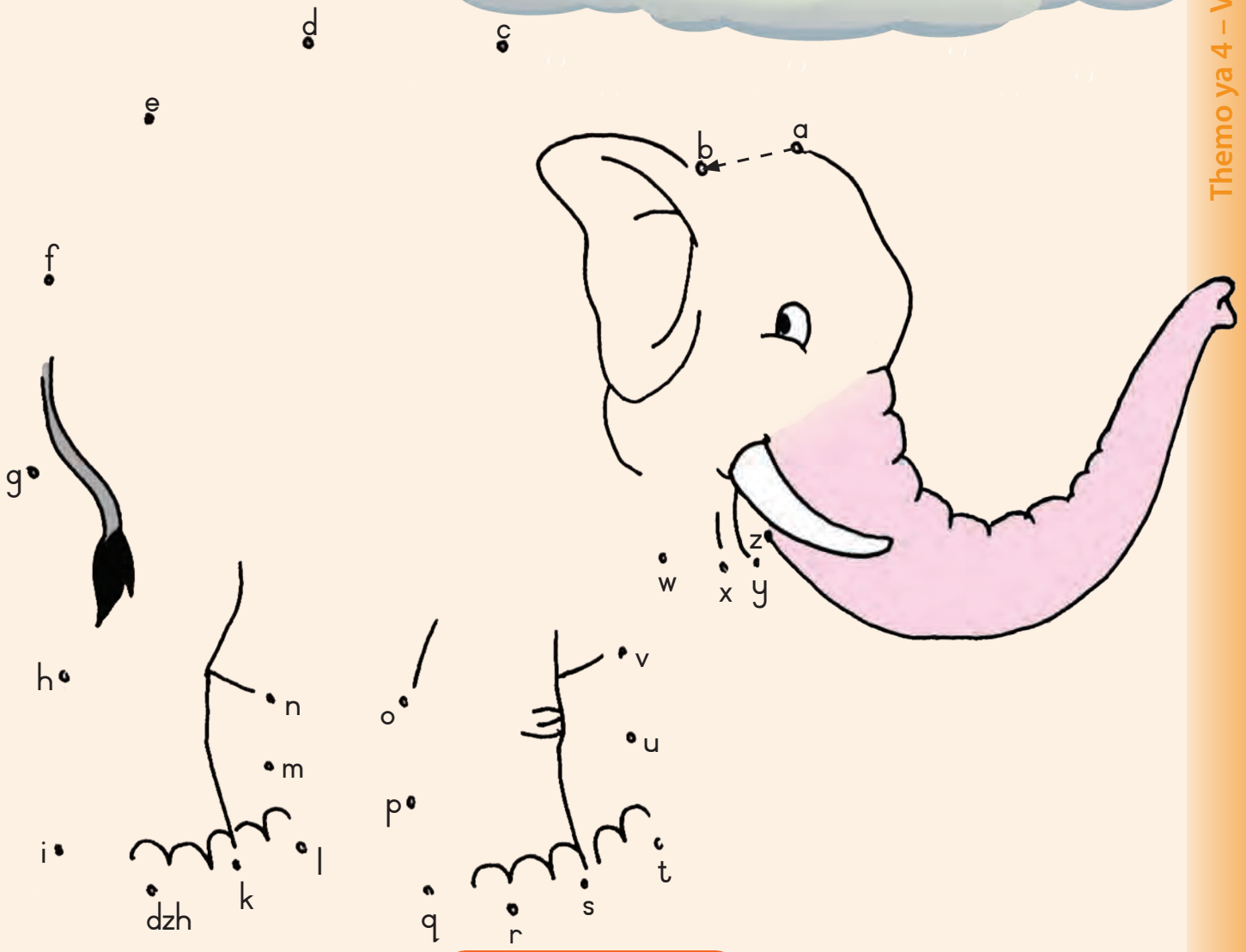
Ndo vhuya nda vhona ndou Vhugalaphukha ha Ndou ha Addo.

Jim o ri, "

Tevhelani alifabethe ni tume zwithoma.

Elelwani

U ṅwala tshiṱori tshaṇu

Ambani na khonani yaṇu nga tshiṱori tshine na ḓo ṅwala. Ni kone u dzhenisa mihumbulo yaṇu kha siaṱari iḽi.

Pulane ya tshiṱori tshanga

Ndi vhonnyi vha re tshiṱorini tshaṇu?

Vhaanewa na fhethuvhupo

Tshiṱori tshi bvelela ngafhi?

Tshiṱori tshi bvelela lini?

Mathomo

Hu bvelela mini mathomoni a tshiṱori?

Mutumbu

Hu bvelela mini kha mutumbu wa tshiṱori?

Magumo

Tshiṱori tshi fhela nga ndilaḓe?

Itani bugu yaṇu inwi muṇe. Gerani siaṱari ḽi tevhelaho kha hei bugu. Gerani kha mitalo ya zwithomathoma. Petani siaṱari kha mitalo. Ṅwalani dzina ḽa bugu kha khavara. Ṅwalani dzina ḽaṇu nga fhasi ha dzina ḽa bugu, ngauri ndi inwi muṅwali wa tshiṱori. Olani tshifanyiso kha khavara. Zwino ṅwalani tshiṱori tshaṇu buguni.

KHAVARA

Olani tshifanyiso hafha.

Ṅwalani dzina ḽa bugu hafha.

Ṅwalani dzina ḽaṉu (ndi inwi muṅwali).

1

LIGA ḽa 1: petani kha mutalo wa zwithoma

LIGA ḽa 2: petani kha mutalo wa zwithoma

KHAVARA YA MURAHU

MUṄWALI NDI NNYI?

Ṅwalani dzina ḽaṉu.

Miṅwaha yaṉu.

Hune na dzula hone.

8

LIGA ḽa 3: sitḕpulaneni kha lurumbululu

LIGA ḽa 4: gerani kha mutalo nga murahu ha musi no sotḕpulara bugu yalu

4

Olani tshifanyiso hafha.

Ṅwalani mutumbu wa tshiṱori tshaṉu hafha.

5

Olani tshifanyiso hafha.

Isani tshiṱori tshaṉu phanḓa hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Thomani u ṅwala tshiṱori tshaṋu hafha.

2

Olani tshifanyiso hafha.

Fhedzisani tshiṱori tshaṋu.

7

Olani tshifanyiso harfha.

Isani tshiẋori tshaṋu phanḍa harfha.

3

Olani tshifanyiso harfha.

Ṅwalani uri hu bvelela mini maguṁoni a tshiẋori tshaṋu.

6

Z w i r e n g o m u

Thero ya 8: Vhukonani na u vhavhalelana

Themo ya 4 Vhege dza 7 - 8

113 Ḓuvha ḽa tshipentshela a vhadededzi 102
U vhala mańwalwa a no amba nga Ḓuvha ḽa tshipentshela ḽa Mudededzi.
U vhala tshitendo tshi no amba nga mudededzi.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho kha tshirendo.
U topola thangi na mitshila.
U nanguludza maipfi a tshi tevhedza thevhekano ya aḽifabethe.
U sumbedza vhuṋe ha tshithu.
U vhala khakalulimi.

114 Ndi a livhuha mudededzi wanga 104
U ńwalela mudededzi garaṱa ya u vha livhuha.
U ṱanganya mafhungo na u topola maiiti.
U talela maḓadzisi a tshifhinga.
U shumisa mapfanisi a vhuṋe kha u sumbedza vhuṋe.
U topola mibvumo ya themba.
U dizaina phosiṱara ya mudededzi.

115 Ann o bva zwipundu 106
U vhala luńwalo lwa mudededzi lu no bva kha Ann.
U fhindula mbudzisothopolwa dzi no kwama luńwalo.
U topola pfanywa.
U elelwa thevhekano ya zwiitei.

116 Ni fhole, Ann 108
U ńwala tshińwalwa tsha dayari nga musi we vha lwala.
U shumisa thangi na mitshila kha u fhedzisa maipfi.
U ńwala mafhungo a tshi shumisa thangi na mitshila.
U ńwalela luńwalo Ann a tshi mu tamela mashudu a u ṱavhanya u fhola.

117 Ḓuvha li mangadzaho .... ḓuvha ḽi sa takadzi 110
U vhala ṱalutshedzo mbili dza tshiitei tshithihi.
U pulanela u ńwala zwińwalwa zwa dayari.
U shumisa mepe wa mihumbulo kha u pulanela zwińwalwa zwa dayari.
U ńwala zwińwalwa zwa dayari a tshi shumisa mepe wa mihumbulo.

118 He ra dala hone 112
U ńwala ḓirese na u ńwala posikaraṱa ine a ḓo i rumela khonani.
U ṱanganya mafhungo a tshi shumisa maṱanganyi.
U livhanya maipfi a re kha vhuthihi na a re kha vhunzhi.
U shumisa masala a vhuṋe nga nḓila yone.
U wana na u tangedzela tshifanyiso tshi sa yelani na zwińwe kha tshigwada.

119 Ri ya mutamboni 114
U humbulela tshiṱori a tshi shumisa ṱhoho yatsho na zwifanyiso.
U ńwala mufhindulano u no yelana na zwifanyiso.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho nga tshiṱori tsha zwifanyiso.
U ola maṋanga kha watshi ińwe na ińwe a tshi sumbedza uri zwiitei zwo itea nga tshifhingaḓe.

120 Zwa mutambo 116
U shumisa zwifanyiso kha u ńwala tshiṱori tsha lwendo lwa vhana.
U ḽebuḽa zwifanyiso.
U sika maipfimbumbano.

121 Thembi wa mudzimamulilo 118
U vhala inthaviwu ya radio ya mudzimamulilo.
U ita ḽitambwa ḽa inthaviwu.
U fhindula mbudzisothopolwa dzi no kwama inthaviwu.
Vha ńwala phara nga zwine vha tama u vha zwone vho no aluwa.

122 Zwine nda tama u vha zwone 120
U ita inthaviwu na khonani yawe a ńwala phindulo dza mbudziso.
U livhanya thangi na maipfi.
U ńwala mafhungo a tshi shumisa thangi.
U fhedzisa maipfi a mbambedzo.
U livhanya mafanyisi na zwifanyiso.
U ita ḓisikela ḽifanyisi.

123 Lusunzi na nzie 122
U vhala tshiṱori tsha nzie Gerere na lusunzi.
U fhindula mbudziso dzo ḓisendekaho nga mańwalwa.

124 U lila ha nzie 124
U ḽeibuḽa tshifanyiso.
U ńwalulula mafhungo a tshi shumisa maambiwa.
U wana maipfi kha ṱhalamaipfi.

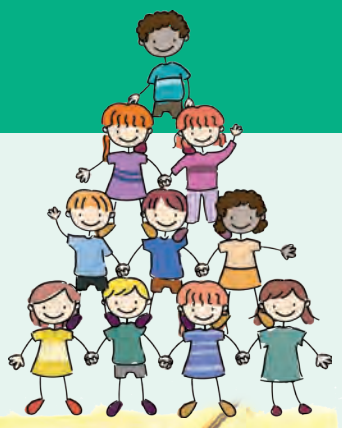
125 Roṱhe ḽifhasini ri a pembela 126
U vhala mańwalwa a no amba nga vhuṱambo ha u pembela ho fhambananaho.
U fhedzisa thebuḽu ya mihumbulo i no kwama zwifhiwa.
U ita ṱhoḓisiso nga holodei a dodombedza mawanwa.

Ṱhanziela 130

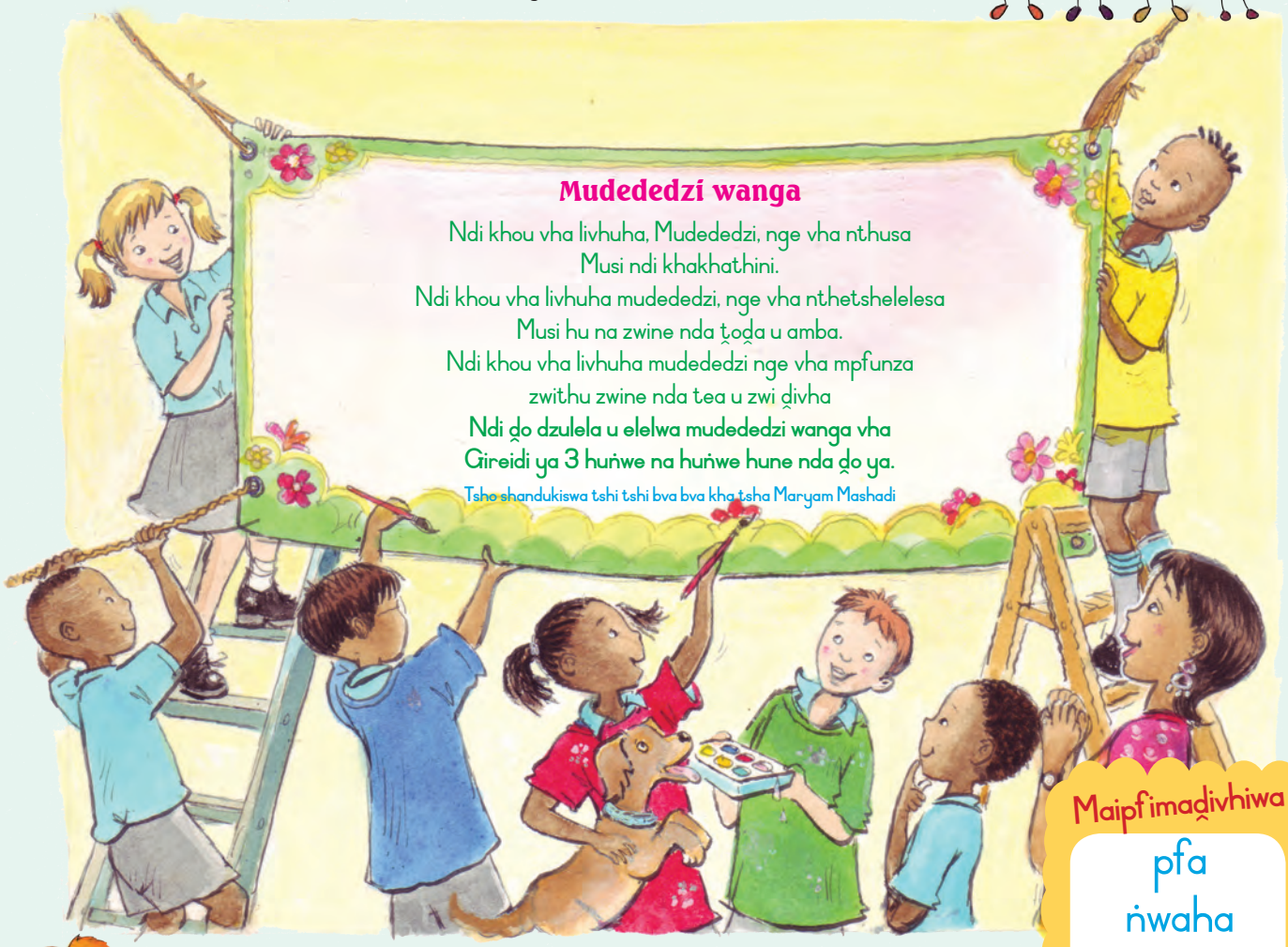
Ḓuvha ḽa tshipentshela a vhadededzi

Kha ri vhale

Ḓuvha ḽa vhadedezi ndi ḽa 8 Tshimedzi. Nga heḽi ḓuvha, Ri ṅwala maṅwalo na garaṱa ri tshi amba uri ri a Livhuha kha vhadededzi vhashu. Vhaṅwe vhana vha ṅwalela zwirendo vhadededzi vhavho. Sedzani kha hetshi tshirendo tsho ṅwalwaho nga musidzanyana wa tshikolo.

Mudededzi wanga

Ndi khou vha livhuha, Mudededzi, nge vha nthusa
Musi ndi khakhathini.
Ndi khou vha livhuha mudededzi, nge vha nthetshelelesa
Musi hu na zwine nda ṱoḓa u amba.
Ndi khou vha livhuha mudededzi nge vha mpfunza
zwithu zwine nda tea u zwi ḓivha
Ndi ḓo dzulela u elelwa mudededzi wanga vha
Gireidi ya 3 huṅwe na huṅwe hune nda ḓo ya.

Tsho shandukiswa tshi tshi bva bva kha tsha Maryam Mashadi

Maipfimaḓivhiwa

pfa
ṅwaha
ṱavhanga
thusa

Kha ri ṅwale

Vhalani tshirendo itsho ni kone u fhindula mbudziso.

Ndi zwithu zwiraru zwifhio zwe musidzanyana a livhutshela mudededzi wawe zwone? Zwi taleleni nga fhasi kha tshirendo ni kone u zwi ṅwala.
1
2
3

Deithi:

Musidzanyana wa tshikolo o vha a tshi ḓipfa hani musi e khakhathini? ✓			
a	O takala	b	A songo takala

Sedzani tshirendo hafhu. Wanani, ni dzhenise, maipfi a re na pfanapheledzo			
nthusa		nthetshelesa	

Divhamaipfi

Bulelani nṱha maipfi aya. Tangedzelani thangi na mitshila. Ni nombore maipfi tshibogisini tshiṅwe na tshiṅwe nga thovhekano ya alifabethe.

humbula	2	vhulenda		zwavhuḓi		Ḽavhuraru	
mangadza	3	ṱungufhala		tshayedzo		Mugivhela	
lunako	1	ṅwalulula		thanyisa		humela	

Kha ri ṅwale

Sumbedzani uri muṋe wa izwi ndi nnyi nga u dzhenisa vhuṋe. Ni kone u dzhenisa dzina ḽa muṋe wa tshithu na uri tshithu tshawe ndi tshifhio.

Heyi ndi bugu ya Sam.	Sam	Bugu
Bege ya mme anga yo ṱhukhuwa.		
Mmbwa i khou tambisa mutshila wayo.		
Liṋo ḽa Sara ḽo vhaisala.		
Goloi ya mudededzi ndi tswuku.		
O dzhia bola ya Ntakadzeni.		

Khakalulimi: vhalani nga u ṱavhanya u ya nga hune na nga kona

Beni o buba nga bisi ya Bale. A bubela baba uri vha fare bisi ya Bale.

Ndi a livhuha mudededzi wanga

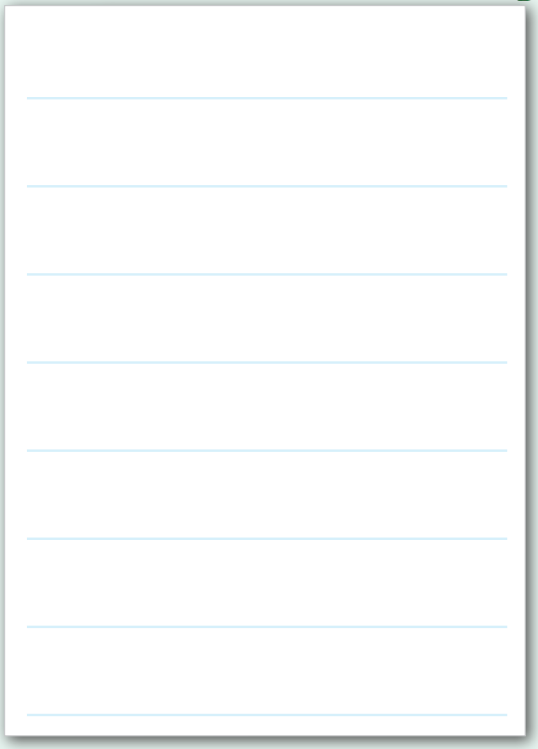

Kha ri ṅwale

Ṅwalani garaṱa ya tshiepentshela ya u livhuha mudededzi waṋu.

Kha ri ṅwale

Talelani maiti kana maipfi a nyito a re tshibogisini tsha lutombo na madzina a re tshibogisini tshidala. Ni kone u tala mutalo wa u ṱuma zwipiḓa zwivhili zwa fhungo.

Ṋefhungo
Tshiḓula
Ṅwana
Munna
Mmbwa
Tshikolo
Vhana

Wanani ḽiiti.
yo xela.
tsho bva.
vha a imba.
o lima tsimu.
o vhuya mulovha.
tsho thamuwa.

Deithi: _____

Tshifhinga
Ndi lini hune ra shumisa thangeladzina ya na kha?
Ri shumisa
ya kha tshifhinga
nga kha maḓuvha na deithi

Kha ri ṅwale

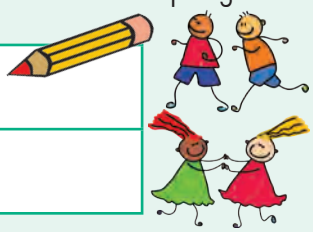
Talelani maipfi ane a ni vhudza uri zwithu zwo bvelela lini.

Tshikolo tshi thoma nga awara ya vhumalo nga matsheloni.	
Tshikolo tshi bva nga awara ya 2 pm.	Naa ni a ya tshikoloni nga Mugivhela?
Kanakana o ya hayani nga masiari.	Ḓuvha ḽawe ḽa mabebo ḽi nga 20 Ḽara.
Ri ya u eḓela nga awara ya vhumalo.	Ni ḓo vha ni ngafhi nga Ḓuvha ḽa Ṅwaha Muswa?

Kha ri ṅwale

Dzhenisani maipfi aya mafhungoni o teaho dza, ya, zwa.

Bugu dza mutukana.	Zwiḽiwa _ mmbwa.
Peni _ musidzana	Goloi _ vhadededzi.

Kha ri ṅwale

Bulani haya maipfi, ni tangedzele themba.

kola	nwa	sela
gani	fa	goo
fha	maano	ka

Kha ri ḓiphiṋe

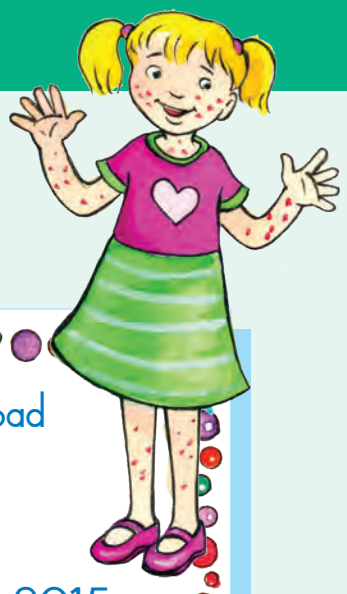
Sedzani hafhu tshirendo tsha "Mudededzi wanga". Zwino Shumani na khonani ni ite phosiṱara ya u kungedzela Ḓuvha ḽa Vhadededzi. Ambani uri ndi ngani vhadedzi vhe vha ndeme kha vhana. Ambani zwine vhana vha nga ita u sumbedza uri vha khou livhuha vhadededzi vhavho.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ann o bva zwipundu

Kha ri vhale

25 Berry Road
Old Town
1234
19 Tshimedzi 2015

Mudededzi wanga

A thi ngo kona u ḓa tshikoloni. Ndi na maruḓa dokotela uri ndi nga si kone u ḓa tshikoloni ngauri ndi ḓo shata vhaṅwe vhana.

Ndi tshi vuwa nga Musumbuluwo wo fhiraho muvhili wanga wo vha wo huhumuwa zwipundu zwitswuku. Ndo lingedza u zwi ṱanzwa, fhedzi zwi si bve. Nda lingedza u ṱamba nga tshisibe, fhedzi zwa si bve. Ndo vha ndi songo takala na luthihi. Nda thoma u pfa ndi tshi swa vhukuma. Mme anga vha nnyisa ha dokotela. A ri thempharetsha yanga i nṱhesa. A mpha mishonga a mmbudza uri ndi songo ya tshikoloni. Ndi maḓuvha maṱanu o fhiraho.

Ḓuvha liṅwe na liṅwe, ndi a sedza ndi tshi toḓou u vhona arali mapundu o balangana, fhedzi a kha ḓi vha hone. Ndo ṱuvha khonani dzanga. Ndi khou tama u vhuya tshikoloni, fhedzi ndi nga si kone. Mudededzi wanga, naa zwi nga konadzea uri ndi wane bugu dza mushumo dzanga, uri ndi kone u shuma hayani?

A thi ṱoḓi u salela kha mushumo wanga wa tshikolo. Khotsi anga vha ri vha ḓo ḓa vha dzi dzhia.

Ndo ni ṱuvha noṱhe nga maanḓa.

Ann

Deithi:

Kha ri ṅwale

Musi no no vhala luṅwalo, fhindulani mbudziso idzi. Tangedzelani ḽeḓere ḽa phindulo yone.

Ndi ifhio ndivho khulwane ya luṅwalo lwa Ann?	
A	U vhudza mudedezi uri u na maruḓa.
B	U amba uri o ya ha dokotela.
C	U humbela bugu dzawe dza mushumo.
D	U vhudza mudedezi wawe zwe dokotela a mu vhudza.

Naa Ann o fhedza tshifhinga tshingafhani a siho tshikoloni?	
A	Maḓuvha mavhili
B	Maḓuvha maṱanu
C	Maḓuvha a sumbe
D	Maḓuvha a fumi

Ndi tshifhio tshithu tsha u thoma tshe tsha ita uri Ann a humbule uri hu na zwithu zwo khakheaho?	
A	O vhona o huhumuwa zwipundu.
B	Dokotela o mu vhudza uri u na mapundu.
C	Thempheretsha yawe yo vha i nṱha.
D	Mme awe vho mu isa ha dokotela.

Kha ri ṅwale

Sedzani luṅwalo nga vhuronwane ni wane maipfi ane a amba zwine zwa fana na aya maipfi.

U pfukisela vhulwadze (phara ya 1)	
U sa takala (phara ya 2)	
U fhisa nga maanḓa (phara ya 2)	
U dzhia (phara ya 3)	

Maipfi maḓivhiwa

thusa
fara
fulufhela
fhufha

Kha ri ṅwale

Vheani haya mafhungo a tshi tevhekana nga ngona yone. A nomboreni u bva kha 1 u swika kha 4.

	Ndo ya ha dokotela.
	Ndo lingedza u zwi ṱanzwa.
	Thempharetsha yanga yo vha i nṱha.
	Ndo vuwa nda wana ndo huhumuwa zwipundu zwitswuku.

Ni fhole, Ann

Kha ri ite nyito

Ṅwalani dayari nga musi ni tshi khou lwala. Ambani uri no vha ni tshi khou ḓi pfa hani, ndi mishonga if hio ye na shumisa na uri no vha ni tshi khou ṱhogomelwa nga nnyi.

Kha Dayari Deithi _____

Kha ri ṅwale Shumani mbalo idzi dza maipfi.

Na ṱuma ḓi- kha ḽiiti ni vha ni tshi khou amba uri nnyito i kha muthu ene muṋe.
Arali na ṱuma -fulu kha dzina ni vha ni tshi khou amba uri zwithu ndi zwinzhi.

ḓi + vhona =	ḓivhona
ḓi + ṱhavha =	
ḓi + vhaisa =	

dakalo + fulu =	
gumo + fulu =	
mafulu + fulu =	

Ṅwalani fhungo ni tshi shumisa ipfi ḽi re na thangi ḓi kha ḽiṅwe fhungo ni shumise ipfi ḽi re na mutshila -fulu.

Deithi:

Kha ri ṅwale

Ḓiiteni khonani ya Ann. Ṅwalani luṅwalo ni tshi mu vhudza uri ni khou fulufhela uri u ḓo fhola nga u ṱavhanya. Mu vhudzeni maṅwe mafhungo a tshikoloni.

Ṅwalani nomboro ya nnḓu na tshiṱaraṱa.

Ṅwalani dzina ḽa muḓana kana sababu.

Ṅwalani khoudu ya poswo.

Ṅwalani deithi.

Kha

Waṋu

Ḓuvha ḽi mangadzaho ... ḓuvha ḽi sa takadzi

Kha ri vhale

Sam na khaladzi awe Sara vha khou tshimbila sa muṱa. Sam o takalela u tshimbila, fhedzi Sara ha ngo zwi funa.

Ḽo vha ḓuvha ḽa maṱhakheni! Ndi tou tama ri tshi dovha ra vhuelela hafhu.

Ḽo vha ḓuvha ḽi sa takadzi! Tshe tsha ntakadza ho vha tshiswiṱulo fhedzi, A thi humbuli hu na tshithu na tshithihi tshe tsha nnḓifhela.

Kha ri ite nyito

Ni khou ya u ṅwala kha dayari nga Sam na Sara. Fhedzi tsha u thoma musi ni, kha tshigwada tshaṋu, olani mepe wa mihumbulo une wa ḓo ni thusa u ṅwala dayari dzavho. Ambani uri ndi ngani vhana vhavhili vhe vha ya fhethu hanefho huthihi vho vha na vhuḓipfi ho fhambanaho siani ḽa lwendo.

Ndi ngafhi he Sam na Sara vha ya hone?

Sam na Sara

Ndi zwifhio zwe Sam na Sara vha ita?

Ndi zwifhio zwe zwa ḓifhela Sam?

Ndi zwifhio zwe zwa si ḓifhele Sara?

Deithi: _____

Ḓivhamaipfi

Vhalani maipfi aya ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṱanu kha u ṅwala maafhungo aṋu inwi muṋe buguni yaṋu ya ndowedzo.

nndifhela	tshigwada	thathwa	liṅwa	bvani
nndivha	magwada	thithwa	luṅwa	bvisa
nndela	magwede	thuthwa	ṅwando	vhibva

Kha ri ṅwale

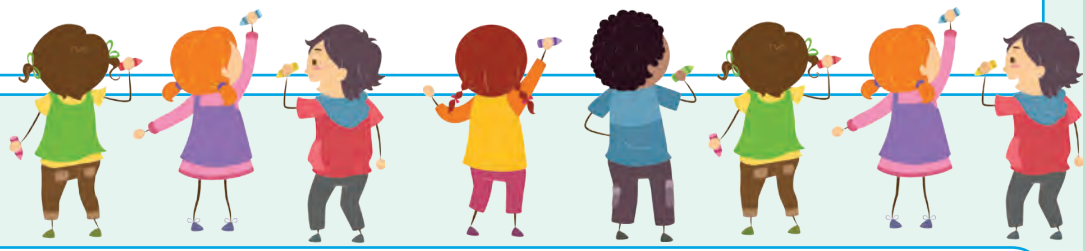
Zwino ṅwalani dayari ya Sam na Sara ya ḽeneḽo ḓuvha. Shumisani mepe wa mihumbulo uri u ni thuse.

Dayari ya Sam

Kha Dayari Deithi _____

Ṋamusi ndo vha na ḓuvha ḽi mangadzaho nga maanḓa vhutshiloni hanga. Ro ya

Dayari ya Sara

Kha Dayari Deithi _____

Ṋamusi ndo vha na ḓuvha ḽi ofhisaho nga maanḓa vhutshiloni hanga. Ro ya

Kha ri ite nyito

Ḓidzhieni ni Sam kana Sara. Rumelani posikarata khonani yaṋu ni mu vhudze zwe na ita musi we na tshimbila na vhaṅwe, ndi ngani no ḓifhelwa kana ndi ngani ni songo ḓifhelwa. Rumelani garata khonani yaṋu.

Kha

Waṋu

Dzina ḽa khonani yaṋu

Nomboro ya nndu na dzina ḽa tshitararata

Sababu/Ḓorobo/Shango

Khoudu ya poswo

Kha ri ṅwale

Ṱanganyani aya mafhungo mavhili. Ni nga shumisa ḽiṅwe na ḽiṅwe ḽa aya maipfi luthihi.

khathihi na | ngauri | fhedzi

Ro ya fhethu havhuḓi nga maanḓa.	A tho ngo ḓiphiṋa.
Ndo ṱuwa na vhabebi vhanga.	Ndo ṱuwa na khaladzi anga.
Ndo vha ndi sa ṱoḓi u ya.	Ndo vha ndi tshi khou ṱoḓa u ya phathini ya khonani yanga.

Deithi:

Kha ri ṅwale

Livhanyani maipfi aya a vhuthihi na vhunzhi.

Ri ṱuma **thangi dza vhunzhi kha madzina** vhunzhi ha madzina musi ri tshi ṱoḓa uri a vhe kha vhunzhi.

muri

mutambo

tshivhingwi

ṅwana

zwivhigwi

bogisi

kuthu

mupengo

mipengo

mabogisi

miri

zwithu

vhana

mitambo

Kha ri ṅwale

Dzhiani tsheo ya uri hu na muṋe wa tshithu muthihi kana u fhira. Ni kone u dzhenisa ḽisala fhethu ho teaho.

Ni elelwe, arali muṋe wa tshithu e muthihi, hu shuma thangi ya vhuthihi, tsumbo, mu, Arali vhe vhanzhi hu shuma thangi ya vhunzhi, tsumbo, vha.

Maṱari a miri.	Ndevhe dza maluvha
Badzhi ya vhatukana	Mabesu a ṋotshi
Bugu dza vhasidzana	Ningo ya kiḽaunara

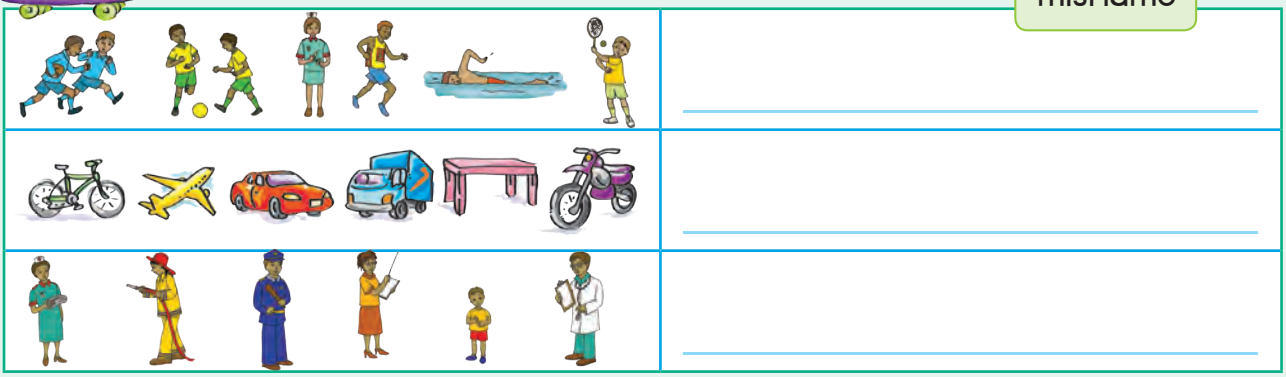
Kha ri ḓiphiṋe

Wanani ni tangedzele zwifanyiso zwi sa yelani na zwiṅwe. Ni ṅwale dzina ḽa tshigwada tshiṅwe na tshiṅwe.

zwiendedzi

mitambo

mishumo

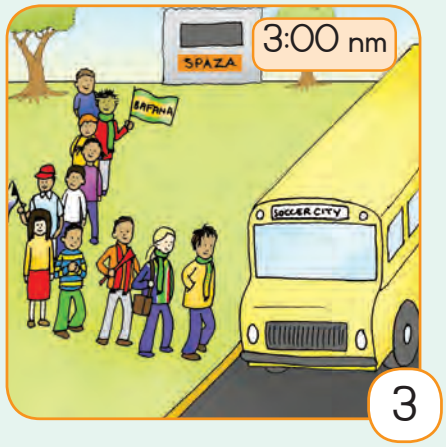
Ri ya mutamboni

Kha ri ambe Sedzani zwifanyiso ni ambe na khonani yaṋu nga zwine zwa khou bvelela.

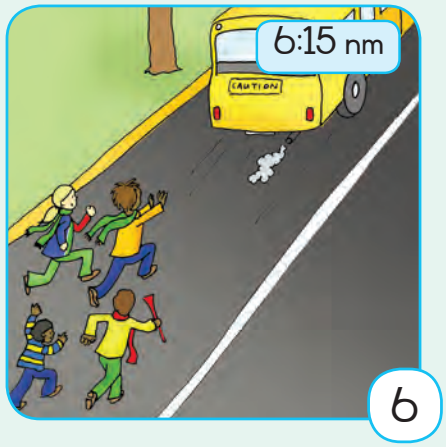

Kha ri ṅwale Ambani ngauri vhana vho ḓipfa hani kha tshifanyiso tshiṅwe na tshiṅwe. Ni vhona u nga vha khou ri mini kha tshifanyiso tshiṅwe na tshiṅwe? Zwino dzhenisani nomboro kha zwifanyiso zwone ni tshi sumbedza uri vhana vha bula izwi nga tshifhinga ḓe.

Oho, hai! Kheiḽa bisi yashu i tshi khou ṱuwa! Ro siwa nga bisi ya u fhedzisela!	
Oho, hai! Sedzani uri muduba uyu wo lapfa hani! Naa ri ḓo vhuya ra swika siṱediamu?	
Ndi tea u ambara tshikhafu ngauri hu khou rothola.	
Hu rini , Jim? Yo no rwa hafu u bva kha awara ya vhuvhili. Ri fanela u ṱavhanya!	
Waau, thimu yashu i khou wina!	
Kha ri dzhene mudubani wa bisi.	

Deithi:

Kha ri ṅwale

Avha vhana vho ya ngafhi?	
Ndi miduba mingana ye vha vha vhe khayo?	
Vho vha vhe vhukule vhungafhani kha muduba wa vhuvhili?	
Vho itani nga 4:30?	
Ho bvelelani nga 6:15?	

Divhamaipfi

Vhalani maipfi aya ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṱanu kha u ṅwala mafhungo aṋu inwi muṋe buguni yaṋu ya ṋdowedzo.

mbwandamela	gopwa	luphwaphwa	bebwa	bikwa
sumbwa	pwashea	thuphwa	dobwa	tikwa
vhambwa	pwaṱula	ṱhuphwa	thubwa	pakwa

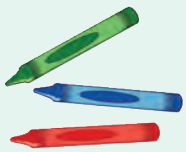
Maipfi maḓivhiwa

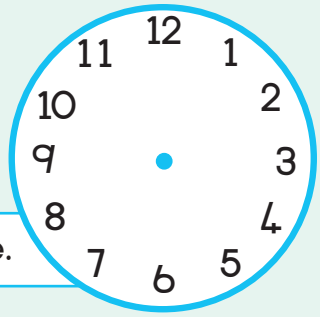
maipfi
lufuno
ngauri
tshelede

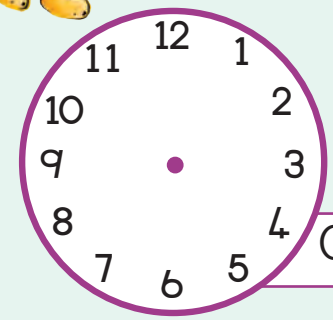
Kha ri ite nyito

Dzhenisani maṋanga kha watshi iṅwe na iṅwe u sumbedza uri zwo bvelela nga tshifhingaḓe.

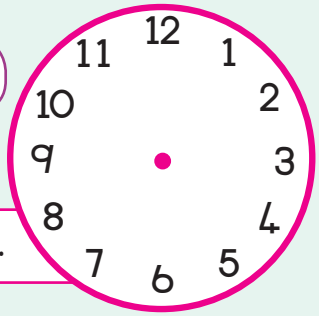

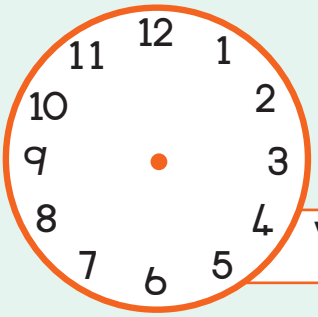
Mutukana o ambara tshikhafu tshawe.

O ṱangana na khonani dzawe.

Vho ima mudubani siṱediamu.

Vho siwa nga bisi.

Zwa mutambo

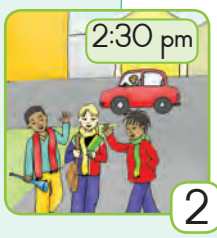

Kha ri ṅwale

Shumisani zwifanyiso uri zwi ni thuse u ṅwala tshiṱori tsha lwendo lwa vhana lwa u ya u ṱalela mutambo wa bola ya milenzhe. Fhedzani tshiṱori tshaṋu nga u amba uri ho bvelela mini nga murahu ha 6.15 pm.

1

2

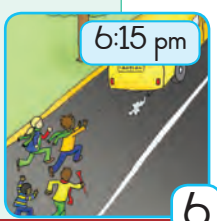
3

4

5

6

Deithi:

Kha ri ḓiphiṋe

Ḽebuḽani tshifanyiso tshiṅwe na tshiṅwe. Zwino ṱumani maipfi ni vhumbe ipfi ḽithihi. Lushaka ulu lwa ipfi, ḽo vhumbwaho nga maipfi mavhili, ndi **dzinambumbano**.

					
nguluvhe	+	ḓaka	=	nguluvheḓaka	
					
	+		=		
					
	+		=		
					
mbulu	+		=		
					
	+		=		
					
	+		=		

tshiapfu

tshilapfusa

tshilapfusesa

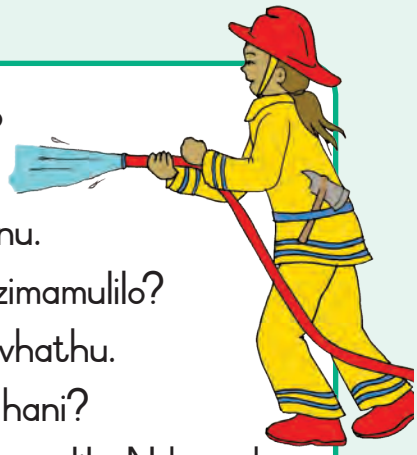
Thembi wa mudzimamulilo

Kha ri vhale

Thembi ndi mudzimamulilo. U shuma Umtata. Jim na Shumani vha thetshelesa inthaviu ya Thembi radioni.

Muithavuwi: No thoma u vha mudzimamulilo lini, Thembi?

Thembi: Ndi kale. Ndi na miṅwaha miṱanu.

Muithavuwi: Ndi ngani no nanga u vha mudzimamulilo?

Thembi: Ndo vha ndi tshi ṱoḓa u thusa vhathu.

Muithavuwi: Naa uyu mushumo no u gudisa hani?

Thembi: Ndo ya tshikoloni tsha vhudzimamulilo. Ndo guda uri ndi dzimisa hani mulilo, na uri ndi shumisa hani mbaḓo na hosiphaiphi. Ndo dovha nda guda na thusothanzi.

Muithavuwi: Muthu a no shuma uyu mushumo u tea u vha e na nungo?

Thembi: Ee, u tea u vha muthu a re na nungo nga maanḓa. Ndi ita uri ndi vhe muthu a re na nungo nga u gidima awara nthihi ḓuvha liṅwe na liṅwe. Nda dovha nda ya u dzhima ḓuvha liṅwe na liṅwe.

Muithavuwi: Naa ni a pfa ni tshi ofha musi ni tshi dzima mulilo?

Thembi: Hai, na luthihi. Ndi dzula ndi tshi khou humbula nga mulilo na uri ndi ḓo u dzimisa hani.

Muithavuwi: Ni a phulusa zwifuwo naa?

Thembi: Ee, vhege yo fhiraho ndo phulusa mmbwa. Yo vha yo khuda nga fhasi ha mmbete. Zwifuwo zwi anzela u khuda ngauri zwi a ofha mulilo. Zwi a ri konḓela uri ri zwi wane.

Kha ri ite nyito

Vhalani ithaviu na khonani. Muthihi waṋu u tea u vha muithavuwi, muṅwe u tea u vha Thembi.

Deithi:

Kha ri ṅwale

Fhindulani mbudziso idzi.

Muhumbulo muhulwane wa ithaviu ya radio ndi uf hio?	
A	U vhudza vhathu uri vha nga thivhelisa hani mulilo
B	U ṱuṱuwedza vhathu u vha vhadzimamulilo
C	U ṋea vhathetshelesi maf hungomatsivhudzi nga ha vhadzimamulilo.
D	U vhudza vhathu uri Thembi u ḓivhea u swika ngaf hi.

Zwifuwohaya zwa ita mini musi hu na mulilo?	
A	Zwi a khuda ngauri zwi vha zwi tshi khou of ha.
B	Zwi a shavha.
C	Zwi ṱoḓa ndila ine zwa ḓo shavha nganyo
D	Zwi a ita phosho uri ni kone u zwi wana.

Ndi ngani Thembi a sa of hi musi a tshi dzima mulilo?	
A	U na zwishumiswa zwa tshiepentshela.
B	O tea nahone u na maanḓa.
C	U ḓivha uri hu dzimiswa hani mulilo.
D	U vha a tshi khou shuma u dzima mulilo.

Naa u dzula hani e na nungo?	
A	U ya dzhimi.
B	U a gidima.
C	U a gidima a ya dzhimi.
D	Ndi muthu o a re na nungo nga nzulele yawe.

Kha ri ṅwale

Ṅwalani nga zwine na ṱoḓa u vha zwone musi ni tshi aluwa. Bulani uri ndi ngani ni tshi ṱoḓa u ita mushumo uyo.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Zwine nda tama u vha zwone

Kha ri ite nyito

Ḓiiteni u nga ni vho shuma mushumo une na ṱoḓa u shuma ḽiṅwe ḓuvha. Itani ndowedzo iyi na khonani ni ite madeṅwa a u inthaviwana nga tshaṋu.

No thoma lini _____?

Ndi mini zwe zwa ita uri ni dzhie tsheo ya u vha _____?

Ndi zwifhio zwine na zwi funa kha hoyu mushumo?

Ni kha ḓi humbula uri ro amba nga ḓi ngei murahu, uri i amba mini? Arali na ṱuma -ana kha ḽiiti ni vha ni tshi khou amba uri vhathu vha itana nyito i no fana.

Kha ri ṅwale

Shumani mbalo idzi dza maipfi.

ḓi + funa =	ḓifuna
ḓi + vhona =	
ḓi + luma =	

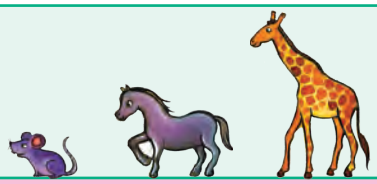
vhona + ana =	
sedza + ana =	
thusa + ana =	

Vhumbani fhungo ni tshi shumisa thangi ya ḓi- na ḽiṅwe ni tshi shumisa mutshila wa ana.

Kha ri ṅwale

Dzhenisani maipfi ane a khou ṱahela.

ndapfu		ndapfusesa
	khwaṱhesa	
lapfa		lapfesesa

Deithi:

Kha ri ḓiphiṋe

Talani mutalo u tshi bva kha ḽifanyisi u tshi ya kha tshipuka.

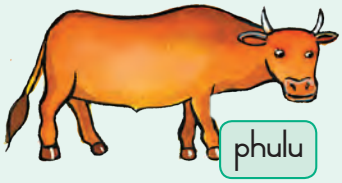
Tshifhinga tshinzhi ri ṱalusa tshiṅwe tshithu ngauri tshi fana na tshiṅwe. Sa tsumbo, arali muṅwe muthu o tshenuluwa nga maanḓa, Ri nga ri, "Khofheni hawe ho tshena sa miora." Hezwi zwi vhidzwa upfi ndi mafanyisi. Ri shumisa na zwipuka kha mafanyisi.

kumange

phikhokho

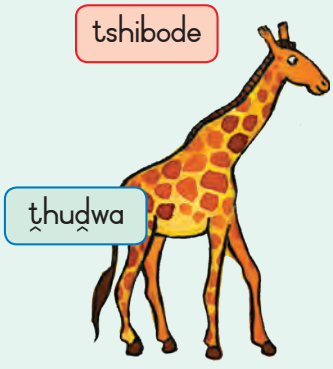
phulu

ndau

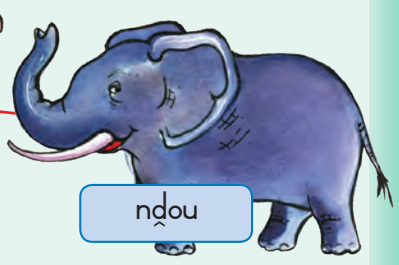

tshibode

ṱhuḓwa

1	U lemela sa	ndou
2	U ofhisa sa	
3	U shuma sa	
4	U ongolowa sa	
5	U fhufha sa	
6	U silinga sa	
7	U ḓihudza sa	
8	U nona sa	
9	U lapfa sa	
10	U vha na maanḓa sa	
11	U gidima sa	
12	U fhumula sa	

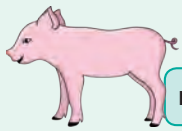
ndou

ngwana

bere

nguluvhe

tshiṋoni

donngi

Zwino vhumbani mafanyisi aṋu. A ṅwaleni hafha.

1 ndou 2 ndau 3 donngi 4 tshibode 5 tshiṋoni 6 kumange 7 phikhokho 8 nguluvhe 9 ṱhuḓwa 10 phulu 11 bere 12 ngwana

Lusunzi na nzie

Kha ri vhale

Jim na Shumani vha ya hafhu ḽaiburari. Ṋamusi vha bvisa bugu i no amba nga zwikhokhonono. Kha ri sedze uri bugu i khou amba nga mini.

Ho vha hu tshi khou fhisa, vhusunzi vhu tshi khou ralo u kuvhanganya vhukhopfu na zwiṅwe zwiḽiwa u itela vhuria. Nzie Gerere yo vha i kha nyimbo na u thamukana. Yo vha

i muḓifhoni musi i tshi khou lidza kaṱara yayo, ya imba u swika ḓuvha ḽi tshi kovhela. Ya sedza mukwita wa vhusunzi vhu tshi khou kuvhanganya na u vhulunga thoro u itela vhuria.

Gerere: Ndi ngani ni sa litshi u shuma na ḓa na imba na u tshina na nṋe?

Lusunzi: Oho hai, ri khou shuma riṋe. Vhuria vhu khou sendela ri tea u vhulunga zwiḽiwa u itela musi hu tshi rothola. Na vhone Vho Gerere, vha fanela u ita zwenezwi.

Gerere: Oho, ndi tshipengo hetsho. Ndi nga si ḓidine zwino.

Vhuria vhu tshee kule na uri zwiḽiwa zwi tshee zwo ḓala.

Zwino Gerere ḽa isa phanḓa na u tshina na u imba ipfi ḽi nṱha, vhusunzi ha isa phanḓa na u shuma.

Vhuria ha swika. Gerere ḽo vha ḽi si na zwiḽiwa. Ḽa farwa nga ndala khulu. Ḽa ya nḓuni ya vhusunzi.

Gerere: Ndi khou humbelavho zwa u ḽa. Ndi khou sika nga ndala. Naa a ni na zwiḽiwa zwine nda nga ḽa?

Lusunzi lwa fha Gerere zwipiḓa zwi si zwinzhi zwa zwiḽiwa.

Lusunzi: No vha ni tshi khou tshina tshilimo tshoṱhe, ni si vhulunge zwiḽiwa ni tshi itela vhuria. Hu na tshifhinga tsha u shuma ha vha na tsha u tamba.

Tshilimo tshi tshi swika nzie ya shuma nga maanḓa i tshi

Deithi:

kuvhanganya na u vhulunga zwiḽiwa u itela vhuria. Yo guda, a i tsha ṱoḓa u fa nga nḓala haf hu.

Kha ri ṅwale Fhindulani mbudziso.

Ndi ngani zwi khwiṋe uri nzie i ḓikuvhanganyele zwiḽiwa zwa yone iṋe?
Ho vha hu tshi ḓo bvelelani mini kha nzie arali vhusunzi vhu si i f he zwiḽiwa musi i na nḓala?
Ni vhona u nga vhusunzi ho ita zwone naa hu tshi i f ha zwiḽiwa? Ndingani?
Nzie yo litshisa hani nḓowelo yayo mmbi?
Ṅwalani ṱhoho yavhuḓi ḽa tshiṱori itshi.
Wanani maipf i maṋa a nyito kha itshi tshiṱori.

Ḓivhamaipf i Vhalani maipf i ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipf i maṱanu kha u ṅwala maf hungo aṋu inwi muṋe buguni yaṋu ya nḓowedzo.

gwavhavha	shula	dzhege	ganzhe
gwanda	shulwa	dzhamu	mbonzhe
gwati	shamba	dzhomela	lwenzhe

Maipf i maḓivhiwa

maḓi
para
pora
raru

TEACHER: Sign _____ Date _____

U lila ha nzie

Kha ri ite nyito

Vhalani ṱhalutshedzo ya mutumbu wa nzie, ni kone u dzhenisani ḽebuḽu dzo teaho tshifanyisoni.

Thumbu – tshipiḓa tsha mutshila wa nzie. I na mabulibuli kha zwipiḓa zwayo a u fema ngao.

Zwiphuphuledzi – zwiphuphuledzi zwivhili ṱhohoni yayo zwine zwa shumiswa kha u kwama na u nukhedza.

Maṱo – maṱo mavhili o vhumbwaho nga zwiṱo zwiṱuku zwinzhi.

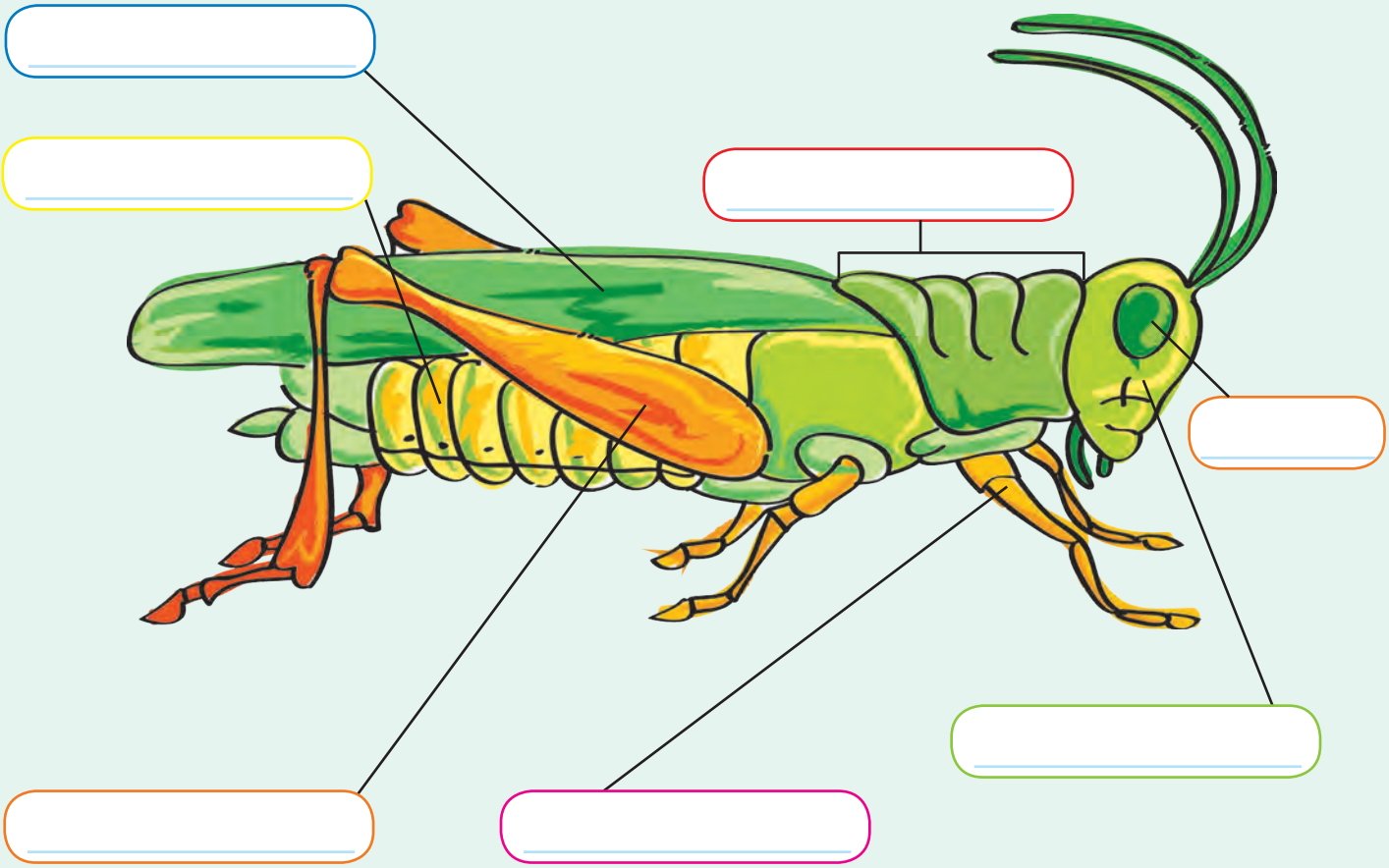
Ṱhoho – nga phanḓa ha mutumbu wayo.

Magwendo a u fhufha – milenzhe ya murahu ndi mihulwane ya dovha ya khwaṱha uri i i thuse kha u fhufha.

Khana – tshipiḓa tsha vhukati tsha mutumbu wa nzie, he milenzhe na mafhafha zwa ṱuma hone.

Milenzhe ya u tshimbila ngayo – milenzhe ya phanḓa miṋa mipfufhi ine ya shumiswa kha u tshimbila.

Mafhafha – nzie dzi na mabesu mavhili malapfu, ane a shumiswa kha u fhufha.

Deithi:

Kha ri ṅwale

Ṅwalululani zwine vha khou amba sa maipfi maambiwa. Shumisani zwiga zwa u vhala.

Ni khou bora nga maanḓa, iḓani ni tambe.

Nzie yo ri, "Inwi _____

_____

Ni fanela u kuvhanganya zwiḽiwa u itela vhuria.

Lusunzi luṱuku lwa fhindula, " _____

_____

Kha ri tshine.

Nzie yo ri, " _____

_____

Ndi khou humbelavho zwiḽiwa.

Nzie yo humbela, " _____

_____

Kha ri ḓiphiṋe

Wanani ni tangedzele haya maipfi kha giridi.

luga

x	v	l	x	l	u	g	a	a	z	x	z
a	s	t	x	u	w	o	k	z	w	z	x
x	z	w	a	n	g	a	x	b	o	d	o
a	r	a	s	a	h	o	k	o	ṱ	r	z
r	z	z	q	n	i	n	g	o	h	o	w
a	m	b	a	n	i	h	q	s	e	u	z
z	x	v	q	w	h	w	x	n	a	k	a
t	a	k	a	l	e	l	a	e	q	h	e

rou

naka

rasa

takalela

bodo

hoko

ambani

ningo

zwoṱhe

xaxara

zwanga

Ro̱the li̱fhasini ri a pembela

Kha ri vhale

Li̱fhasini lo̱the ri na ma̱duvha a u awela na u pembela.

Ro swika maf heleloni a Gireidi ya 3. Ro lavhelela u ya kha gireidi 4. Ro̱the ro lindela ma̱duvha ashu a tshipentshela a u pembela.

Nga tshif hinga tsha Khirisimusi ri wana zwif hiwa. Ri dovha ra f ha zwif hiwa khonani dzashu na mi̱ta yashu. Ri na muri wa Khirisimasi nduni ya hashu. Ri vhea zwif hiwa nga f hasi ha muri. Ri ṯama muri ra vhea ṉaledzi nga nṯha ṯhodzini. Nga Khirisimusi ri ḻa zwiḻiwa zwinzhi zwavhuḏi.

Ro lindela Diwali. Hetshi ndi tshif hinga tshine ra wana ma̱legere manzhi na zwif hiwa zwinzhi. Ri paka ma̱legere na khekhe zwine zwa ḏif hesa a mabogisini ra f ha vhathu vhane vha ḏa u ri dalela. Ri funga mavhone ma̱tuku ra a vhea a tshi mona na nnḏu. Ri khavhisa nnḏu yashu na u ita uri i vhonale yo naka.

Hu si kale hu ḏo vha Hanukkah. Ri ḏo ḻa zwiḻiwa zwavhuḏi. Ri takalela u ḻa panekuku na dounathi. Ri dovha haf hu ra tama u wana zwif hiwa. Vhazwala vhashu vha ḏo ḏa u ri dalela. Ro̱the ri ḏo thusa u bika zwiḻiwa na u funga makhanḏela nḏuni yashu.

Deithi:

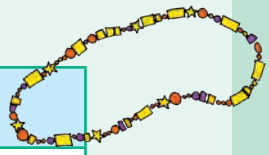

Hu si kale i ḓo vha i Eid. Ndi fulufhela uri ri ḓo wana zwifhiwa zwavhuḓi. Ri fhavho na khonani dzashu zwifhiwa. Ri dovha ra ḽa khekhe na maḽegere manzhi. Uri ndi Eid ri zwi vhona nga nzulele ya ṅwedzi. U vhonala nga deithi yo fhambanaho ṅwaha muṅwe na muṅwe.

Kha ri ṅwale

Ndi afhio maḓuvha a u awela ane na ḓo a pembelela? Naa ni a pembelela hani? Ndi zwifhiwa zwifhio zwine na ḓo fha muṱa na khonani dzaṋu?

Ni ḓo fha vho nnyi zwifhiwa?	Ndi zwifhio zwine na ḓo ita?

Ḓivhamaipfi

Vhalani maipfi ni thethelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṱanu kha u ṅwala mafhungo aṋu inwi muṋe buguni yaṋu ya ndowedzo.

gofhi	khare	khasho	mutwe
fhafhu	khana	shashe	vhutwa
mafhi	khaṋo	shenga	ṅwatwa

Maipfi maḓivhiwa

iṱo
vhadzi
vhura
bodo

Kha ri ṅwale

Lingedzani u wana mafhungo a tevhelaho nga ha maḓuvha aya a u awela.

Ḓuvha ḽa u awela	Ḽi ḓo vha nga deithi ifhio?	Ni a ḓivha muṅwe muthu ane a ḓo vha a tshi khou pembelela iḽi ḓuvha ḽa u awela?
Khiresimusi		
Diwali		
Eid		
Hanukkah		

AMERIKA DEVHULA
ATILANTIKI
AMERIKA TSHIPEMBE
LIFHASI LASHU

LWANZHE LWA AKITIKI
YUROPA
ASIA
AFRIKA
PHASIFIKI
ḌANZHE ḶA INDIA
OCEANIA
ANTAKTIKA

Inwi ni wa tshipentshela. Muvhili waṋu wothe ndi wa tshipentshela. Muvhili waṋu ndi waṋu!

A HUNA MUTHU o teaho u kwama vhudzimu haṋu.

Arali muṅwe muthu a nga kwama vhudzimu haṋu, vhudzani vhaṅwe.

Arali muṅwe muthu a nga ni itisa zwithu zwine ni si zwi fune, vhudzani vhaṅwe.

Hune na nga founela hone ni tshi toda thuso:

Child Line: 0800 05 55 55

Life Line: 0861 322 322

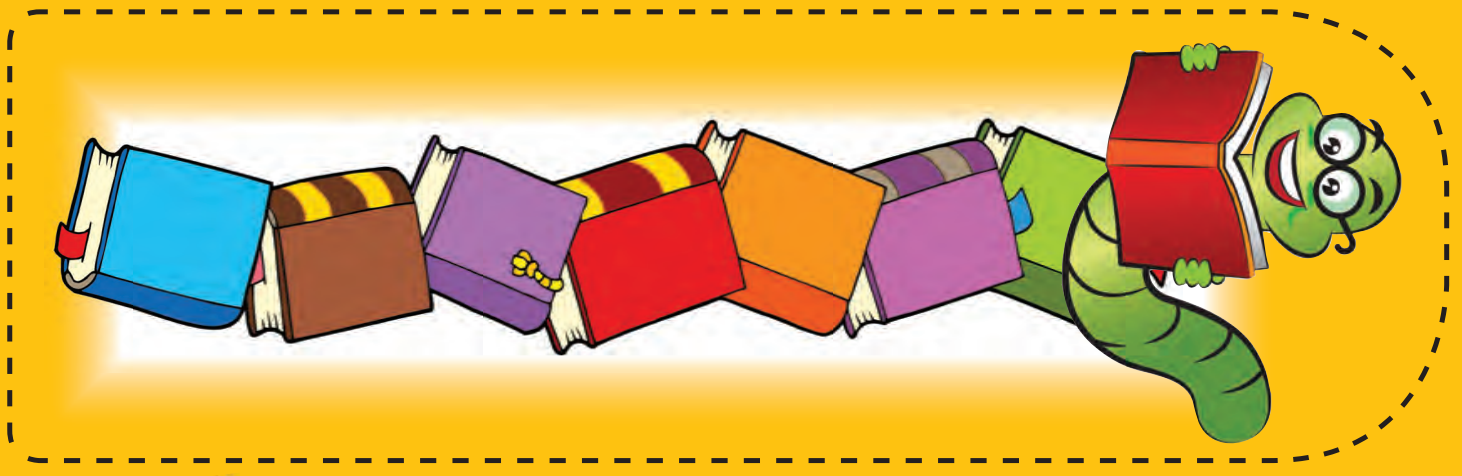
SAPS Crime Stop: 086 00 10111

Nomboro ya shishi ya SAPS: 10111

Nomboro ya Vha Tsireledzo ya Vhana: 012 393 2359/2362/2363

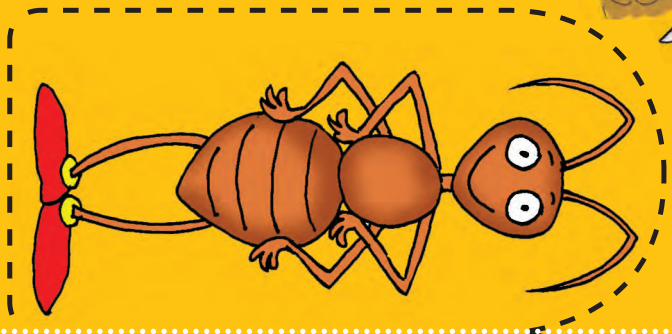

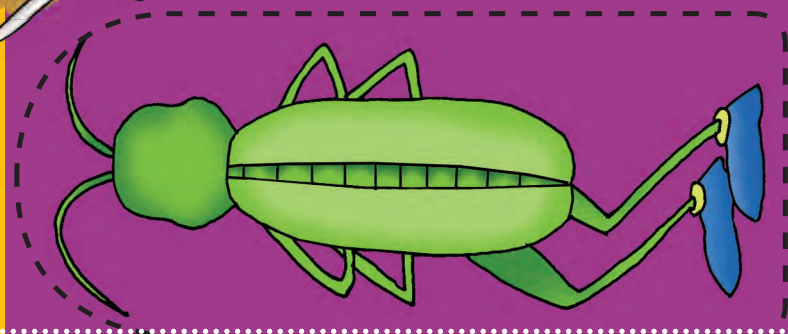

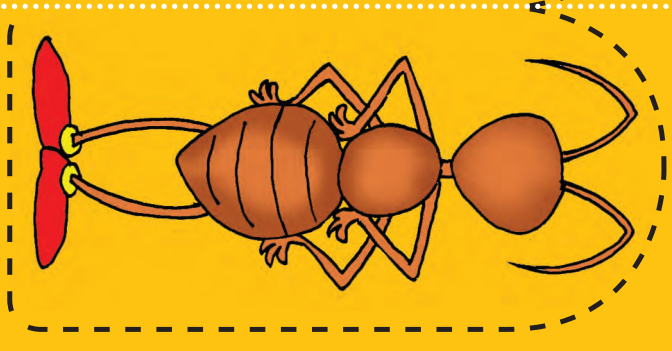

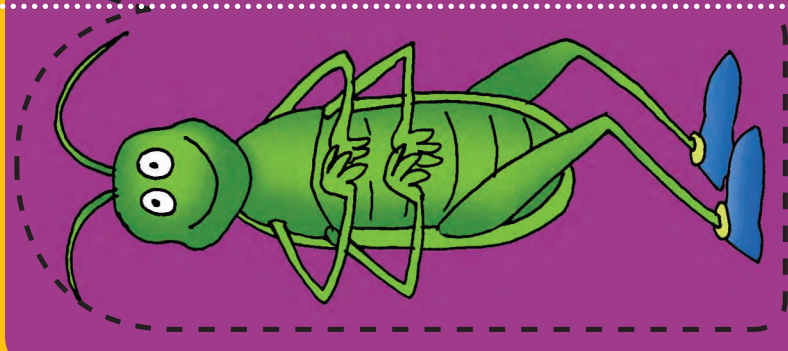
Finger puppets:

Cut out the finger puppets on the dotted black lines and fold on the dotted white lines. Now glue on the back where shown to form a finger puppet.

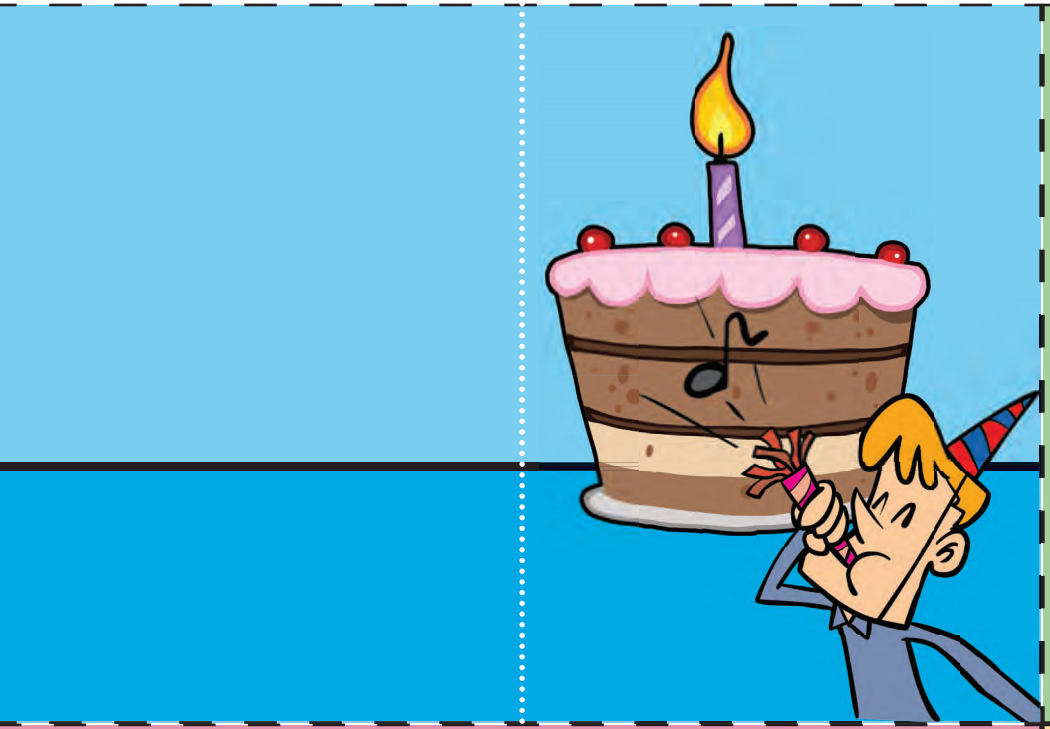

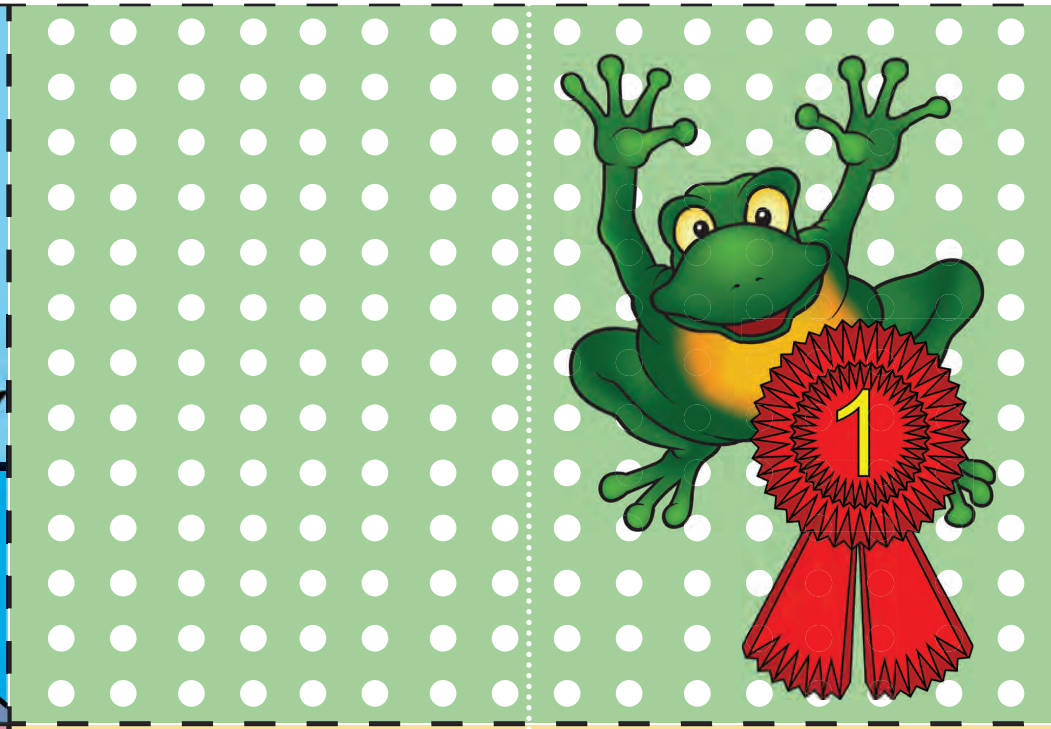
glue here

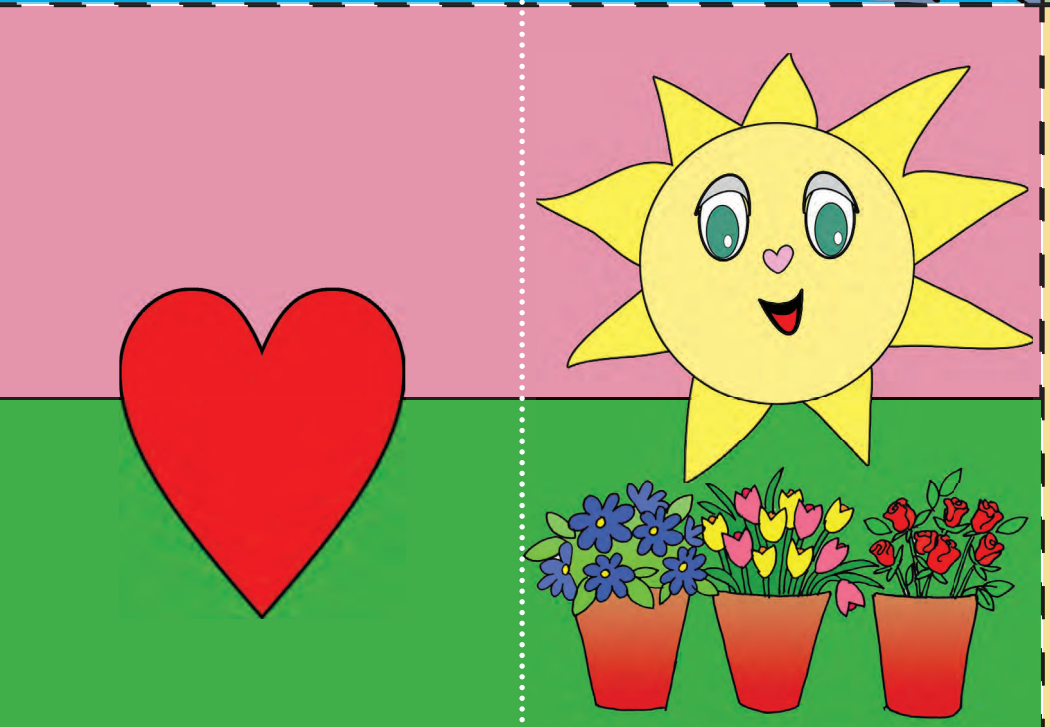
glue here

fold here

fold here

1

2011

